

TÜRKİYE’DE BİR SOĞUK SAVAŞ ENSTRÜMANI OLARAK ANTİKOMÜNİZM VE DR. FETHİ TEVETOĞLU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Şaziye DEMİR
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kerim ÇINAR
Haziran, 2022
Afyonkarahisar

T.C.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE BİR SOĞUK SAVAŞ ENSTRÜMANI OLARAK ANTİKOMÜNİZM VE DR. FETHİ TEVETOĞLU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hazırlayan

Şaziye DEMİR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kerim ÇINAR

AFYONKARAHİSAR 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "**Türkiye'de Bir Savaş Enstrümanı Olarak Antikomünizm ve Dr. Fethi Tevetoğlu Üzerine Bir İnceleme**" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/07/2022
İmza:
Şaziye DEMİR

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	**Adı- Soyadı**	Şaziye DEMİR
	Numarası	190666108
	Anabilim Dalı	Siyaset Yönetimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Siyaset Yönetimi ve Kamu Yönetimi
	Program Düzeyi	Yüksek Lisans Doktora Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		TÜRKİYE'DE BİR SOĞUK SAVAŞ ENSTRÜMANI OLARAK ANTİKOMÜNİZM VE DR. FETHİ TEVETOĞLU ÜZERİNE BİR İNCELEME
Tez Savunma Sınav Tarihi		27.06.2022
Tez Savunma Sınav Saati		10.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

TÜRKİYE’DE BİR SOĞUK SAVAŞ ENSTRÜMANI OLARAK ANTİKOMÜNİZM VE DR. FETHİ TEVETOĞLU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Şaziye DEMİR

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Haziran, 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kerim ÇINAR

Bu çalışma, Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasında yaşanan çatışma çerçevesinde ortaya çıkan antikomünizm politikasına odaklanmıştır. Bu bağlamda, Sovyetler Birliği’nden yayılması muhtemel komünizm tehlikesine karşı önlem almak isteyen ABD’nin, Çevreleme Politikası’nı uygulamaya koymasıyla şiddetlenen antikomünizm politikalarının Türkiye’deki yansımaları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Antikomünizm politikasının en önemli temsilcilerinden biri olarak karşımıza çıkan Dr. Fethi Tevetoğlu’nun söz konusu politika kapsamında yazdığı yazılar ve yayınladığı kitaplar incelenerek, komünizmle mücadelesi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Çevreleme Politikası, Antikomünizm, Dr. Fethi Tevetoğlu

ABSTRACT

A STUDY ON ANTICOMMUNISM AS A COLD WAR INSTRUMENT IN TURKEY AND DR FETHI TEVETOGLU

Şaziye DEMİR

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES DEPARMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

June, 2022

Advisor: Assist. Prof. Dr. Kerim ÇINAR

This study focuses on the anticommunism policy that emerged within the framework of the conflict between the USA and the USSR during the Cold War. In this context, the reflections of the anti-communist policies in Turkey, which were exacerbated by the implementation of the Containment Policy of the USA, that wanted to take precautions against the possible danger of communism spreading from the USSR, were examined in detail. The articles and the books published by Dr Fethi Tevetoğlu, who is one of the most significant representatives of the anti-communist policy, were examined and his struggle against communism was discussed.

Key Words: Cold War, Containment Policy, Anticommunism, Dr. Fethi Tevetoğlu

ÖN SÖZ

Tez çalışmama başlarken beni bu konuya çalışmam için cesaretlendiren, her zaman desteğini esirgemeyen ve bana güvenen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kerim Çınar'a çok teşekkür ederim. Her yanına gittiğimde ikram edecek sıcak bir çayı ve güler yüzü olduğu için çok şanslıydım.

Yüksek lisans ve lisans öğrenimim boyunca her konuda bana yardımcı olan ve bu tez çalışmamı yürütürken de benimle kaynaklarını paylaşan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Zelkif Polat'a teşekkürü bir borç bilirim. Bununla birlikte tez jüri üyeleri Prof. Dr. Ethem Kadri Pektaş'a ve Doç. Dr. Erdal Bayrakcı'ya ya eleştirileri ve tavsiyelerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın yürütülmesi ve tamamlanması sırasında gerek lisans hayatım boyunca gerekse yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman yanımda olan canım arkadaşlarım Elifnur Düzsöz'e ve kütüphanedeki tüm kitap hakkını dahi benimle paylaşan Hasan Can Bilmez'e çok teşekkür ederim. Bu çalışmanın tamamlanması için en az benim kadar emek veren ve her zorlukta bana moral ve motivasyon kaynağı olan arkadaşım Berkay'a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca liseden beri her anımda yanımda olan dostlarım Aydan Kutlu'ya ve Elçin Cintimur'a teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince desteklerini hep hissettiğim ve aldığım her kararda arkamda olan annem Şayan Demir'e, babam Şuayip Demir'e ve abim Şafak Demir'e çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Şaziye DEMİR

2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOMÜNİZM İLE MÜCADELE VE DR. FETHİ TEVETOĞLU

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
IMF: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
Cominform: Komünist Haberleşme Bürosu Birliği
NATO: Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
CIA: Merkezi Haber Alma Örgütü (Central Intelligence Agency)
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
DTCF: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
DP: Demokrat Parti
SEATO: Güney Doğu Asya Anlaşması Örgütü (The Southeast Asia Treaty Organization)
CENTO: Bağdat Paktı (Central Treaty Organization)
MTTB: Milli Türk Talebe Birliği
TİP: Türkiye İşçi Partisi
AP: Adalet Partisi
MDD: Milli Demokratik Devrim
THKO: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
YTP: Yeni Türkiye Partisi
CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
MP: Millet Partisi
APACL: Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği
Çev: Çeviren
Ed: Editör

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nda süper güç olarak çıkan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği uluslararası siyasetin belirleyici aktörleri olarak dünya siyasetine yön vermişlerdir. Uluslararası sistem bu iki süper güç etrafında kümelenen devletlerle birlikte iki kutuplu bir yapıya dönüşmüştür. Sovyetler Birliği'nin başını çektiği Doğu Bloku "Komünist Dünya", ABD'nin başını çektiği Batı Bloku ise, "Hür Dünya" olarak adlandırılmıştır. Bu iki kutuplu yapıyla beraber 1990 yılına kadar devam edecek olan Soğuk Savaş süreci başlamıştır.

Sovyetler Birliği, II. Dünya Savaşı sonrası dünya proleter ihtilali gibi komünizmi tüm dünyaya yayma hedefine odaklanmıştır. Tüm dünyanın ve ABD'nin komünizm tehdidi altında kaldığı bu dönemde ABD, dünya siyasetine tek başına yön vermek istemiş ve komünizm tehlikesine karşı dünyayı koruma görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda ABD Başkanı Truman tarafından 1947 yılında yayınlanan Truman Doktrini bir "antikomünizm" girişimine çağrı niteliği taşımakta ve Sovyetler Birliği'nin tüm dünyaya yayılma hedefine ABD'nin seyirci kalamayacağının bir işareti olarak karşımıza çıkmaktadır.

ABD, Truman Doktrini'nin ardından Marshall Planı'nı yayınlamış ve Avrupa'da yükselen açlık ve yoksulluğa son vermek istemiştir. Bunun yanında Avrupa'daki komünist partilerin önünü keserek Sovyet yayılmacılığını da engellemeyi amaçlamıştır. ABD'nin Sovyetler Birliği'ni çevrelemeyi amaçlayan bu politikasının ismi, "*Çevreleme Politikası*"dır. Bu çerçevede Avrupa-Amerikan ilişkilerini geliştirmek amacıyla 1949 yılında *Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü* (NATO) kurulmuştur. 1950'li yıllardan itibaren ABD'nin komünizmle mücadele etmek ve Sovyetler Birliği'ni çevrelemek adına aldığı tedbirler, NATO'nun kurulması ile birleşik bir kale görüntüsü kazanmıştır. Bu tedbirler yanında, ABD hükümeti kendi ülkesinde olduğu gibi diğer ülkelerde de antikomünist faaliyetleri arttırmak için harekete geçmiştir. Bu bağlamda bir komünizm korkusu yaratılmış ve komünist rejimlere karşı örtülü operasyonlar gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde bu konu detaylı bir şekilde anlatılmış ve Soğuk Savaş ile ortaya çıkan antikomünizm kavramının genel bir incelemesi yapılmıştır.

Türkiye'de Soğuk Savaş sürecinde ABD'nin başını çektiği Batı Blokuna; IMF (1947), Dünya Bankası (1947) ve NATO'ya (1952) üye olarak dahil olmuştur. Türk toplumunun Osmanlı Devleti döneminden gelen bir Rus düşmanlığı da bulunmakta ve

Rusya "ezeli düşman" ve "tekin olmayan komşu" sıfatlarıyla beraber "Moskof" imgesiyle anılmaktadır. Rusya'ya duyulan bu nefretle beraber komünizme karşı beslenen derin kuşku ve nefret olmuştur. Soğuk Savaş sürecinde giderek şiddetlenen bu öfkeyle birlikte Türkiye, "Hür Dünya"nın öncülüğünde kurulan NATO'ya üye olmuş, Kore'ye asker göndermiş ve komünistlere karşı bir dizi önlem almıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde bu çerçevede Türkiye'de yaşanan antikomünist faaliyetler ele alınmış ve dönemin siyasal ortamı ile harmanlanarak antikomünist söylem ve kavramlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Antikomünizm kavramı, 1950'li yıllarda DP hükümetiyle beraber kamuoyunda geniş oranda yer bulmuştur. Dönemin en etkili söylemlerinden biri haline gelen antikomünizm özellikle sol düşünce ve hükümete karşı muhalefeti susturma politikalarında etkili bir silah olarak kullanılmıştır. Bu dönemde komünistlik suçlamaları ve "her olumsuzluğun altında komünistlerin yer aldığı" iddiaları, devletin toplumu yönetme aracının en büyük argümanlarından biri olmuştur.

Antikomünist söylem sadece devlet politikaları ile sınırlı kalmamış, birçok sivil toplum kuruluşu ve dernek de komünizm ile mücadelede etkin bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda kurulan komünizmle mücadele dernekleri bu durumun en önemli örneğidir. Bu nedenle bu çalışma içinde komünizmle mücadele dernekleri üzerinde durulmuş ve bu derneğin kurucuları arasında yer alan Dr. Fethi Tevetoğlu'nun antikomünist kimliği ön plana çıkarılmıştır. Zira Tevetoğlu, Türk milliyetçiliğini, Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejisiyle özdeşleşmiş bir antikomünizm eksenine oturtan anlayışın temsilcisi olmasıyla göze çarpan bir isimdir.

Literatürde Dr. Fethi Tevetoğlu ile ilgili iki tane tez çalışması bulunmaktadır. Bunlar; Saime Kırt Aktay tarafından yazılan *Cihad Fethi Tevetoğlu ve Cumhuriyet Senatosu Faaliyetleri* (2018) ve Mert Gönül tarafından yazılan *Türk Düşünce ve Siyasi Hayatında Dr. Fethi Tevetoğlu* (2011) başlıklı tezlerdir. Bu tezler doğrudan Dr. Fethi Tevetoğlu'nun antikomünist yanını ön plana çıkaran çalışmalar değildir. Bu nedenle antikomünizmin Türkiye'de nasıl yayıldığı ve bu bağlamda gerçekleştirilen antikomünist faaliyetler ile birlikte antikomünizmin en önemli temsilcilerinden olan Dr. Fethi Tevetoğlu'nun bu konu hakkındaki görüşlerini incelemek bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye'deki antikomünist faaliyetleri Dr. Fethi Tevetoğlu örneğinde inceleyerek dünyadaki genel eğilimle ilişkisini ortaya koymak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Tevetoğlu, komünizme karşı verdiği mücadele boyutuyla dikkate değer ve şahsına münhasır bir isim ve 1960'larda başlayan sağ-sol politik kutuplaşmasının keskin figürleri arasındadır.

Dr. Fethi Tevetoğlu'nun özellikle 1960 sonrasında Cumhuriyet Senatosu'nda 12 yıl senatör olarak çalışması, ülke içinde ve ülke dışında antikomünist teşkilatların içinde yer alması, ülke kamuoyundaki genel kabulleri etkilemesine etkili olmuştur. Bu bağlamda bu çalışmada Tevetoğlu'nun incelenmesi önem arz etmektedir.

Antikomünizmin toplumsal alanda görünürlüğünün artmasıyla Türk Sağı içinde öncekine kıyasla komünizmle mücadele konulu yazılarda bir artış gözlemlenmiştir. Dr. Fethi Tevetoğlu'nun da birçok dergi ve gazetede komünizm karşıtı yazısı bulunmaktadır. Özellikle Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan bir seri kitap çıkaran Tevetoğlu'nun söz konusu kitapları çalışmanın üçüncü bölümünde incelenmiştir. Dr. Fethi Tevetoğlu'nun faaliyetleri, Türk siyasal hayatının sisler içinde kalmış olan bazı iç ve dış ilişkilerine ışık tutabilecek mahiyettedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ VE ANTİKOMÜNİZM

II. Dünya Savaşı (1939-1945) sonrası başlayıp 1990'a kadar devam eden Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında yaşanan ideolojik temelli mücadele Soğuk Savaş olarak adlandırılmaktadır. Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD, Sovyetler Birliği'nin yaymaya çalıştığı komünizm politikasına karşı antikomünist bir tavır takınarak, dünya liderliğine soyunmuştur. Bu çerçevede ABD, demokrasiyi koruma adına tüm dünyada komünizm tehlikesine karşı önlem almaya çalışmıştır.

Karl Marx ile Friedrich Engels (1848) tarafından yazılan *Komünist Manifesto* adlı kitapta "Avrupa'da bir hayalet" olarak tanımlanan komünizmin tüm Batı dünyasına hâkim olma ihtimali korku yaratmıştır. ABD, ilk olarak Avrupa'ya ekonomik yardımlar yaparak Avrupa devletlerini güçlendirmek istemiştir. Bu bağlamda 1947 yılında yayımlanan Truman Doktrini ve yine aynı yıl yayımlanan Marshall Planı ile Avrupa'ya ekonomik yardım yapılmıştır. Söz konusu yardımlar sayesinde ABD, savaşın bıraktığı yoksulluk ve açlığın izlerini silmek ve Soğuk Savaş döneminde oluşan iki kutuplu yapı içinde ülkeleri, kendi tarafına çekmek istemiştir.

1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÜNYA DÜZENİ

I. ve II. Dünya Savaşları öncesinde Avrupa, "Dünya Bankeri" olarak bilinmekteydi. Lakin savaş Avrupa ekonomisini çok kötü etkilemiştir ve savaş sonunda Avrupa'nın yarısı harap olmuş, diğer yarısı ise Sovyetler Birliği'nin etkisi altına girmiştir (Bozdoğan, 2017: 7). İngiltere başkanı Winston Churchill, savaş sonrası Avrupa'sını "bir moloz yığını, ölüler evi, ölümcül hastalıkların ve nefretin üreme alanı" olarak tanımlamıştır (Mcmahon, 2013:10). 1945 yılı Avrupa için açlık ve sefaletten başka bir anlam taşımamakla birlikte her açıdan Avrupa'yı olumsuz etkileyen bir yıl olmuştur (Bozdoğan, 2017: 8-9).

II. Dünya Savaşı, insanlık tarihinin en yıkıcı çatışması olmakla birlikte daha önce benzeri görülmemiş düzeyde ölüme, yıkıma, yokluğa ve kargaşaya neden olmuştur. Savaş sonunda 60 milyon asker ve sivil yaşamını yitirmiştir (Armaoğlu, 2012: 419). Kayıpların çoğu Sovyetler Birliği ve Almanya'ya aittir. Sovyetler Birliği, 25 milyon vatandaşını ve bununla birlikte sanayi tesislerini, verimli tarım alanlarının da büyük bir kısmını bu savaş

sonunda kaybetmiştir (Acar, 1991: 77). Savaşların yaşandığı her bölgede olduğu gibi bu savaş sonunda da ağır hasarlar oluşmuştur.

Japonya da II. Dünya Savaşı'ndan ağır hasarlarla ayrılan ülkeler arasında yer almaktadır. ABD bombardımanlarıyla beraber ülkede kent alanlarının %40'ı yok olmuş ve Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarıyla bu şehirler yerle bir olmuştur (Mcmahon, 2013: 11). Yaklaşık 9 milyon Japon, savaş yüzünden evsiz kalmıştır. Çin'de de savaş nedeniyle sanayi tesisleri harabeye dönmüş ve bir milyon Hintli ve bir o kadar da Çinhindi vatandaşı kıtlık yüzünden hayatını kaybetmiştir. Savaş sonunda ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Dean Acheson'un, "On dokuzuncu yüzyıldan miras aldığımız tüm dünya yapısı ve düzeni yok oldu" demiştir. (Özcan, 2017: 4). Bu ifade II. Dünya Savaşı'nın ne kadar yıkıcı bir boyutta olduğunu gözler önüne sermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri, II. Dünya Savaşı'ndan diğer devletlere oranla çok daha az bir kayıpla çıkmıştır. Savaşta ölenlerin genel sayısını yüzde olarak oranlamak gerekirse ABD vatandaşlarının ölüm oranı %1'den az bir orana tekabül etmektedir. 1941 ve 1945 yılları arasında ABD'nin gayrisafi milli hasılası da ikiye katlanmıştır. ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt bu durumu şu sözleri ile dile getirmiştir: "Bu savaştan dünyanın -belki de tarihin- en güçlü ulusu olarak çıktık" (Mcmahon, 2013:15-16). Gerçekten de öyle olmuştur.

II. Dünya Savaşı'nda ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği "Büyük İttifak"ı kurarak savaşı kazanmıştır. Bu müttefik devletler karşısında yer alan mihver güçler arasındaki koordinasyon eksikliğinin aksine Avrupa'da savaşın bittiği Mayıs 1945'e kadar müttefik devletler, çok sayıda diplomatik konferans ya da toplantı düzenlemiş hem savaşın seyrine yön vermek hem de savaş sonrası oluşacak yeni dünya düzenini bu toplantılarla şekillendirmek istemişlerdir. Gerçekleştirilen diplomatik görüşmeler içinde belki de en önemlisi olan savaş sonrası oluşan güçler dengesi ve iki kutuplu dünya düzeninin bir anlamda temellerinin atıldığı toplantı Şubat 1945'te düzenlenen Yalta Konferansı'dır. Bu konferansa "Üç Büyük" olarak da adlandırılan Büyük İttifak devletlerinin liderleri, Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt ve Josef Stalin katılmıştır. Zira Avrupa'nın savaştaki durumu ve geleceğiyle ilgili kararları dönemin askeri, siyasi ve ekonomik olarak büyük güçleri olan ABD, Sovyetler Birliği ve İngiltere almaktadır. Savaşın sonuna doğru ABD'nin ekonomik, Sovyetler Birliği'nin ise askeri gücüne sahip olmayan İngiltere'nin zayıflığı açıkça ortaya çıkmıştır (Özdemir, Çalışkan ve Öztürk, 2017: 67).

Böylece savaş sonunda ABD ve SSCB iki süper güç olarak dünya sahnesinde yerini almıştır.

Yalta Konferansı'nda (4-11 Şubat 1945) Almanya'nın teslim alınarak silahsızlandırılması ve bölünmesi için bir strateji oluşturulmak istenmiştir. Ayrıca bu konferansta Birleşmiş Milletlerin[1] kurulması, Sovyetler ile Polonya arasındaki sınırın net olarak belirlenmesi ve Pasifikte ABD tarafından Japonya'ya karşı sürdürülen savaşın ivedi bir zaferle sonuçlandırılması gibi meseleler de tartışılmıştır. Konferans, görünürde başarılı bir şekilde gerçekleşmiş olsa da savaş tazminatları ve Polonya ile ilgili konularda, özellikle İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında giderek artan bir gerginlik hissedilmekle birlikte, konferanstan sonra Churchill'in Roosevelt'e "Sovyetler Birliği, özgür dünya için bir tehdit haline gelmeye başladı" diye yazdığı bilinmektedir (Özdemir, Çalışkan ve Öztürk, 2017: 67-73). Böylece Yalta Konferansı ile müttefik devletler arasında güvensizlik tohumları atılmıştır. Aynı zamanda bu konferans, Soğuk Savaş döneminin ilk kıvılcımlarının ateşlendiği konferans olarak da tarihte önemli bir yer teşkil etmektedir.

II. Dünya Savaşı sırasında ABD, Almanya'nın yenilgiye uğratılması için Sovyetler Birliği'nin ayakta kalmasının ve Amerikan güvenliği için ise Almanya'nın yenilgiye uğratılmasının şart olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle Sovyetler Birliği'nin Kızıl Ordu'suna askeri malzeme dahi göndermiştir. Müzmin bir antikomünist olan Churchill bu konuda: "Hitler cehennemi istila etseydi, Avam Kamarası'nda şeytan için en azından olumlu göndermede bulunurdum" demiştir (Mcmahon, 2013: 31).

II. Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği ile "Büyük İttifakı" kurarak iş birliği yapmak zorunda olan ABD Başkanı Roosevelt, 1941 yılında yaptığı bir konuşmasında: "Almanya'nın kazandığını görürsek Rusya'ya, Rusya'nın kazandığını görürsek Almanya'ya yardım etmeliyiz. Böylece her birinden en çok insanın ölmesini sağlamış oluruz" demiştir. Komünizmden nefret eden pek çok Amerikalı da Roosevelt gibi düşünmektedir. İngiltere lideri Churchill ise komünist yayılmasının görüldüğü her yerde durdurulması gerektiğini söylemekte ve İngiliz Milletler Topluluğu ile Amerikalıların tüm dünyanın geleceğini tayin etmelerini önermektedir (Higgins, 1975: 15-66). Her iki lider de zorbalık olarak gördüğü komünizmden kurtulmak gerektiğini düşünmekle

---

[1] Birleşmiş Milletler için Bkz. Davut Ateş. *Uluslararası Örgütler*. Dora Yayıncılık, Bursa 2017, s.147-184.

birlikte herhangi bir ülke halkının kendi rızasıyla komünist olmayı istemesini imkânsız olarak görmektedir.

II. Dünya Savaşı'nın ABD'yi etkileyen olumsuz yanları da bulunmaktadır. Savaş sürecinde Japonya'nın Pearl Harbor saldırıları, ABD'nin 19.yy başlarındaki Napolyon Savaşları'ndan beri mesafenin güvenliği garanti ettiğine olan inançlarını yerle bir etmiştir (Gaddis, 2018: 86). Bu nedenle ABD, bir savunma ağı kurmayı hedeflemiştir. Amerikan strateji uzmanlarına göre ABD askeri gücü, yeni dünya düzeninin temel unsuru olmalıdır. Dolayısıyla ABD Başkanları Franklin D. Roosevelt ve Harry S. Truman yönetimleri hiçbir ülkenin gerisinde olmayacak deniz ve hava üsleri kurulmasını hedeflemiştir. ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrasında Pasifik Okyanusunda güçlü bir askeri varlığa sahip olma, Batı Yarım Küre'ye hâkim olma, yenilgiye uğramış olan İtalya, Almanya, Avusturya ve Japonya'nın işgallerinde merkezi bir rol üstlenme ve atom bombası tekelini elinde bulundurma gibi amaçları bulunmaktadır (Mcmahon, 2013: 15-17). ABD bu amaçlarını gerçekleştirebilme yönünde çalışmalar yapmıştır.

Sovyetler Birliği'nin II. Dünya Savaşı sonrası düzen tasarısının temelinde ise diğer devletlerde olduğu gibi güvenlik korkuları yatmakta; bununla birlikte SSCB'nin ABD'ye göre üç kat daha büyük olması bir savunma sorunu ortaya çıkarmaktadır. Sovyetler Birliği, yayılmacılık yoluyla güvenlik formülünü kullanarak bu sorunu çözmeye ve kendisini güven altına almaya çalışmıştır. Formüle göre Doğu Avrupa devletlerinde uysal, Sovyet yanlısı yönetimlerin kurulması ve Alman tehlikesinin tamamen ortadan kalkması gerekmektedir. Böylece ülkenin güvenliğinin sağlanacağına inanılmaktadır. Bu sebeple Sovyetler Birliği, Alman ekonomik gücünü yok etmek ve Almanya'yı Kızıl Ordu denetiminde bulundurmak istemektedir (Higgins, 1975: 93). Sovyet lider Stalin için bu durum önem arz etmektedir.

ABD, savaş sonrası Sovyetler Birliği gibi Almanya'yı tamamen yok etmek yerine onun ekonomik gücünü kullanmak istemektedir. Bu bağlamda Almanya ekonomisinin canlanması için çalışmalara başlamıştır. Çalışmalar, Sovyet Rusya'yı ve Fransızları rahatsız etmiş; zira savaş boyunca Almanya'dan çektiklerini unutmamışlar ve Almanya'nın tekrar güçlenme ihtimali onları tedirgin etmiştir. ABD ise Alman tehlikesinin abartılmaması gerektiğini artık atom bombasına sahip olduklarını hatırlatarak, herhangi bir saldırgan devleti istediği zaman yenilgiye uğratabileceğinin altını çizmiş ve göz dağı vermiştir (Higgins,1975: 96-97).

II. Dünya Savaşı sonunda Sovyet Rusya dünya politikasında ön plana çıkmış ve dünya proleter ihtilali gibi komünizmi bütün dünyaya yayma hedefine yönelmiştir (Bozdoğan, 2017: 10). Bu hedefini gerçekleştirmek için savaşın son yıllarında Alman işgalinden kurtarma bahanesi ile Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'a askerlerini göndermiş ve bu ülkelerde komünist rejimlerin kurulması için faaliyete geçmiştir (Armaoğlu, 2012: 423). Bu çalışmaları kendi güvenliğini sağlamak amacıyla yaptığını söyleyen Sovyetler Birliği'nin yayılmacı tavrına karşı tepki gösteren ABD ise Hür Dünya'nın savunucusu olarak dünyaya resmedilmiştir (Sever, 1997: 12).

ABD'ye göre savaş sonrası dünya düzeninin askeri boyutu kadar ekonomik boyutu da çok önemlidir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya mal ve hizmetlerinin %50'sini dünyanın en önde gelen kapitalist ülkesi olan ABD üretmektedir. Bu nedenle ABD, küresel ekonominin istikrara kavuşturulması amacıyla uluslar üstü iki temel kurumun kurulmasını desteklemiş ve bu bağlamda *Uluslararası Para Fonu* (IMF) (1944) ve *Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası* (Dünya Bankası) (1944) kurulmuştur[2] (Mcmahon, 2013:19). ABD, gelişen ekonomisi ile birlikte savaş sonrası dış dünya liderliğine soyunmuştur.

Amerikalı uzman George Kenan'a göre: "İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya çok küçülmüş; başta Avrupa olmak üzere dünyanın pek çok köşesinde otorite boşluğu doğmuştur. Bu boşluğu ABD doldurmalıydı; aksi taktirde bu boşluğu dünya çapında yükselen komünist hareket dolduracak ve böylece Sovyetler Birliği'nin nisbi etkinliği daha da artacaktı" (Acar, 1991: 94). Sovyet lider Stalin, komünizmin ve kapitalizmin herhangi bir şekilde bir arada yaşamasının sürekli olamayacağına ve komünizmin kaçınılmaz bir biçimde kapitalizmin yerini alacağına inanmaktadır. Lakin savaş sonrası Sovyet planlamacılar, kapitalizmin bir kriz içinde olmadığını ve ABD hegemonyası altında güçleneceğini tahmin etmektedir (Hobsbawm, 1996: 271). Bu durum Sovyetler Birliğini endişelendirmiştir.

ABD, savaş sonrası Batı Avrupa'nın yeniden toparlanabilmesi ve uluslararası istikrarın Amerikan refahına yönelik yeniden düzenlenmesi için çalışmalara başlamıştır. Aynı şekilde Sovyetler Birliği de Doğu Avrupa'nın toparlanabilmesi için bir arayış içine

---

[2] IMF ve Dünya Bankası için Bkz. Davut Ateş. *Uluslararası Örgütler*. Dora Yayıncılık, Bursa 2017, s.190-203.

girmiştir (Bozdoğan, 2017: 12). Böylece Sovyetler Birliği'nin ve Amerika'nın hedeflerinin çatışmaması imkânsız hale gelmiştir.

II. Dünya Savaşı bitmeden yeni düşmanın Sovyetler Birliği ve komünizm olduğu ABD ve müttefikleri arasında konuşulmaktadır (Adıbelli, 2007: 50). Komünizmin evrensel tatbikçisi olarak ortaya çıkan Sovyetler Birliği, savaşın hemen ertesinde daha önce belirtildiği üzere Avrupa, Orta Doğu ve Asya'da komünizmi yaymak adına faaliyetlere geçmiştir (Armaoğlu, 2012: 423). Bu bağlamda ABD ve tüm dünya komünizm tehlikesi altına girmiştir. Dünya liderliğine soyunan ABD yönetimi, etkili kararlar alarak komünizm tehlikesi sorununun çözüme kavuşturulmasını istemiştir (Bozdoğan, 2017:13). Eğer bir an önce etkili kararlar alınmaz ve Sovyetler Birliği'ni sınırlayan bir ABD ortaya çıkmazsa, Batı Avrupa'nın kendine gelmesi ve bağımsızlığını koruması ABD'ye göre pek mümkün değildir.

II. Dünya Savaşı sadece Avrupa ve Asya'yı yıkıma uğratmamış aynı zamanda eski uluslararası düzeni de alt üst etmiştir. Avrupa merkezli uluslararası sistem yok olmuş, yerini yeni düzen kurmaya kararlı ekonomik, askeri ve diplomatik olarak kartların çoğunu elinde bulunduran iki süper güç, ABD ve SSCB almıştır (Mcmahon, 2013: 12).

1.1. SOĞUK SAVAŞ VE ÇEVRELEME POLİTİKASI

II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nden yayılacak komünizm tehdidinin varlığı, ABD'de güvenlik kaygıları doğurmuş ve bu kaygıları azaltmak adına birçok çalışma yapılmıştır. Savunma harcamaları da güvenlik kaygılarıyla paralel olarak önemli düzeyde artmıştır. Komünizmin ABD topraklarında yarattığı tehdide karşı oluşan toplumsal kaygı, savaş sonrası Batı dünyasının en dikkat çekici özelliklerinden birisi olmuştur (Mcmahon, 2013: 156-158). Bu çerçevede ortaya çıkan "Çevreleme Politikası" ile ABD, Sovyetler Birliği'nden yayılacak komünizm tehlikesine karşı önlem almak istemiştir. "Çevreleme Politikası" kapsamında Truman Doktrini ve Marshall Planını yayınlanmış antikomünist faaliyetler hayata geçirilmiş ve böylece ABD, ülkelerin iki kutuplu sistem içinde temsilcisi olduğu Batı Blok'una yönelmesini sağlamıştır.

1.1.1. Soğuk Savaş

Soğuk Savaş, II. Dünya Savaşı'ndan galip çıkan iki büyük devlet olan ABD ve SSCB'nin oluşturduğu iki blok ve bu iki blok çevresinde kümelenmiş küçük devletlerinde bulunduğu, bloklar arasındaki anlaşmazlıkların ve çatışmaların doğrudan birbirlerine

karşı silah kullanmadan sürdürüldüğü tarihsel bir dönem olarak ifade edilir (Sander, 2014: 224).

Soğuk Savaş, diğer savaşlarda olduğu gibi birbirine saldıran ve kan dökülen mücadelelerin olduğu bir savaş değil, ideolojik temelde yürütülen bir savaştır. Bu ideoloji savaşında Komünist Blok'u SSCB, Kapitalist Blok'u ise ABD temsil etmektedir (Bozdoğan, 2017: 11). ABD, gelecekte olası bir Sovyet dünya üstünlüğü tehlikesinden, Sovyetler Birliği de Kızıl Ordu'nun işgalinde olmayan bütün bölgelerde ABD hegemonyasının kurulmasından endişelenmektedir (Hobsbawm, 1996: 273). Bu endişeler neticesinde dünyada 1945 yılında başlayan ve 1990-91 yılına kadar devam eden Soğuk Savaş dönemi yaşanmıştır.

1.1.2. Soğuk Savaş'ın Ortaya Çıkışı

Soğuk Savaş'ın ortaya çıkışının birçok nedeni bulunmaktadır. Kimilerine göre Soğuk Savaş, Bolşevik İhtilali ile başlamıştır. Komünizmi bir felaket olarak gören İngiltere lideri Churchill'a göre Bolşevik lider Lenin, bir canavardır. Churchill, daha 1924 yılında Sovyet Rusya'nın bir dünya ihtilali gerçekleştirmeye çalışacağını ve dünyayı bir felaketin beklediğini söylemiştir (Higgins, 1975: 13-15). Sovyetler Birliği'nin, 1943 ve 1944 yıllarında Kuzey İran ve Yunanistan'da komünizmi etkin kılacak güçleri ele geçirme teşebbüsleri ve Batı'ya karşı komünizm savaşını başlatması, bir devrim ihracına yönelme kararında olduğunu gözler önüne sermektedir (Acar, 1991: 89). Ayrıca bu teşebbüsler Churchill'ın bahsettiği dünyayı bekleyen felaketin gerçekleşmesinin an meselesi olduğunun da habercisidir.

Soğuk Savaş'ın ortaya çıkış nedenlerinden biri de Sovyetler Birliği ve ABD'nin, II. Dünya Savaşı sonunda 17 Temmuz – 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında yapılan Potsdam Konferansı'nda, Almanya sorunu ile karşı karşıya gelmeleridir. Stalin, Almanya'yı savaş tazminatı olarak almak istemekte, ABD Başkanı Truman ise buna itiraz etmektedir. ABD, savaş sonrası Batı Avrupa'nın ekonomik olarak toparlanabilmesi ve gelecekteki refahının ekonomik olarak iyi bir konuma gelebilmesi için canlı bir Almanya'ya ihtiyaçları olduğunu düşünmektedir (Mcmahon, 2013: 37-38). Bu konuda liderler anlaşmaya varamamışlardır. Savaştan galip çıkabilmek adına birlikte olduklarının görüntüsünü verseler de bu sorun Soğuk Savaş'ın bir ayağını oluşturmuştur.

Atom bombası da birçoğuna göre II. Dünya Savaşı'nı bitirmiş lakin Soğuk Savaşı başlatmıştır (Higgins, 1975: 54). Atom bombası ile ABD ve Sovyetler Birliği arasında güvensizlik iyice şiddetlenmiştir. Zira ABD ve İngiltere, atom bombasını, II. Dünya Savaşı'nda Almanya'ya karşı kullanmak üzere gizlice geliştirmiştir ve bomba yapım aşamasındayken Almanya teslim olmuş böylece bombayı kullanmaya gerek kalmamıştır. Bunun üzerine ABD yönetimi, bombayı 6 Ağustos 1945 (Hiroşima) ve 9 Ağustos 1945 (Nagazaki) tarihlerinde Japonya'ya karşı kullanmıştır.[3] Stalin, bu duruma sert bir tepki göstererek: "Savaş barbarlık ama atom bombası kullanmak süper barbarlık" demiştir (Gaddis, 2018: 31-32). ABD yönetimi, atom bombasını II. Dünya Savaşı'nı bitirme amacıyla yapmış olduğunu dile getirmiştir. Fakat bunun yanında bombanın gücünü Sovyetler Birliği'ne göstermek istediği apaçık ortadadır. ABD, Sovyetler Birliği'nin atom bombasının gücünden korkup daha uzlaşmacı bir tavır takınacağını düşünmüştür.

ABD ve Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa, Almanya ve atom silahlarının uluslararası kontrolü konularında anlaşmazlık yaşamaktadır. Çeşitli konferanslarla 1946 yılında bir araya gelen iki devlet arasındaki gerilim, tam bir Soğuk Savaş'ın başlangıcını ifade etmektedir. Moskova'daki bir ABD diplomatı, Sovyetlerin kapitalist dünyaya düşmanlıklarının ve Ruslara olan güvensizliğinin Marksist-Leninist düşünceyle birleşmesiyle ortaya çıkabilecek sonuç için endişesini vurgulamıştır. ABD yönetimi, ilk olarak Sovyetler Birliği ile uzlaşma yolunda adımlar atmıştır. Bu durumun sonuç vermeyeceğini fark edince ABD, uzlaşma yaklaşımından vazgeçerek, Sovyetler Birliği'nin gücünün ve nüfuzunun yayılmasını kontrol altına almak üzere çalışmalara başlamıştır. İngiltere lideri Winston Churchill de bu Sovyet karşıtı çalışmalara açıkça destek vermiştir. Churchill, komünistlerin yayılmacı tavrının Hıristiyanlığı da tehdit ettiğini düşünmektedir ve bu konuda ülkelere uyarıda bulunmuştur (Mcmahon, 2013: 41-42). Savaşın sona ermesinin üzerinden henüz bir yıl bile olamamıştı ki ABD'nin Missouri eyaletindeki Fulton'da bulunan Westminster Collage'de Churchill, ünlü "demir perde" konuşmasını yapmıştır:

> "… Baltık'taki Stettin'den Adriyatik'teki Trieste'ye kadar, kıta boyunca bir demir perde indi. Bu çizginin arkasında Orta ve Doğu Avrupa'nın eski devletlerinin başkentleri yatmaktadır; Varşova, Berlin, Prag, Viyana, Budapeşte, Belgrad, Bükreş ve Sofya. Tüm bu ünlü şehirler ve etrafındaki nüfus, Sovyet nüfuz alanı olarak adlandırmam gereken bölgede yatıyorlar ve hepsi bir şekilde,

[3] Amerika'nın atom bombasını Hiroşima ve Nagazaki'ye atmasının arkasında yatan dört temel neden bulunmaktadır. Bunlardan ilki Amerikan askerlerinin hayatlarını kurtarmak, ikincisi savaşı kısaltmak, üçüncüsü ise atom çağını uygun bir biçimde ilan etmek ve dördüncü ise Rus gücünün Uzak Doğu'da yayılmasını engellemektir (Higgins, 1975: 53-54).

öyle ya da böyle sadece Sovyet etkisinde değil, aynı zamanda Moskova'nın artan kontrolüne tabidirler" (Özal, 2021: 56-57).

ABD yönetimi, Marksist-Leninist düşüncelerin başka ülkelerdeki kitleleri etkileyerek Sovyetler Birliği'nde yaşanan devrim gibi bir devrimci ayaklanmanın fitilinin ateşlenmesinden endişe duymaktadır. Bu nedenle komünizmin yayılmasını engellemek için uğraşmaktadır. ABD ve İngiltere'yi bu denli endişelendiren ve bir tehlike olarak görülen durum, Sovyetler Birliği'nin askeri kapasitesi değildir. Savaş sonrasında etkisini sürdüren sosyoekonomik sıkıntılar ve bunun sonucunda ortaya çıkan siyasi kargaşadan Sovyetler Birliği'nin yararlanarak komünizmi yayma olasılığıdır. Zira bu şartlar tüm dünyada solun yükselişine katkı sağlamıştır. Batı Avrupa'da komünist partilerin popülerliği artmıştır. Sömürgecilik karşıtı ve radikal milliyetçi hareketlerin yaşanması da bu durumun bir göstergesidir. II. Dünya Savaşı'nın sosyal ve ekonomik etkilerinden dolayı tüm dünya da pek çok halk komünizmi çekici bir alternatif olarak görmeye başlamıştır (Mcmahon, 2013: 30-43). Sovyetler Birliği'nin ise bu yükselen komünizm rüzgarını arkasına alması, ABD'yi tedirgin etmektedir.

Komünizmin ve kapitalizmin kaçınılmaz çatışmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan Soğuk Savaş, bazı eleştirmenlere göre ABD'nin Sovyet tehdidi mitini kullanarak kendi kapitalist hegemonyasını yaymaya çalışması olarak değerlendirilmiştir (Maç, 2004: 13). ABD Başkanı Truman, Amerikan hayat biçiminin dünyaya yayıldığı takdirde Amerika'nın güvenlik içinde olacağını söylemekte ve Amerika için iyi olanın dünya için de iyi olacağını düşünmektedir. Rus lider Stalin ise "barış, adalet, özgürlük ve refahın" dünyaya komünizmin yayılmasıyla gerçekleşeceğini düşünmektedir (Higgins, 1975: 47-48). Her iki lider de kendi ideolojilerinin dünyaya yayılması ile dünyanın daha iyi bir hal alacağını düşünmektedir.

1940'larda dünya nüfusunun 16'da biri ABD'de yaşamaktadır ve 20. yüzyılda ABD'nin varlığını devam ettirebilmesi, en az dünya nüfusunun yarısıyla ittifak kurmasına bağlıdır. Aksi halde bütün ülkeler komünist olmaya yönelebilir ve bu durum dünyada ABD'yi yalnız bırakabilirdi. Bu nedenle ABD'nin, komünizm tehlikesine karşı mücadele etmek, Sovyetler Birliği'nin işgaline maruz kalan ülkeleri kurtarmak, yardım etmek ve müttefik kazanmaktan başka çaresi kalmamaktadır (Akın, 2017: 122).

ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'daki nüfuzu, hırslarından çok Sovyetler Birliği'nden yayılacak olan komünizm endişesinden ve Batı Avrupalı seçkinler ile ortak çıkarlarının bir ürünüdür. Batı Avrupa'da Amerikan nüfuzunun ve buna karşılık Doğu

Avrupa'da Sovyet nüfuzunun oluşması, Soğuk Savaş'ın açılış evresinin özünü oluşturmaktadır (Bozdoğan, 2017:12). II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da değişen güç dengesi ve Batı Avrupa'nın ekonomik potansiyeli Soğuk Savaş'ın başlamasında önemli bir rol oynamıştır.

1.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN ÇEVRELEME POLİTİKASI

Çevreleme kavramı ilk olarak ABD Dışişleri Bakanlığı'nın önde gelen Sovyet uzmanlarından ve Moskova'da uzun süre görev yapan diplomat, George F. Kennan tarafından kullanılmıştır. Kennan, 1947 yılında *Foregin Affairs* dergisi için yazdığı "*Sources of Soviet Conduct*" (Sovyet Tutumunun Kaynakları) başlıklı makalesinde "*Çevreleme Politikası*"ndan bahsetmiştir. Makalede kavramın tanımı yapılmamış, çevrelemenin uygulanışı üzerinde durulmuştur (Başaran, 2010: 6). Bu makale, George Kennan'ın Şubat 1946'da kaleme aldığı "*Long Telegram*" adlı raporunun genişletilmiş halidir ve dergide "X" imzasıyla isimsiz olarak yayınlanmıştır. Bu nedenle makale, "X Makale" olarak da bilinmektedir (Özcan, 2019: 1).

1946 yılında yayınlanan "*Long Telegram*"[4], Amerikan anti-komünizmini ve Sovyetler Birliği'nden yayılacak komünizm korkusuna dair genel şüpheyi en iyi tasvir eden doküman özelliğini taşımaktadır ve soğuk savaşın ilk yıllarının en etkili yayımı olmasıyla dikkat çekmektedir (www.tuicakademi.org) Bununla birlikte ABD'de ilk kez Sovyet tehdidi resmi bir raporda dile getirilmiştir. Bu raporda Kennan, Sovyetler Birliği'nin sorununu şöyle anlatmaktadır: "Sovyetler hastalıklı denecek derecede güvensizlik içindeydi. Uzun vadede kendi güvenliğini sağlamak için komşularının güvenliğini en alt düzeye indirmek gerektiğini düşünüyor ve varlığını sürdürmenin tek koşulunun Amerikan gücünün yok edilmesi olduğuna kesinlikle inanıyordu." Kennan, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'yı tamamen elde etmiş olsalar dahi tatmin olmayacağını Batı Avrupa'yı da ele geçirmek için her yolu deneyeceklerini düşünmektedir (Best, Hanhımaki vd., 2012: 252). Bu nedenle Kenan'a göre Amerikan yönetimi, *Çevreleme Politikası*'nı bir an evvel uygulayarak Sovyetler Birliği'nin bu yayılmacı tavrını engellemelidir.

Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD dış politikası büyük ölçüde Sovyet tehdidi altında gelişmiştir (Günar, 2014: 70). Bu çerçevede ortaya çıkan *Çevreleme Politikası* da

[4] Long Telegram'ın orijinal metni için Bkz. https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116178.pdf

ABD'nin Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından itibaren izlemeye başladığı bir politika olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'nin yayılmasını engellemeyi amaçlayan stratejik bir doktrin olan *Çevreleme Politikası*, ABD Başkanı Harry S. Truman tarafından uygulamaya konulmuştur. Bu politika, Sovyetler Birliği'nin yayılmacı eğilimleri durdurulduğu zaman komünist rejimlerin kaçınılmaz olarak çökecekleri varsayımına dayanmaktadır (Özcan, 2019: 1). Bu bağlamda *Çevreleme Politikası*, ABD'nin Sovyetler Birliği'nin etki alanını genişletmesini önlemek için çevresinde bulunan ve ona yakınlık duymayan ülkeleri gerek tarihi gerek siyasi nedenlerle bir ittifaklar zinciri oluşturarak onu çevrelemeyi amaçladığı politika olarak tanımlanmaktadır (Sönmezoğlu, 2000: 222).

George Kennan'a göre Sovyetler Birliği, komünizm düşüncesinden kaynaklanan eğilimleri nedeniyle kapitalist Batı değerlerini benimsemiş ülkelere yayılmak istemektedir. Bu yayılma eğilimleri askeri bir müdahale olarak değil, psikolojik ve kültürel bir yayılma şeklindedir (Başaran, 2010: 10-11). Kennan, ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki temel sorunun, Sovyetler Birliği'nin kapitalizmin içinde barındırdığı kendine özgü nitelikleri nedeniyle, uzlaşılması mümkün olmayan bir düşman olarak görmesinden kaynaklandığını düşünmektedir (Özcan 2019: 1). O dönem Sovyetler Birliği danışmanı olan Kennan, Sovyet yönetimin yumuşayacağını veya çökeceğini, bu nedenle Sovyetler Birliği'nin yayılmacı eğilimlerinin, uzun dönemli ama sarsılmaz ve uyanık bir politikayla çevrelenerek denetim altına alınması gerektiğini söylemiştir (www.tuicakademi.org). Amerikan ideolojisinin başarılı olabilmesi için komünizmin özgürlüğü bastırdığını göstermesi yeterli değil, bununla birlikte kapitalizmin özgürlüğü sağladığını ve bu özgürlüğü devam ettirdiğini göstermesi gerekmektedir. ABD yönetiminin hedefi, Almanya ve Japonya'nın Sovyetler Birliği'nin eline geçmesini engellemektir. Ayrıca ABD, Alman ve Japon ekonomilerini canlandırarak o bölgedeki ve etrafındaki bölgelerde kapitalizmin yayılmasını güvence altına almak istemektedir (Gaddis, 2018: 94). Bu cüretkar bir stratejidir.

1.2.1. Truman Doktrini ve Marshall Planı

ABD II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulamaya koyduğu "Çevreleme Politikası"nın bir gereği olarak 12 Mart 1947 yılında Truman Doktrini'ni yayınlamıştır (Özcan, 2019: 2). Zira 1947 yılında Stalin, dünyanın en büyük savaş gücüne dönüşmüş Kızıl Ordusu sayesinde, Doğu Avrupa'nın büyük bir kısmı üzerinde kontrol sağlamıştır. Aynı zamanda Sovyetler Birliği, Batı'nın karma ekonomi ve serbest ticaret anlayışına

karşılık alternatif bir model sunmaktadır: kamu mülkiyeti ve merkezden yönlendirilen planlı ekonomi. Bu akıllıca bir hamledir. Savaştan yeni çıkan Batı Avrupa'nın ekonomik durumu kırmızı alarm vermekte ve komünistlerin kitlelere sunduğu "sınıfsız bir toplum yaratmanın mümkün olduğu umudu" birçok kişiye cazip gelmektedir (Özal, 2021: 80). Bu nedenle ABD, bir an evvel bu durumu düzeltme amacıyla Truman Doktrini ile Yunanistan ve Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımda bulunacağını açıklamıştır. İngiltere Hükümeti'nin artık Yunanistan'a ve Türkiye'ye mali destekte bulunamayacağını açıklaması üzerine ABD, bir bakıma İngiliz gücünün azalmasının yarattığı boşluğu doldurmak istemiştir (Ertem, 2009: 386).

1947 yılında Sovyetler Birliği lideri Stalin, Yunanistan'daki komünistlere silahlı bir mücadele ile iktidarı ele geçirmeleri için askeri yardım göndermiştir. Bununla birlikte Sovyetler Birliği, Türkiye'ye yönelik önceki (Kars, Ardahan ve Boğazlar) tehditlerini tekrar yoğunlaştırmıştır.[5] ABD yönetiminin Truman Doktrini'ni yayınlamasında bir başka nedeni de Sovyetler Birliği'nin bu tutumudur. (Acar, 1991: 93). ABD Başkanı Harry S. Truman'ın yayınladığı Truman Doktrini, ABD tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Doktrin, görünürde Yunanistan ve Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardım amacı ile yayınlanmışsa da bir "antikomünizm" girişimine çağrı niteliği taşımakta ve Sovyetler Birliği'nin genişleme çabalarına ABD'nin seyirci kalamayacağının bir işaretidir (Erkan, 2010: 188-189). Bu nedenle Yunanistan'da ve Türkiye'de yaşanan krizlerin Avrupa'da da yaşanmaması için ABD yönetimi, bir an önce bu ülkelere müdahale etmelidir (Halle, 1976: 108). Aksi takdirde İngiltere'nin bıraktığı boşluğu da Sovyet Rusya dolduracaktır.

1946 ve 1947 yıllarında Yunanistan, dünyadaki kritik bölgelerden biri olarak görülmektedir. Yunan komünistleri, İngilizlerin giderek artan zayıflıklarından yararlanarak hükümeti devirmek istemektedir.[6] Truman, bu duruma engel olmak için yayınladığı Doktrini, 12 Mart 1947'de Kongre'de yaptığı bir konuşmasında açıklamıştır. Konuşmasının başında ABD'nin, komünizm tehlikesinde olan ülkelere yardım etmesi gerektiğini söylemiş ve bu ülkelerin kalkındırılması için verilen yardımların denetlenmesi

---

[5] Postdam Konferansı'nda Sovyetler Birliği, boğazlarda üs istemiş ve bunun yanında Kars ve Ardahan bölgelerinin kendilerine verilmesini isteyerek Türkiye üzerindeki tehdidini ağırlaştırmıştır (Armaoğlu, 2012: 426). Bu sebeple 1946 yılında gerginleşen Türk- Sovyet münasebetlerinin bunalımın birinci ağızdan anlatımı için, eski Dışişleri Bakanı'nın eserine bakılabilir. Bkz. Feridun Cemal Erkin. *Türk- Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi*, Başnur Matbaası, Ankara 1968.

[6] Bu konuya "ABD Öncülüğünde Dünyadaki Antikomünist Faaliyetler" başlığı altında daha detaylı olarak değinilecektir. s.23-24.

adına Amerikalı sivil ve askeri personellerin bu ülkelere gönderilmesini istemiştir. Truman Doktrini’nin yayınlanması bomba etkisi yaratmış, Avrupa'ya ‘ya bizimle olun ya da bize karşı olun’ gibi bir ültimatom verilmiştir. Truman, antikomünist olması şartı ile her rejimi destekleyeceğini, komünizmin yayılmasını diğer devletleri destekleyerek önleyeceğini dile getirmiştir. Truman Doktrini ile Yunanistan ve Türkiye'ye yardım yapılacağı haberi, Sovyetler Birliği'ne bir savaş ilanı havasında yapılmıştır (Higgins, 1975: 69-76).

Sovyetler Birliği'ni zapt etmek ve komünizmin cazibesini azaltmak amacıyla yayınlanan Truman Doktrini’nin ardından ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Harvard Üniversitesi'nin mezuniyet töreninde 5 Haziran 1947 tarihinde yaptığı konuşmasında Avrupa ülkelerine yardım verileceğini söylemiştir (Özal, 2021: 81-82). Marshall Planı olarak anılan bu yardım ile Batı Avrupa'ya 13 milyar dolar destek verilmiştir. Bu plan ile Avrupa'nın ekonomik olarak toparlanmasına ivme kazandırmak ve Avrupa'nın ekonomik bütünleşmesini teşvik etmek amaçlanmıştır. Avrupa'daki bu ekonomik iyileşme, ABD malları için de önemli bir pazarın geri kazanılmasının önünü açacaktır (Özcan, 2017: 9). ABD'nin kendi güvenliğini sağlayabilmesi için Amerikan dolarını Avrupa'ya enjekte etmesi gerekmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi adına canlı bir Avrupa ekonomisine ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede Avrupa'ya ekonomik yardım sağlamayı taahhüt eden Marshall Planı hayata geçirilmiştir. Sovyetler Birliği ise böyle bir ekonomik canlandırma girişiminin Amerikan emperyalizmi olduğunu iddia etmiştir (Erkan, 2010: 89).

İnsanları komünizme yönelten nedenlerin başında ekonomik ve sosyal mutsuzluğun geldiğini düşünen ABD yönetimi, Truman Doktrini’nden sonra Marshall Planı'nı açıklayarak dünyaya komünizm karşıtlığı dışında sunacakları olumlu ve cazip bir başka seçeneğin daha olduğunu göstermek istemiştir. Marshall Planı ile Avrupa'da ekonomiyi yeniden canlandırmak, ABD'ye güven verecek ve böylece vatandaşların açlık, fakirlik gibi sebeplerle komünistlere oy vermeleri engellenmiş olacaktır. (Gaddis, 2018: 37-89).

Marshall Planı’nın sadece Batı Avrupa'yı değil, SSCB dahil tüm Avrupa ülkelerini kapsayacağı belirtilerek yayınlanmıştır. Zira ABD yönetimi, sadece Batı Avrupa'yı kapsayacağını açıklamış olsaydı, Avrupa'yı bölmek ve Soğuk Savaş'ı şiddetlendirmekle suçlanabilirdi (Erkan, 2010: 89). ABD verilen yardımların her ne

kadar tüm Avrupa devletlerini kapsayacağını beyan etmiş de olsa planın antikomünist ve Doğu Avrupa'daki Rus gücüne karşı olduğu konusunda şüphe yoktur (Higgins, 1975: 79-80). Bu plan sayesinde Doğu Avrupa karşısında Batı Avrupa güçlenmiş ve bununla birlikte ABD ekonomisi canlandırılmış, Batı Avrupa devletleri üzerinde ise Amerikan etkisi sağlamlaştırılmıştır (Mcmahon, 2013: 48-49). Sovyetler Birliği, nükleer silah tekeline sahip ve tehdit edici antikomünizm propagandasını arttıran bir ABD ile karşı karşıya kalmıştır (Hobsbawm, 1996: 267).

ABD, Marshall yardımları ile Avrupa'da yükselen açlık ve yoksulluğa son vermekle birlikte Avrupa'daki komünist partilerin önünü keserek Sovyet yayılmacılığını da engellemeyi amaçlamıştır. Uydu devletleri üzerindeki gücünün zayıflamasından korkan Stalin, Doğu Avrupa'nın bu yardım programına katılımını yasaklamıştır (Ertem, 2009: 390-391). Sovyetler Birliği, 1946 ve 1947 yılları arasında etki alanlarını Doğu Avrupa'ya doğru genişletmiş, Türkiye ve özellikle İstanbul'u kontrol altında tutarak, Akdeniz'e geçme yolunu kazanmak istemiştir (Erkan, 2010: 188). Buna karşılık Truman yönetimi yayınladığı doktrin ile Yunanistan'daki antikomünist rejimi desteklemiş ve Sovyetler Birliği'ne karşı sert bir tutum takınmıştır. Bu durum Sovyetler Birliği'ndeki ABD düşmanlığını arttırmış ve böylece Marshall Planı'yla aynı yıl Sovyetler Birliği, *Komünist Haberleşme Bürosu Birliği*'ni (Cominform) komünist partilerin faaliyetlerini düzenlemek amacıyla kurmuştur. Birliğin kuruluş konferansında dünyadaki iki kutup şöyle ifade edilmiştir: "*Bir yanda emperyalist ve anti demokratik olan ABD ve diğer yanda anti emperyalist ve demokratik olan Sovyet Birliği*" (Higgins, 1975: 86).

Cominform'un kurulmasıyla Marshall Planı'na bir nevi savaş açılmıştır. Batılı yöneticiler bir kez daha Sovyetler Birliği'nin Avrupa'nın yeniden kurulmasını istemediğini ve kendi ideolojisi olan komünizmi yaymak adına Avrupa'daki karışık durumun devam etmesini istediğini düşünmüşlerdir (Higgins, 1975: 79).

ABD, Batı Avrupa'dan başlayarak Filipinler'e kadar uzanan bir hat ile Sovyetler Birliği'ni çevreleyerek, Marshall Planı ile de Avrupa'ya yapılacak ekonomik yardımların önünü açmayı hedeflemiştir. Bu çerçevede yapılan yardımlar ile Soğuk Savaş dönemi boyunca devam eden iki kutup derinleştirilmiş ve bununla birlikte Boğazlar yoluyla Doğu Akdeniz'e ve Orta Doğu'ya inmeyi hedefleyen Sovyetler Birliği'nin bu bölgede çevrelenmesi sağlanmıştır. (Başaran, 2010: 28).

Sovyet yayılmacılığını sınırlama amacında olan Truman Doktrini ve Marshall Planı, Sovyetler Birliği'nde Amerikan emperyalizmi korkusunu ortaya çıkarmıştır. Herhangi bir ülkeye veya doktrine karşı olmadığı, açlık, yoksulluk, umutsuzluk ve karışıklığa karşı yayınlandığı ileri sürülen doktrin hakkında ABD Başkanı Truman, "Marshall Planı olmasaydı, Batı Avrupa'nın komünizmin zulmünden kurtulmasının çok güç olacağını dünyanın artık anlamış olduğunu sanıyorum" demiştir (Higgins, 1975: 77-78).

1.2.2. NATO'nun Kurulması (1949)

ABD'nin 1947 yılından beri uyguladığı Çevreleme Politikası"nın bir gereği olarak ve Avrupa-Amerikan ilişkilerini geliştirmek adına 1949 yılında Washington'da imzalanan anlaşma ile NATO (*Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü*) kurulmuştur. Bu örgüte üye olan her devlet bir veya birden fazla üye devlete yapılan bir saldırıyı hepsine yapılmış sayacaklarını kabul etmişlerdir (Ateş, 2017: 352). ABD'nin NATO'yu kurarak giriştiği askeri düzenleme Moskova'yı kışkırtmış ve korkutmuştur (Halle, 1976: 231). Bu durum Soğuk Savaş'ın sertleşmesine vesile olmuştur.

NATO'nun kurulmasında en önemli önemli faktör, ABD'nin Sovyetler Birliği karşısında izlediği "dengeleme" ve "çevreleme" stratejileridir. Bu bağlamda II. Dünya Savaşı'ndan büyük bir yıkımla çıkan Batı Avrupa ülkelerinin askeri kabiliyetlerini arttırmak şarttır. NATO, her ne kadar çok taraflı bir güvenlik örgütü olarak kurulmuşsa da özünde ABD'nin her bir Batı Avrupa ülkesine sunduğu tek taraflı güvenlik garantilerinin toplamından ibarettir. NATO'nun en temel işlevi, ABD ve Avrupalı müttefiklerinin askeri güçlerini birleştirerek Sovyetler Birliği'ni mümkün olduğunca Avrupa kıtasının dışında tutmaktır. Bunun yanında NATO'nun diğer bir önemli işlevi ise Avrupa'nın ortasında Almanya'nın II. Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi tekrar hakim bir güç olarak ortaya çıkmasını engellemektir (Oğuzlu, 2019: 1).

Örgüt, ilk genel sekreteri Lord Hastings Ismay'ın meşhur tanımıyla "*Sovyetleri dışarıda, Almanya'yı aşağıda ve ABD'yi içerde tutmak*" amacıyla kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sonunda Sovyetler Birliği'nin desteğiyle Orta ve Doğu Avrupa'da Sovyet yanlısı rejimlerin kurulması Sovyetler Birliği'nin batıya yayılma amacı güttüğü görüntüsünü ortaya çıkarmıştır. Batı Avrupa'nın savaş sonrası şartları ile Sovyetler Birliği'ne karşı koyması çok zordur. Bu çerçevede NATO'nun kurulması ile ABD, Avrupa'daki askeri

varlığını garanti altına almış, Almanya üzerinde sıkı bir denetim kurmuş ve Sovyet yayılmacılığına karşı Batı Avrupa'nın güvenliği korumaya almıştır (Ateş, 2017: 353).

Örgütün lider ülkesi ABD, Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'ya doğru genişleme çabasında olduğu izleniminden hareketle her an saldırıya geçecekmiş gibi bir algı oluşturarak komünizmi ve Sovyetler Birliği'ni bütün dünya için öncelikli tehdit olarak tanımlamıştır (Ateş, 2017: 354). ABD, dünyanın her yerinde bu tehdide karşı koyulması gerektiği yolundaki politikaları ve eylemleri ateşleyerek Soğuk Savaşı alevlendirmiştir.

1950'li yıllardan itibaren ABD'nin komünizm mücadelesinde değişik düzeylerde aldığı tedbirler NATO'nun kurulması ile birleşik bir kale görüntüsü kazanmıştır (Özkan, 2012: 88). Bu bağlamda NATO'nun kurulması Sovyetler Birliği'ni kışkırtmış ve korkutmuştur. Böylece Soğuk Savaş sert bir hal almıştır (Halle, 1976: 231). Sovyetler Birliği, NATO'nun bir benzerini Varşova'da Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya,[7] Macaristan, Polonya ve Romanya'nın üye olduğu dostluk, iş birliği ve ortak savunmayı öngören bir teşkilat olarak Varşova Paktı'nı 1955 yılında kurmuştur (Acar, 1991: 126). Tam bir karşı NATO paktı olan Varşova Paktı ile birlikte dünya, ABD ve Sovyetler Birliği'nin etrafında kümelenmiş bir şekilde iki kutuplu bir yapıya bürünmüştür.

2. İKİ KUTUPLU DÜNYA: HÜR DÜNYA VE KOMÜNİST DÜNYA

II. Dünya Savaşı, milyonlarca insanın ölümüne, yıkıma, yokluğa ve kargaşaya neden olmuştur. Bu savaşta Avrupa ve Asya büyük yıkım yaşamış, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği ise savaş sonunda iki süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası sistem bu iki süper güç etrafında kümelenen devletler ile iki kutuplu bir yapıya bürünmüştür (Özcan, 2017: 1). Dünya, II. Dünya Savaşı sonrasında başlayıp 1990'a kadar devam eden Soğuk Savaş dönemi içinde ABD ve Sovyetler Birliği'nin başını

[7] II. Dünya Savaşı sonrasında ikiye bölünen Almanya'nın batısı ABD'nin, doğusu ise Sovyetler Birliği'nin işgali altındadır. ABD'nin destekleriyle Almanya'nın batısına Almanya Federal Cumhuriyeti, doğusuna ise Sovyetler Birliği'nin desteği ile Demokratik Alman Cumhuriyeti kurulmuştur (Mcmahon, 2013: 50). NATO anlaşmasının yürürlüğe girmesinden on gün önce Batı Almanya Parlamentosu'nda ilk seçimler yapılmış ve antikomünist olan Konrad Adenauer yeni Almanya Federal Cumhuriyeti'nin şansölyesi seçilmiştir. İngiltere lideri Churchill'in bahsettiği Demir Perde'nin öteki yanındaki Doğu Almanya'da ise Wilhelm Pieck, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin başkanı seçilmiştir. Böylece Soğuk Savaş'ın iki süper gücü tarafından kendi isteklerine uygun olarak kurulan iki Alman devletinin başına da yine süper güçlerin çıkarlarına uygun kişiler seçilmiştir. Batı Almanya 1955 yılında NATO'ya üye olmuş ve Batı kampına iyice bağlanmıştır. Doğu Almanya ise Varşova Paktına üye olmuştur. Batılı devletler, Doğu Almanya'daki Demokratik Alman Cumhuriyetini diplomatik olarak tanımamışlardır (Higgins, 1975: 102-149).

çektiği Doğu ve Batı bloklarının mücadelesine sahne olmuştur (Gülmez ve Tahancı, 2014: 226).

Sovyetler Birliği'nin başını çektiği Doğu Bloku "Komünist Dünya", ABD'nin başını çektiği Batı Bloku ise "Hür Dünya" olarak adlandırılmıştır. ABD'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca uyguladığı stratejilerinin alt yapısında "Amerikan Yaşam Tarzı" ve "Hür Dünya" metaforları bulunmaktadır. Bu savaş süresince taraflar arasında birtakım değişmeler olmasına rağmen, Hür Dünya metaforu zafer kazanana kadar ABD tarafından kullanılmaya devam edilmiştir (Ataç ve Çam, 2020: 604).

İki kutuplu sistem bir uluslararası sistem türüdür ve II. Dünya Savaşı sonrası bu sistem global düzeyde gerçeklik kazanmıştır (Sönmezoğlu, 2000: 363). 1946 yılında başlayan ve 1990-91'de Doğu Blok'unun dağılmasına kadar devam eden dönem iki kutuplu sistem olarak adlandırılmıştır (Arı, 2013: 76). İki kutuplu sistemde iki rakip blok lideri etrafında kümelenen devletler bulunmaktadır. Blok liderleri, diğer devletleri tehdit ederek veya yardım ederek etrafında tutmaya çalışır. Blok lideri olmayan küçük devletlerin, diğer bloğa üye küçük devletler ile iletişimi çok azdır (Gönlübol, 2000: 53). Zira genellikle blok liderleri arasında bir iletişim gerçekleşmektedir.

Bu sistem türü "gevşek iki kutuplu sistem" ve "sıkı iki kutuplu sistem" olarak ikiye ayrılmaktadır. 1950'lerin başında dünyada yaşanan sistem sıkı iki kutuplu sisteme, o dönemden sonra 1990'lara kadar yaşanan sistem ise gevşek iki kutuplu sisteme örnek gösterilebilir (Sönmezoğlu, 2000:363-364). Sıkı iki kutuplu sistem pek çok yönüyle gevşek iki kutuplu sisteme benzemekle birlikte aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Sıkı iki kutuplu sistemde aktör sayısı daha azdır ve bütün aktörler bloklardan birine üyedir. Blokların dışında kalan aktör yoktur. Ayrıca Birleşmiş Milletler gibi devletlerin üye olduğu evrensel aktörler yoktur veya önemli etkileri görülmediği için yok sayılmaktadır. Gevşek iki kutuplu sistemde ise blokların hiyerarşik yapısı zayıftır. Bu nedenle blok içindeki devletler arasındaki bağlar gevşek olduğundan üye devletlerin hareket serbestlikleri vardır. İki blok dışında bulunan ve tarafsız politikalar izleyen aktörler bulunabilmektedir (Arı, 2013: 77). Blok üyesi devletler bloksuz devletlerle ilişki kurabilmektedir. Sistem ne kadar sıkı ise küçük devletler blok liderine o kadar bağlı olur ve blok çıkarına kendi ulusal çıkarından çok daha fazla önem verir.

II. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın iki kutuplu bir düzene dönüşmesinde beş önemli gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmeler şöyle sıralanabilir:

- Güç dengesi merkezi olan Avrupa ve Avrupa devletlerinin uluslararası politikada ağırlıklarını kaybetmeleri,
- Amerika ve Sovyetler Birliği'nin savaş sonrası süper devletler olarak ortaya çıkmaları,
- Uluslararası ilişkilere doktrin ve ideoloji unsurunun girmesi,
- Termonükleer silahların geliştirilmesi,
- Dünyanın değişik bölgelerindeki ulusal hareketlerin Avrupa İmparatorluklarına karşı ihtilalci tutumu. (Gönlübol, 2000: 442).

Bu gelişmelerin dışında iki kutuplu sistem içinde ittifakların oluşmasında ve bu ittifakların uzun süreli devam etmesi açısından ideolojiler de önemli bir etken olmuştur (Arı, 2013: 78). Sovyetler Birliği için kendi ideolojisi olan komünizm çok önemlidir ve ABD'nin ideolojisi olan kapitalizmin insanların özgürlüğünü engellediğini düşünmektedir (Erkan, 2010: 86). Çatışan ideolojiler çerçevesinde Sovyetler Birliği için iyi olan bir durum Amerika için kötü; Amerika için iyi olan bir durum ise Sovyetler Birliği için kötü bir anlam ifade etmektedir. Bu durum sıfır toplamlı bir oyuna benzemekte ve birinin kazancı diğerinin kaybı anlamına gelmektedir (Maç, 2004:10). İki kutuplu sistem bu bağlamda; *iki lider gücün çıkar, ideoloji ve rejim çatışmaları çerçevesinde yapılanmış uluslararası bir sistem* olarak tanımlanabilir.

3. BİR SOĞUK SAVAŞ ENSTRÜMANI: ANTİKOMÜNİZM

ABD'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca kullandığı en önemli iç ve dış politika aracı, "antikomünizm" kavramıdır. Zira Sovyetler Birliği'nin kurulması ile birlikte komünizmin bir devletle vücut bulması ve II. Dünya Savaşı'ndan da Sovyetler Birliği'nin süper güç olarak çıkması ile Batı dünyası ve özellikle ABD, komünizme ve komünizmin yayılması için uğraşan Sovyetler Birliği'ne karşı bir mücadele başlatmıştır (Meşe, 2016: 22). Bu mücadele çerçevesinde yayılan "antikomünizm" kavramının çıkış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte komünizmin ortaya çıkmasının ardından komünizme karşı girişilen ilk hareketlerle temelinin atıldığı düşünülmektedir. 19. yüzyıl boyunca antikomünizm, basit ölçekli bir söylem iken; 20. yüzyıla damgasını vuran bir politika haline gelmiştir (Özer ve Kılıç, 2020: 297).

Antikomünizm, 1917 yılında yaşanan Bolşevik Devrimi'nden beri komünist ve komünist olmayan sola karşı muhafazakâr güçler tarafından başlatılan siyasi savaşta hâkim bir konu olmuştur. Antikomünizm iki temel teze dayanmaktadır. Bunlardan ilki,

komünizmin vasıflı bir şeytan olduğu düşüncesi; diğeri ise Sovyet liderlerinin komünizmi diğer ülkelere empoze etmenin yollarını aradıkları bir bela/musibet olduğu düşüncesidir. Yani antikomünistlere göre komünizm; şeytandır, beladır ve musibettir (Meşe, 2016: 21-22). Antikomünist söylem, bir düşmanlaştırma söylemidir ve komünizmi, başa çıkılması gereken bir rakip olarak değil; defedilmesi gereken bir bela ve kökünün kurutulması gereken bir fesat olarak görmektedir (Bora, 2012: 14).

Antikomünizm, kapitalizmle sosyalizm arasındaki çelişkiyi kapitalizmin lehine çözmek amacıyla emperyalizmin elindeki tüm sosyoekonomik, siyasal, askeri, ideolojik ve kuramsal araçları dünya sosyalist sistemine, uluslararası komünist-işçi sınıfı hareketine ve halkların ulusal kurtuluş mücadelesine karşı kullanmasıdır (Girginov ve Mshvenieradze, 1978: 62). En genel ifade ile *antikomünizm, komünizm düşüncesine karşı geliştirilen bir düşünce ve komünizmin yayılmasını engelleme politikaları* olarak tanımlanabilir. 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik Devrimi sonrasında dünyada yayılma imkanı bulan komünizme karşı bir strateji olarak ortaya çıkan antikomünizm, genel olarak ABD ekseninde yayılmıştır.

Antikomünizm, sadece komünizmle mücadele için üretilen salt akademik bilgiler yığını değil, aynı zamanda siyasi, sosyal, dini ve psikolojik süreçleri de biçimlendiren bir zihniyet halidir. Bu bağlamda antikomünist yönetimler sosyal alanda da komünizmin yayılmasını önlemek için tedbirler almış, bunu da milliyetçilik ve din ile gerçekleştirmişlerdir. Zira milliyetçilik, çeşitli sorunları kendi açısından ele alan ve her türlü düşünceyi buna göre şekillendiren toplumun hemen hemen her faaliyetine hakim bir güçtür. Aynı şekilde din de toplumsal gerçekliliğin en önemli unsurlarından biri olarak toplumsal yapının davranışlarının belirlenmesinde merkezi bir konuma sahiptir. Bu özellikleri ile milliyetçilik ve din komünizmin yayılmasının önünde iki bariyer olarak yerini alırken, içerikleri de buna bağlı olarak yeniden tanımlanmıştır (Çelik, 2020: 404-407). Böylece din ve milliyetçilik, antikomünist misyona hizmet eden siyaset aracı haline gelerek komünizmin karşına çıkmıştır.

Komünizm dini bir "afyon" gibi görmüştür[8] ve bu çerçevede kiliselerle din adamlarını hedef almıştır. Kilise ve din adamları da stratejik bir yaklaşım sergileyerek

[8] Karl Marx *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı* kitabının *Giriş* adlı bölümünde dinin halkların afyonu olmasını şu şekilde anlatmıştır: *"Din-dışı eleştirinin temelini şu oluşturuyor: insanı insan yapan din değil, dini yapan insandır. Yani din, henüz kendine erişmemiş ya da çoktan yitirmiş bulunulan insanın sahip olduğu kendinin bilinci ve kendinin duygusunu oluşturuyor. Ama insan, dünyanın dışında herhangi bir yere çekilmiş soyut bir öz değil. İnsan, insanın dünyası, devlet, toplum anlamına geliyor. Bu devlet, bu toplum, dünyanın tersine çevrilmiş bilinci olan dini*

komünizmin ve komünistlerin dine karşı olduğu tezini ileri sürmüşlerdir. Zira din toplumun asli kimliğidir ve bir anlamda toplumun kendisidir. Dine yapılan veya yapılması muhtemel bir saldırı topluma yapılmış kabul edilir. Kilise ve din adamları, bu yaklaşımla birlikte komünizmden ve komünistlerden algıladıkları tehdidi topluma yansıtmak suretiyle bu tehdit karşısında toplumun desteğini arkalarına alarak ayakta kalmak istemişlerdir. Müslüman ülkelerde ise komünizmin dini, dini kurumları ve inanışları inkar ettiği ve aynı zamanda komünistlerin Allahsız oldukları üzerinden antikomünist siyaset belirgin bir şekilde işlenmiştir (Meşe, 2016: 230-232).

Komünizm karşındaki bariyer olarak görülen milliyetçilik ise antikomünist yönetimler tarafından sıklıkla gündeme getirilen bir konu olmuştur. Zira milliyetçilik bir üstünlük iddiasını ya da en azından masum bir dışlayıcı tavrı içermektedir. Bu anlamda örneğin Türkiye'deki milliyetçiliğin tarihine bakıldığında Türk olanın yüceltildiğini, dışta kalanların ise hafifte olsa ötelendiği görülmektedir. Bu bağlamda milliyetçilik yapmak, toplumun sahihliğini korumak anlamına gelmekle birlikte milliyetçilik ideolojisine sahip olanların kendini var edebilmek için, kendine dair yapılan tanımları "mutlak iyi" kabul eder bunun dışındakileri de "mutlak kötü" olarak imgeleyerek dışlamakta ve yok saymaktadır. Bu çerçevede Fehmi Cumalıoğlu, komünizm karşısında milliyetçilik kavramıyla ilgili şunları söylemiştir:

> "Yabancı, milli bütünlüğü yok eden enternasyonal ihtilalci ideolojinin kitlelerin vicdanına sinmesine milli his ve inançlarla milliyetçi görüş ve davranışlar kuvvetli bir engel teşkil ettiğinden, komünistler bu milli faktörlerin kökünü kazımayı gaye edinmişlerdir. Komünistlere göre bunlar burjuvazi kalıntılardır. Vatanseverlik bir burjuva malıdır." (Meşe, 2016: 238-242).

Komünistlere göre burjuva kalıntısı olan "milli hisler" komünizmin yayılmasının önleyen önemli bir bariyer olarak görülmüş ve antikomünistler tarafından tüm dünyada komünizme karşı bir silah gibi kullanılmıştır.

üretiyor, çünkü kendileri alt-üst olmuş bir dünya oluşturuyor. Din bu dünyanın genel teorisini, onun ansiklopedik özetleme kitabını, onun halksal biçimdeki mantığını, onun tinselci point d'honneur'ünü (onur sorununu), kendinden geçmesini, ahlaksal onaylanmasını, görkemli tamamlayıcısını, teselli ve aklanmasının evrensel temelini oluşturuyor. Din insanal özün doğaüstü gerçekleşmesini oluşturuyor, çünkü insanal öz gerçek gerçekliğe sahip bulunmuyor. Öyleyse dine karşı savaşım vermek, dolaylı olarak dinin tinsel aromasını oluşturduğu dünyaya karşı savaşım vermek anlamına geliyor. Dinsel üzüntü, bir ölçüde gerçek üzüntünün dışavurumu ve bir başka ölçüde de gerçek üzüntüye karşı protesto oluyor. Din ezilen insanın içli ezgisini, kalpsiz bir dünyanın sıcaklığını, tinin dıştalandığı toplumsal koşulların tinini oluşturuyor. Din, halkın afyonunu oluşturuyor. Halkın aldatıcı mutluluğunu olarak dini ortadan kaldırmak, halkın gerçek mutluluğunu istemek anlamına geliyor. Halkın kendi durumu üzerindeki yanılsamalardan vazgeçmesini isteme, halkın yanılsamalara gereksinim duyan bir durumdan vazgeçmesini istemek anlamına geliyor. Öyleyse dinin eleştirisi, dinin aylasını oluşturduğu bu gözyaşları vadisinin tohum halindeki eleştirisi anlamına geliyor" (Marx,1997: 191-192).

Soğuk Savaş döneminde antikomünizm, ABD propagandası olarak adlandırılan propagandanın temelini oluşturmuştur. Özgürlük, demokrasi, liberalizm, insan hakları kavramlarını kullanan Amerikan propagandası, komünizmi "kötü" olarak lanse ederken; Amerikan değerlerini "iyi" olarak lanse ettirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede ABD, Soğuk Savaş ideolojisini antikomünizmle harmanlayarak demokrasi ve özgürlüklerin sınırlarını yeniden çizmiştir (Aydınlı, 2021: 150-151).

Amerikan Başkanı Truman, halkın büyük bir çoğunluğunu Sovyet tehlikesine inandırmak için korkutmak gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle komünizmi "iyiliğin karşısında kötülük" olarak tanımlayarak halkı korkutmak istemiş ve bu çabasında başarılı olmuştur. Antikomünizm, artık adeta Amerikalılığın bir alamet-i farikası haline gelmiştir (Özer ve Kılıç, 2020: 297-298). Bu bağlamda II. Dünya Savaşı sonunda ABD'nin Avrupa'da oluşturduğu imparatorluk insanların korkularının bir ürünü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde belirli bir seçkinler grubu tarafından üretilen komünizm korkusu, insanları yönlendirme amacıyla kullanılmıştır. Zira korku insanları yönlendirmede kullanılabilecek en etkili yollardan biridir. Yaratılan korku ortamında toplum içinde yaşayan birey, yönlendirilebilmekte ve böylece yapılması istenen davranışı sergileyebilmektedir. 1945 ve 1954 yılları arasında ABD, iç ve dış politikasında komünizm tehlikesi ile bir korku toplumu yaratmıştır (Günar, 2014: 63).

Korku ve siyaset arasındaki ilişki birçok kesim tarafından kullanılmıştır. Korku siyasetin içine ve iktidarın mantığına nüfuz eden bir olgudur ve insanların varoluşunun temelinde yer almaktadır. Bu nedenle de siyasi alana nüfuz etmesi kaçınılmazdır. Siyasal korku toplumsal çatışmaların içinden çıkmakta ve yukarıdan aşağıya doğru yönlendirilmektedir. Siyasal iktidarlar, korku temaları üreterek meşruiyetlerini sağlamlaştırırlar ve topluma, "önemli bir tehlikenin içindeyiz ama biz sizi bu tehlikeden koruyacağız" mesajını verirler (Kerestecioğlu, 2012: 30-37). ABD Başkanı Truman da bu yöntemi kullanarak bir korku siyaseti yaratmıştır. Böylece antikomünistler de bu korku siyasetinin etkisi ile komünistleri ve komünizmi nefret edilmesi, korkulması gereken unsurlar olarak nitelendirmişlerdir.

1952 yılında ABD'de yürütülen seçim kampanyasında Eisenhower, komünizmi; "*sayısız insanı despotluğa ve tanrı tanımaz bir teröre*" terk ettiği için "olumsuz ve ahlaksız" olarak nitelendirmiştir. Komünizmin tutsaklığı altında ıstırap çekenlerin

kendilerine güvenebileceklerini belirten Eisenhower, tanrı tanımaz bu dalgayı geri ittirerek Asya ve Avrupa'daki komünizm tutsaklarını özgürlüğe kavuşturacağını dile getirmiş ve antikomünist bir seçim kampanyası yürütmüştür (Higgins, 1975: 123-124). Eisenhower örneğinde olduğu gibi Hür Dünya'nın savunucusu olarak ABD, komünizmin insanları tutsak ettiği ve tanrı tanımaz bir din düşmanı olduğu söylemini korku siyaseti ile birleştirmiştir.

1950'lerin başlarından itibaren ABD'de komünizm korkusu histerik bir hastalığa dönüşmüş ve özellikle Sovyetler Birliği'nin 1949 yılında kendi atom bombasını üretmesi ile bu korku giderek şiddetlenmiştir. ABD'de yaşanan komünizm korkusu ile birlikte gittikçe artan antikomünizm politikasının en son safhası ise senatör McCarthy ile yaşanmıştır (Özer ve Kılıç, 2020: 298).

3.1. ABD'DE ANTİKOMÜNİZM: McCARTHYCİLİK

II. Dünya Savaşı'nı kazanan devletler güvenlik duygusunu kazanamamıştır. Savaş boyunca ittifak halinde bulunan devletler Soğuk Savaş'ın tarafları olmuş, çıkarları örtüşmeyen ittifak devletleri arasında yaşanan çekişme Avrupa üzerinde başlayarak Asya'ya yayılmıştır. ABD, en güvendiği silahı olan atom bombası ile Sovyetlerin gözünü korkutabildiğini düşünmektedir. Lakin 1949 yılında Sovyetler Birliği'nin kendi atom bombasına sahip olması ile Amerikalılar için tehlike çanları çalmaya başlamıştır.

Böyle bir atmosferde ABD'nin Wisconsin eyaletinin Cumhuriyetçi Senatörü Joseph Raymond McCarthy, devletin yüksek kademelerinde ihanet olduğunu düşündüğünü açıklamıştır (Gaddis, 2018: 37-48). Zira antikomünistlere göre Sovyet lider Stalin, hilesine ve gücüne yetişilemeyen bir iblistir ve her türlü tehlikeli oyunu oynayabilecek potansiyele sahiptir. Bu nedenle McCarthy'e göre ABD hükümetinin koridorlarında bile komünizm dolaşmaktadır (Halle, 1976: 224). Devletin kurumlarına sızarak, Amerikan toplumunun eylemlerini şekillendirip kontrol altına alan bu komünistler tek kurşun atmadan savaşı kazanma amacındadır. Bu nedenle derhal bulunup devre dışı bırakılmalıdır. McCarthy'nin olaya bakışı basitti: "Bir komünist; bir üniversitenin fakültesindeki, Yalta'daki Amerikalı danışmanlar arasındaki ya da Dışişleri Bakanlığı'ndaki tek bir komünist bile, çok fazla komünist demektir." (Özal, 2021: 143).

Antikomünizm denilince ilk olarak akla gelen Joseph McCarthy, FBI Başkanı J. Edgar Hoover ile ABD'de komünizme yol açabilecek unsurların temizlenmesini içeren

politikalar oluşturulmasından sorumludur (Özal, 2019: 247-248). 1940'lı yılların ortalarından başlayıp 1950'lerin sonuna kadar süren bu temizleme "cadı avı" veya "komünist avı" olarak nitelendirilmiştir Cadı avı, lider avcı Josehp McCarthy'nin ismine uyularak "McCarthyism" olarak anılmıştır. Bu av ile devletin kurumlarında antikomünist mücadeleye uygun örgütlenme sağlanmış ve aynı zamanda toplumun komünizme karşı uyanık olması gerektiği çeşitli araçlarla topluma empoze edilmiştir (Yıldırmaz, 2012: 49). Cadı avı, ABD'de antikomünizmin doğasına uyarlansa da kendi ideolojisiyle uyuşmayan tüm seslerin bastırılmasına yol açmıştır. Ülke içinde "sol" fikirlerin yayılması "kızıl korku" olarak tanımlanmıştır. Bu süreç Amerikalıları; politik, ekonomik ve psikolojik kâr amacıyla yanlış, aşırı ve abartılı suçlarla komünist yıkımla korkutmak olarak tasvir edilmiştir (Carleton, 1987: 13-14).

"Kızıl korku" terimi uzun yıllar devam eden olan Soğuk Savaş'ın en büyük dayanağı olmuştur. "Kızıl korku"ya karşı ortaya çıkan McCarthycilik ABD'deki antikomünist birikimin dayanak noktası olmuştur ve tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır (Aydınlı, 2021: 151-152). McCarthycilik ve onun en aşırı boyutu olan "cadı avı" akademisyenler tarafından da büyük ilgi görmüştür. Amerikan halkının büyük bir kısmı da senatör McCarthy'nin peşinden gitmiş ve Dışişleri Bakanlığı da dahil olmak üzere McCarthy, yürütme üzerinde önemli bir kontrol sağlamıştır (Halle, 1976: 224). ABD iç politikasında cadı avı devam ederken dış politikada Truman yönetimi, uluslararası ilişkileri "özgür dünya" ve "kötü komünistler" arasındaki mücadeleyi dönüştüren bir retorik kullanarak McCarthyism'in yolunu açmaya yardımcı olmuştur. McCarthy ve diğer politizan siyasetçiler komünizm sorununu bilinçli olarak abartmakta ve kendi kariyerleri için komünizm korkusunu halka yaymaktadırlar (Mcmahon, 2013: 158-159).

McCarthycilik, 1950 yılında Senatör'ün Wheeling'de yapmış olduğu bir konuşmasında ABD'de komünizm adına hizmet eden 205 kişinin tespit edildiğini öne sürmesi ile büyük bir tırmanışa geçmiştir (Özal, 2021: 7). Fakat isimleri Senatör McCarthy tarafından açıklanan bu kişilerin komünist parti üyesi olduğu veya komünist faaliyetler arasında yer aldığı hiçbir zaman kanıtlanamamıştır (Günar, 2014: 63).

McCarthy'nin 205 komünist barındırmakla suçladığı yer, Truman yönetiminin Dışişleri Bakanlığıdır. Aynı zamanda Truman'ın Savunma Bakanı George Marshall, McCarthy'nin en iğneleyici söylemlerinden bazılarının hedefinde yer almıştır. Marshall, II. Dünya Savaşı sırasında Genelkurmay Başkanıdır ve bunun yanında Truman'ın eski

Dışişleri Bakanıdır. McCarthy, Marshall'ın Çin ile Amerikan dış politikasına dahil olduğunu ve Çin'in komünizme terk edilişinin doğrudan sorumlusu olduğunu söylemiş ve Marshall'ı ihanet ile suçlamıştır (www.tnanp.com).

1950'lerde McCarthycilik öyle bir hal almıştır ki, McCarthy, boş bir zarfı komünist komplolarının kanıtı diye havaya kaldırsa, buna kimse itiraz etmeyecektir. ABD halkının neredeyse tamamı komünizm karşıtı bu konvoyun içine katılmıştır (Nutter, 2005: 52). Bir süre sonra işler rayından çıkmış ve komünizm kelimesini kullananlar bile Sovyet ajanı olarak şüpheli listesine alınmış; çocukları, komşuları da dahil sorgulanmıştır. Hiçbir şey bulunamasa bile bu insanlar sırf sorgulandıkları için toplumdan dışlanmışlardır (Özal, 2021: 143).

Doğu Avrupa ve Çin'deki komünist gelişmelerin yarattığı korku ortamında senatörün komünistlik ile suçladığı kişilere başlatılan soruşturmalar, birçok kişiyi işinden etmiş, birçoğunun da toplum dışına itilmesine neden olmuştur. Vatandaşların komünistlik suçlamasıyla baskı ve kovuşturmaya uğraması ve bu uygulamanın ABD'lileri "uyumlu" yurttaşlar olmaya zorlaması, siyasal literatüre McCarthycilik olarak geçmiştir. Senatör McCarthy, Cumhuriyetçi Başkan Eisenhower'a bile komünistlik suçlaması yapmış, asker ve sivil devlet görevlilerine insafsızca uyguladığı sorgulamayı 36 gün boyunca TV'den yayınlatmak yüzünden tepki toplayana kadar, kampanyasını 5 yıl boyunca başarıyla sürdürmüştür (Oran, 2008: 484).

3.2. ABD ÖNCÜLÜĞÜNDE DÜNYADAKİ ANTİKOMÜNİST FAALİYETLER

II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemin istikrarsızlığa sürüklenmesinden, dünya güç dengesinin bozulmasından ABD endişelenmekte ve büyük bir tehlike olarak gördüğü komünizmin dünyaya yayılma ihtimaliyle birlikte Amerikan güvenliğinin riske girmesinden kaygılanmaktadır. ABD yönetimi, 1945 ve 1947 yılları arasında Sovyetler Birliği'nin komünizmi yayma amacı güden baskıcı hareketlerini Soğuk Savaş çerçevesinde önlemeye çalışmış ve bu bağlamda Truman Doktrini ve Marshall Planı ile savunma yapmıştır (Acar, 1991: 93-94). Lakin yapılan savunma yetersiz kalmış, bu nedenle ABD hükümeti kendi ülkesinde olduğu gibi diğer ülkelerde de antikomünist faaliyetleri arttırmak için harekete geçmiştir.

1947 yılında ABD, Soğuk Savaş ve komünizmle mücadele kapsamında ilk önce Yunanistan'ı işgal etmiştir. Yunan solundan bir grup İngiliz kuklası sağcı yönetime karşı

1946 yılında bir direniş başlatmıştır. II. Dünya Savaş'ının yaralarını sarmakla meşgul olan İngiltere artık ülkeyi kontrol altında tutamaktadır ve ABD'den yardım istemiştir. Komünist Yugoslavya'dan silah ve mühimmat desteği alan Yunan solu ülkeyi kızıl iktidarın eşiğine getirmiştir. Bu durum karşısında daha önce bahsedildiği üzere ABD yönetimi Truman Doktrini'ni yayınlamıştır. Aynı zamanda ABD ağır askeri ekipmanlarla Yunanistan'a girmiş ve daha önce Churchill tarafından kurulan Yunan gizli ordusu Helenik Akıncılar Kuvveti ile birlikte harekete geçmiştir. Sovyet Lider Stalin, Yunan iç savaşının bir süper güçler savaşına dönüşeceğini fark etmiş ve Yunan soluna mühimmat desteği sağlayan Yugoslavya'yı 1948 yılında Sovyet Bloğunun dışına çıkarmıştır. Böylece Yunan solunun silah desteği kesilmiştir. ABD ise gizlice "Meşaleler Operasyonu" diye bir operasyon başlatarak Yunan solunu yenmek için kimyasal bir savaş yürütmüş ve tonlarca napalmı Yunanistan üzerine yağdırmıştır. Böylece Yunan iç savaşı bitmiş, Yunan sağı ve onun patronu ABD zafer kazanmıştır. Fakat ABD, Yunan solu üzerindeki denetimini gizli antikomünist ordu Helenik Akıncılar Kuvveti ile devam ettirmiştir. ABD'nin Merkezi Haber Alma Örgütü (CIA) ve Yunan ordusu, Helenik Akıncılar Kuvveti'ni gizli bir iş birliği doğrultusunda eğiterek silahlandırmıştır. Antikomünist gizli bir CIA ordusu ülke siyasetine nüfuz etmek için etkili bir araç olmuştur. 1952 yılında Yunanistan'ın NATO'ya katılmasıyla beraber katıksız antikomünist Yunan yönetimi, NATO sistemine entegre olmuş ve ABD'nin en sadık müttefiki haline gelmiştir (Ganser, 2005: 372-376). ABD, böylece komünizme karşı ilk kez bir devlete yaptığı işgal girişiminden başarı ile ayrılmıştır.

Akdeniz'in kilidi konumunda bulunan İtalya ise yaklaşan 1948 seçimleri nedeniyle siyasi istikrarsızlıkla boğuşmaktaydı. Sovyetler Birliği tarafından finanse edilen İtalyan Komünist Partisi seçimleri kazanacak gibi görünüyordu (Özal, 2019: 249). Birleşik Devletler, hemen bir müdahale yapılmaz ise Avrupa'da komünizmin durdurulamaz bir güce sahip olacağından endişelenmektedir. Bu dönemde CIA, gizli operasyon düzenleyecek kapasiteye henüz ulaşmamıştır. ABD, komünist olmayan diğer partilere on milyon dolardan fazla parayı gizlice aktarmış ve seçim memurlarına rüşvet vermiştir. ABD, basında bu konuda birçok hikaye üretmiştir. Örneğin; *Time Magazine*, ABD'nin bir askeri müdahale gerekse dahi, İtalya'nın komünizmi benimsemesine izin vermeyeceğini yazmıştır. Ayrıca ABD yönetimi bir kampanya (mektup kampanyası) başlatmış ve bu kampanya dahilinde İtalyan akrabaları olan Amerikalıların, Birleşik Devletlerin dostluğunun erdemlerinden bahsetmelerini istemiştir. Bunun yanında ABD

ile dost olmanın sağlayacağı yararları anlatan filmler ücretsiz olarak İtalya’da gösterilmiştir (Nutter, 2005: 74-75). ABD, seçimleri komünist partinin kazanmasını engellemek istemiştir ve işe yarar bir sonuç elde etmiştir. Komünist parti sandıkta yenilgiye uğratılmıştır.

ABD, savaş sonrası savunma önceliğini Avrupa'ya vermiş ve böylece Avrupa, ekonomik olarak kendini toparlamıştır. Fakat Çin'de komünist iktidarın 1949 yılında başa gelmesi Soğuk Savaş'ın yönünü Asya'ya yöneltmiştir. Zira Çin, ABD ürünlerinin potansiyel pazarı konumundadır. Çin'de komünist rejimin kurulması ve aynı tarihlerde Kore Savaşı'nın çıkması, ABD’nin antikomünizmi en önemli dış politika aracı olarak görmesini sağlamıştır (Erkan, 2010: 190).

Çin komünist hareketinin lideri Mao Zedung, iktidarı neredeyse bir devrim havasında ele geçirmiştir. ABD yönetimi, Mao'nun karşısında yer alan Çang Kay-Şek hükümetini desteklemiş, onlara yardım göndermiş, hatta komünist lider Mao ile uzlaşması için Dışişleri Bakanı George Marshall'ı Çin'e göndermiş, lakin uzlaşma sağlanamamıştır. Sovyetler Birliği'nin desteklediği Mao'ya karşı ABD'nin desteklediği Çang Kay-Şek hükümeti, mücadeleyi kaybetmiştir. Bu durum Soğuk Savaş açısından derin anlamlar içermekle birlikte Çin'in ve Sovyetler Birliği'nin bu zaferi, dünya komünizmi için çığır açıcı bir zafer olarak değerlendirilmiştir (Higgins, 1975: 105-106).

Çin iç savaşı gibi Güneydoğu Asya'da verilen bağımsızlık mücadeleleri de Soğuk Savaş ile iç içe geçmiştir. Çin'de komünistlerin zafer kazanmasından sonra ABD ve Sovyetler Birliği, Güneydoğu Asya'yı da Soğuk Savaş çatışmasının önemli sahnelerinden biri olarak görmeye başlamışlardır. Amerikalı yetkililer, Güneydoğu Asya'daki siyasi istikrarsızlığın ve bunun sonucunda oluşan ekonomik durgunluğun Japonya'nın toparlanmasını olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Japonya ekonomisinin ayakta kalabilmesi için dış pazarlara ihtiyaç vardır. Çin'de komünistlerin hakimiyeti güçlendiği için ABD, Japonya ile Çin'in ticari olarak yakınlaşmasını istememektedir. Eğer bir yakınlaşma söz konusu olursa, komünist düşüncelerin Japonya'da yayılmasının kaçınılmaz olduğunu düşünmektedir. Bu nedenden ötürü Çin ile yapılacak ticareti, ABD kösteklemekte; Japonya'nın toparlanması için ihtiyaç duyulan dış pazarın Güneydoğu Asya'dan sağlanması için bu topraklarda varlığını sürdürerek komünistlere karşı ve kendi çıkarları lehine savaşanları desteklemektedir (Mcmahon, 2013: 66-72).

Japonya, ABD'ye göre gelişmiş sanayi yapısı, vasıflı işgücü ve teknolojik başarısıyla hem ekonomik büyümenin vazgeçilmezi hem de Soğuk Savaş'ın paha biçilmez stratejik değeri olan bir ülkedir. Truman yönetiminin Asya ülkeleri için öncelikli hedefi, istikrarlı ve müreffeh bir Japonya'yı Batıya yöneltmektir. Eğer Japonya komünist bloğa katılırsa Sovyetler Birliği dünya güç dengesini değiştirebilecek önemli bir potansiyeli elde etmiş olacaktır. Bu nedenle ABD'nin öncelikli hedefleri arasında Japonya'yı dış komünist tehditlerden ve herhangi bir olası iç komünizm salgınına karşı korumak yer almaktadır (Mcmahon, 2013: 57-58). Bu çerçevede II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Japonya'da antikomünist faaliyetler CIA destekli politikacılar ile devam etmiş, 1948 ve 1951 yılları arasında "Kızıl Tasfiye" olarak bilinen dönem yaşanmış ve komünist oldukları iddiasıyla yaklaşık yirmi bin kişi işten çıkarılmıştır (Dower ve Tetsuo, 2007: 3).

Eisenhower yönetiminin göreve başladığı 1953 yılı itibariyle CIA, düzenli olarak Sovyetler Birliği'ne, Doğu Avrupa'ya ve Çin'e sabotajlar, ajanlar ve direniş liderleri sızdırmıştır. Truman ve Eisenhower'a göre Sovyetler Birliği; Bolşevik Devrimi'nden bu yana casusluk yaptırmakta, paravan kuruluşlara mali destek sağlamakta, yabancı hükümetleri çökertmeye ve insanların düşünüş biçimlerini denetlemeye çalışmaktadır (Gaddis, 2018: 145). Sovyetler Birliği'nin bu faaliyetleri karşısında ABD hükümeti de gizli operasyonlarını gerçekleştirmeye devam etmiştir.

ABD, 1950'li yıllarda Orta Doğu'da, Güneydoğu Asya'da ve tüm üçüncü dünya ülkelerinde gizli operasyonlara giderek daha fazla ağırlık vermiştir. Bu çerçevede CIA, Amerikalı siyasa yapıcılar için en gözde Soğuk Savaş aracı olmuştur. Zira örtülü operasyonlar ile ABD ve Sovyetler Birliği herhangi bir silahlı çatışmaya girmedikleri için prestijleri sarsılmayacak ve çok az bedel ödeyerek Üçüncü Dünya[9] ülkelerinde yarışabileceklerdir (Nutter, 2005: 41).

CIA, 1953 yılında İran'da Musaddık'ın devrilmesinde rol almıştır. İran halkı tarafından sevilen Başbakan Muhammed Musaddık yönetimi, bir İngiliz şirketi olan Anglo- Iranian Oil Company'nin (Anglo-İran Petrol Şirketi) İran'a verdiği paranın on misli fazlasını kazanması sebebiyle, İran'daki İngiliz himayesini kaldırmak istemiştir

[9] Üçüncü Dünya terimi ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan güç ve nüfuz mücadelesinden doğmuştur. Bu ülkelerin bazılarımım liderleri, antikomünistliğini kanıtlayarak Batı yanlısı eğilimlerini gösterme çabasına girişmişler ve böylece ABD'nin desteğini elde etmişlerdir. Örneğin Tayland liderleri Çin'den gelebilecek tehlikelerin korkularına kapılarak Amerikan bağlantısı peşinde koşmuştur. Bazı Üçüncü Dünya ülkeleri ise devrimci ve Batı karşıtı vurgular yaparak Sovyetler Birliği ve Çin'in desteğini kazanmak için uğraşmışlardır. Kısacası, Üçüncü Dünya liderleri elde edebilecekleri yararı azamiye çıkarmak için iki bloktan birini kendilerine taraf olarak seçmiştir (Mcmahon, 2013: 142-148).

(Djalili ve Kellner, 2011: 90-91). Bu bağlamda Musaddık yönetimi, ülkedeki petrol tesislerini devletleştirmiş, genç Şah'ın tüm yetkisini eline almış ve *Tudeh* adlı küçük bir İran Komünist Partisi kurmuştur. Bu nedenle ABD ve CIA'den İngiltere'nin yardım istemesi üzerine ABD, ilk olarak İran'a ekonomik baskı oluşturmuştur. Bu baskı sonucunda Musaddık yönetimi, Sovyetler Birliği'ne yönelmiş bu da CIA'ın hükümeti devirme işlemlerini hızlandırmasına vesile olmuştur (Nutter, 2005: 76). Ertesi yıl da Guatemala'da Jacobo Arbenz'in sol eğilimli hükümetlerinin başarılı bir şekilde devrilmesini sağlamıştır. ABD'nin hem İran'da hem de Guatemala'da yaptığı müdahaleler korkularının ne kadar derin olduğunu gözler önüne sermektedir (Özal, 2021: 369-372). Bu müdahalelerden CIA'in başarılı bir şekilde çıkması örgüte gizemli bir yenilmez havası katmıştır. Aynı zamanda örgütün düşük bir bütçe ile kolay başarılar elde etmesi imajını güçlendirmiştir.

1950'lerin sonlarında CIA, Latin Amerika'da ve Orta Doğu'da kendi çıkarları ile uyuşmayan hükümetleri istediği zaman indirebilecek bir örgüt olarak ün salmıştır. İran hükümetine yapılan darbe ile başa getirilen İran Şahı, Birleşik Devletlere, petrol akışı sağlamak, Amerikan silahı satın almak ve komünizm karşıtı olmak gibi görevleri üstlenmiştir. Sovyetler Birliği, tuttuğu bir raporda CIA ile ilgili: "Dünya'ya egemen olmak istediğini açıkça söyleyen bir düşmanla karşı karşıyayız" diye yazmıştır (Gaddis, 2018: 146-147).

3.3. SOĞUK SAVAŞ'IN GELİŞİMİ: KORE SAVAŞI, U2 UÇAK KRİZİ, KÜBA KRİZİ VE VİETNAM SAVAŞI

II. Dünya Savaşı'nın sonunda Kore, Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye bölünmüştür. Kuzey Kore Sovyetler Birliği'nin, Güney Kore ise Amerika'nın işgali altındadır ve Soğuk Savaş rüzgarı bu iki ülke arasında da esmektedir. Kuzey ve Güney Kore arasındaki yaşanacak olan bir çatışma, Soğuk Savaş'ın tarafları arasında da bir savaş yaşanması riskini ortaya çıkarmaktadır. Çok geçmeden Kuzey ve Güney Kore liderlerinin bölünmüş bir ulus istememelerinden dolayı ortaya çıktığı iddia edilen Kore Savaşı başlamıştır. ABD yönetimi, Kuzey Korelileri, Güneylilere saldırtanın Sovyet lideri Stalin olduğundan emindir. Zira Kuzey Kore, Sovyetlerin yayılma politikası oyununun bir parçası haline gelmiştir (Higgins, 1975: 111-112). Sovyetler Birliği'ne göre ABD'nin Asya kıtasından kovulmasının zamanı gelmiştir ve eğer ABD'yi Asya kıtasından kovabilirlerse, Japonya'dan da atılmasını kolaylaştırabilirlerdi. Bu nedenle Moskova'nın

talimatlarıyla Kuzey Kore, 25 Haziran 1950'de Güney Kore'ye saldırmıştır (Özcan, 2017: 10).

Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması, Soğuk Savaş'ın tehlikeli bir evreye girdiğinin göstergesi olmakla birlikte Truman yönetimini kızdırmıştır. ABD, Kuzey Kore'nin ilerleyişini durdurmak için Güney Kore'ye deniz ve hava güçleri göndermiştir. Truman, bu savaş hakkında bir konuşmasında: "Kore'de yapılan saldırı, komünizmin bağımsız ulusları fethetmek için boyun eğdirme yolunun ötesine geçtiğini ve silahlı istila ile savaş yoluna başvuracağını kuşkuya yer bırakmayacak şekilde göstermiştir" demiştir (Mcmahon, 2013: 73).

Kore Savaşı, Soğuk Savaş'ın coğrafi açıdan yayılmasına Doğu-Batı düşmanlığının yükselmesine, Amerikan savunma harcamalarının artmasına ve Amerikan dış siyasetinin askerileşip küreselleşmesine vesile olmuştur. Aynı zamanda bu savaş NATO'nun güçlenmesini ve Avrupa topraklarında ABD birliklerinin konuşlandırılmasını hızlandırmıştır. ABD savaşı adeta bir fırsata çevirmiştir. Bu konuda Diplomat Charles Bohlen: "ABD'nin dünya çapında bir askeri-siyasi güç olmasını II. Dünya Savaşı değil, Kore Savaşı sağladı" demiştir (Mcmahon, 2013: 73-14). Kore Savaşı, üç yıl sürmüş, tarafların Temmuz 1953'te savaş esirlerinin değiş tokuşunun yer aldığı Panmunjom Mütarekesini imzalamalarıyla son bulmuştur (Özcan, 2017:10).

Kore Savaşı, Soğuk Savaş'ı daha küresel hale getirmiştir. Savaş sırasında ABD ve Sovyetler Birliği, gelişmekte olan Asya, Orta Doğu, Latin Amerika ve Afrika bölgelerinde kendi stratejik, psikolojik ve ekonomik çıkarlarına uygun olarak bu bölgelerde kaynak, üs, müttefik ve nüfuz elde etmek için çabalamışlardır. Kore Savaşı sonrasında Amerikalı siyaset yapıcılar, NATO'yu güçlendirme çabalarını iki kat arttırmışlardır (Güven, 2007: 100-101).

Kore Savaşı sona ermeden Sovyet Lideri Josef Stalin, 5 Mart 1953 günü hayatını kaybetmiştir. 1924 yılından 1953 yılına kadar Stalin, Sovyetler Birliğini yönetmiş ve SSCB'nin iç ve dış politikasına damgasını vurmuştur. Stalin'den sonra Sovyetler Birliği'nin yeni başkanı Kruşçev olmuştur. Kruşçev, Sovyetler Birliği Komünist Parti Kongresi'nde yaptığı konuşmasında Stalin'in politikalarının hatalarla dolu olduğunu dile getirmiş, Stalin'i yerden yere vurmuş ve Sovyetler Birliği'nin yeni politikasının "Barış İçinde Bir Arada Yaşama" prensibine dayandığını ifade etmiştir. Böylece sert bir şekilde

süren Soğuk Savaş'ta yumuşama dönemine geçileceği umulmuştur (Özcan, 2017: 12). Lakin umulan yumuşama dönemi yaşanmamıştır.

Kore Savaşı'ndan sonra ABD ve Sovyetler Birliği bir silahlanma yarışına girişmiştir. Sovyetlerin hem bombardıman gücünü hem de menzillerini arttırması nükleer bir savaş yaşanma riskini ortaya çıkarmıştır. Bu durum her iki tarafı da tedirgin etmekte ve nükleer silahların kullanılması halinde her şeyin mahvolacağı gerçeği tarafları korkutmaktadır (Halle, 1976: 15). ABD'nin 1 Kasım 1953'te ilk hidrojen bombası denemesini yapması ve pasifikte bir adayı haritadan silmesi, olası bir nükleer savaşın boyutunu gözler önüne sermektedir. Hidrojen bombası, atom bombasından kat kat daha fazla yok edebilme gücüne sahiptir ve ABD bu nükleer gücü ile Sovyet Birliği'nin gözünü korkutmak istemektedir. Kruşçev ise füzelerinin Amerikan füzelerinden üstün olduğu iddiasını 1957'den 1961'e kadar devam ettirmiştir ve füzeleri "sosis gibi" ürettiğini söylemiştir. Kruşçev'in iddiaları ABD'yi ilk başlarda tedirgin etse de gizli olarak Sovyet Birliği sınırlarında uçan keşif uçaklarından gelen kanıtlar ile durumun böyle olmadığı ortaya çıkmıştır. Kruşçev'in oğlu bir füze mühendisidir ve daha sonra yaptığı bir konuşmasında; "düşmanlarımızı olmayan füzeler ile tehdit ettik" diyerek bu konuda itirafta bulunmuştur (Gaddis, 2018: 62-72). Her iki devlet de birbirlerini nükleer silahları ile korkutarak üstünlük kurmayı amaçlamıştır.

ABD ve Sovyetler Birliği bu dönemde nükleer savaş tehlikesinden dolayı uluslararası sorunların güç kullanarak değil, barışçı yollarla çözülmesi gerektiğini aksi takdirde sonuçlarının çok ağır olacağını düşünmektedir. Bu bağlamda iki lider devlet, 1960 yılında Paris'te bir zirve toplantısı yapmaya karar vermiştir. Lakin bu toplantının hemen öncesinde Sovyetler Birliği üzerinde uçan ABD'ye ait bir casus uçağı[10] Sovyetler Birliği tarafından düşürülmüştür. ABD bu uçağın, casus uçağı olmadığını, bir meteoroloji uçağı olduğunu ve yanlışlıkla sınırı geçtiğini söylemiştir (Higgins, 1975: 134-152). U-2 Uçak Krizi, olarak anılan bu olay Soğuk Savaş'ın tarafı olan iki devleti karşı karşıya getirmiş, yumuşama yolunda giden ilişkilere ağır bir darbe vurmuş; bununla birlikte Kruşçev, Batı'yı çok sert sözlerle eleştirmiştir. Bu olayla ilgili ilk açıklamasında Kruşçev, uçağın pilotunun sağ olarak kurtulduğunu söylememiştir. ABD'nin meteoroloji uçağı yalanını söylemesini fırsat bilen Kruşçev, uluslararası kamuoyunda ABD'yi zor duruma düşürmek ve prestijini sarsmak için düşürülen casus uçağının pilotu Francis Gary

[10] ABD casus uçakları 1956 yılından beri Sovyet Birliği üzerinde uçarak roketleri, özel silah depolarını, denizaltı programları ve atom silahı üretimleri gibi birçok konuda bilgi toplamaktadır (Higgins, 1975: 152).

Powers’ı ortaya çıkarmış ve bir foto keşif görevinde olduğunu kabul ettiğini söylemiştir (Gülmez ve Tahancı, 2014: 231-234). Böylece ABD, uluslararası kamuoyu karşısında küçük düşürülmüştür.

U2 Uçak Krizi’nin ardından 14 Ekim 1962'de Amerikan casus uçaklarının, Küba’ya[11] orta menzilli Sovyet füzelerinin yerleştirildiğinin fotoğraflarını çekmesi ile Küba Krizi patlak vermiştir. ABD yönetimi, bu durumun kabul edilemez olduğunu ve bu füzelerin ABD güvenliği açısından ciddi bir tehdit oluşturduğunu dile getirmiştir. Sovyetler Birliği'nin bu bölgeye füze yerleştirmesinin birçok nedeni bulunmakla birlikte bu nedenlerden en önemlisi, ABD'nin Küba'yı istila etmesini engellemektir. Bunun yanında Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki büyük füze uçurumunun kapatılması için de bu füzeleri yerleştirilmiştir. Bu yıllarda Amerika'nın elinde bulunan fırlatılabilir, nükleer savaş başlıklarıyla Sovyetler Birliği'nin elinde bulunan nükleer savaş başlıklarını oranlarsak 17'ye 1 gibi bir oran ortaya çıkmaktadır. Her halükârda süper güçlerin ilişki dinamikleri, ABD lehine işlemektedir (Mcmahon, 2013: 122-126).

Küba'ya yerleştirilen füzelerden sonra ABD, Küba’yı denizden ablukaya almıştır. ABD basını, Küba'ya uyguladıkları abluka ve işgal girişiminin Sovyetler Birliği'nin hareketleri sonucu ortaya çıktığını ve meşru bir savunma hareketi olduğunun altını çizmiştir. Sovyetler Birliği'nin Küba'ya füze yerleştirmesi, ABD güvenliğini tehlikeye atmış, kendini "dünya barışının koruyucusu" olarak gören ABD, komünizme karşı mücadele söz konusu olduğu zaman gerekeni yapmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. ABD, her ne kadar barıştan yana olan taraf olduğunu dile getirse de konu Sovyetler Birliği ve komünizm olduğu zaman geri adım atmayacağını belirtmiştir. (İzmir, 2017: 185).

ABD’nin Küba’yı abluka altına almasını deniz korsanlığı olarak nitelendiren Kruşçev, ABD'nin adayı istila etmeme vaadi karşılığında Küba'daki füzeleri kaldırmaya hazır olduğunu dile getirmiştir. ABD yönetimi, Kruşçev'in teklifi karşısında uzlaşmacı bir yol izlemiş ve böylece herhangi bir silahlı çatışma yaşanmadan Küba Krizi atlatılmıştır. Bu kriz, Soğuk Savaş'ın nükleer dengesizliğini de gözler önüne sermiş ve ABD, herhangi bir çatışmada Sovyetler Birliği'ni geri adım atmaya zorlayabileceğinden artık emin olmuştur (Mcmahon, 2013: 124-128).

[11] Soğuk Savaş döneminde Küba, Sovyetler Birliği’nin nüfuzu altındaki ülkeler konumunda yer almaktadır (Özcan, 2017: 13).

Söz konusu dönemde ABD'nin ezici nükleer üstünlüğü, Sovyetler Birliği'ne karşı en büyük kozu olmuştur. Lakin uzmanlar yakın gelecekte Sovyetlerin görece nükleer denkliğe erişmelerini beklemektedir. Sovyetler Birliği de aradaki uçurumu bir an önce kapatmaya kararlı görünmektedir. Nükleer strateji uzmanları ise her iki tarafın nükleer gücünün kabul edilemez düzeyde zarar verme kapasitesine sahip olduğundan, tarafların nükleer çatışma riskini göze almak isteyeceklerini düşünmemektedir. Sovyet ve Amerikan liderleri gelecekte yaşanabilecek çatışmalardan kaçınmak için bu yönde önemli bir adım atarak Kremlin ile Beyaz Saray arasına doğrudan iletişime geçebilecekleri bir "kırmızı telefon hattı" kurmuşlardır (İzmir, 2017: 186-187).

ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki mücadelenin böldüğü bir başka Doğu Asya ülkesi ise Vietnam'dır. Kuzey Vietnam'da komünist bir devlet, Güney Vietnam'da ise 1955 yılında komünist olmayan bir devlet kurulmuştur. Vietnam'da 1946 yılından beri komünist Ho Chi Minh liderliğindeki Vietnam milliyetçileri ile sömürge yönetimini yeniden sağlamaya çalışan Fransızlar arasında bir savaş sürüp gitmekteydi. ABD ilk başlarda bu savaşa tarafsız kalmış olsa da 1949 yılında Çin'de Mao Zedung liderliğinde kurulan komünist yönetim, bu tutumunun değişmesine sebep olmuştur. Vietnam'daki komünistlere karşı mücadele etmesi için ABD yönetimi Fransızlara askeri yardım göndermiştir. Zira ABD Hükümeti, Asya'da komünizmin daha fazla yayılmasını önlemek istemektedir. Eisenhower, Vietnam savaşına ABD'nin müdahil olmasını "*Düşen Domino Taşı*" kuramı ile açıklamıştır. Bu kurama göre Güneydoğu Asya'daki ülkeler bir sıra domino taşı gibi dizilmişlerdir. Taşlardan birisi düşerse bu taş diğerine de çarpıp onu da düşürecektir. Bu böyle hepsi düşene kadar devam edecektir. Eisenhower da komünizmin herhangi bir Güney Doğu Asya ülkesinde iktidara gelmesinin diğerlerinde de aynı sonucun yaşanacağı anlamına geldiğini düşünmektedir. Eğer Güney Doğu Asya kaybedilirse ardından Hindistan'ın ve Japonya'nın kaybedilme riski Eisenhower'ı endişelendirmektedir. Bu durum aynı zamanda Avrupa'nın güvenliğini ve dengesini de bozmuş olacaktır (Higgins, 1975: 129-131). ABD hükümeti, bu nedenle Vietnam'daki savaşa sessiz kalmamıştır.

3.4. SOĞUK SAVAŞ'IN SONU: KOMÜNİST DÜNYA'NIN ÇÖKÜŞÜ

1970'li yıllarda ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan gerilimin yumuşaması anlamına gelen ve Fransızca bir terim olan Detant (Yumuşama), sadece devlet adamlarının değil, vatandaşların da sözcük dağarcığına girmiştir. Detant döneminde iki

süper güç, nükleer savaş tehlikesini azaltmaya çalışmıştır. ABD'nin ezici nükleer üstünlüğü yavaş yavaş sona ermekte ve Sovyetler Birliği ABD ile görece eş düzeye ulaşmayı başarmıştır. ABD'li siyaset planlamacıları açısından nükleer çatışmaya girmenin tehlikelerini azaltmak için en mantıklı yol detant sürecine girmektir. 1969 yılının ocak ayında göreve başlayan ABD Başkanı Richard Nixon, ününü antikomünistliği ile kazanmış olmasına karşın artık komünizmi ciddi bir tehdit olarak görmediğini, onu endişelendiren tek şeyin Sovyetlerin nükleer gücü olduğunu dile getirmiştir. Ancak detant süreci hiçbir zaman tam anlamıyla sağlanamamıştır. Zira ABD ve Sovyetler Birliğinin çıkarları sürekli olarak çatışmıştır. Üçüncü Dünya ülkeleri üzerinde de Sovyet- Amerikan çekişmesinin sürmesi ABD içinde detant desteğini eritmiştir. ABD'lilerin büyük bir çoğunluğu, komünizme karşı olan antipatilerini ve Sovyetler Birliği'ne olan güvensizliklerini hiçbir zaman yatıştıramamıştır (Mcmahon, 2013:163-177). ABD'li Soğuk Savaşçılar için Sovyetler Birliği, hala ve daima amansız ve güvenilmez bir düşmandır.

1970'lerin büyük bir bölümünde Soğuk Savaş'ta üstün olan taraf birçok uzmana göre Sovyetler Birliği'dir. 1979 yılının aralık ayında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, Moskova'nın alıp başını yürüdüğü gibi bir izlenim yaratmıştır (Gaddis, 2018: 185). Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali detant sürecinin sonu olmuş ve ABD yönetimi tarafından barışa karşı açık bir tehdit olarak görülmüştür. Bu bağlamda 1970'lerin sonlarında ABD'de tekrar yükselen şiddetli antikomünistlik detant döneminin bitmesini hızlandırmıştır. ABD, savunma harcamalarını tekrar arttırmış ve Sovyetler Birliği'ne karşı tahıl ambargosu uygulamıştır (Mcmahon, 2013: 188-189).

ABD'de Kasım 1980'de yapılan başkanlık seçimlerini kazanan Ronald Reagan, Sovyetler Birliği'ni hain ve güvenilmez olarak görmesinin yanında şiddetli bir antikomünisttir (Hobsbawm, 1996: 289). Reagan yönetimi, tüm dünyada antikomünist ayaklanmaları destekleyerek Sovyetler Birliğini geri püskürtme politikasını uygulamaya başlamıştır. Bunun yanında Reagan, Başkan Truman'ın yıllarını anımsatan bir dil kullanarak Sovyetler Birliği'ni ve onların desteklediği ideolojiyi eleştirmiştir. Reagan, komünizme karşı verilen mücadelenin temelinde "doğruyla yanlış, iyiyle kötü" arasındaki ahlaki bir mücadelenin olduğunu vurgulamıştır. Lakin Reagan, tüm bu söylemlerine rağmen Sovyetler ile doğrudan askeri bir çatışmaya girmemiştir (Mcmahon, 2013:193-198). Zira her iki ülkenin nükleer gücü, askeri bir çatışmanın yaşanmasını engelleyen en önemli faktördür.

1985 yılının Mart ayında Sovyetler Birliği Komünist Parti genel sekreterliğine Mihail Sergeyeviç Gorbaçov getirilmiş ve bu durum Soğuk Savaş'ın en kritik dönüm noktası olmuştur. Gorbaçov iktidara gelir gelmez ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri hızlandırmıştır. Gorbaçov, ABD'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca gelmiş geçmiş en antikomünist lideri olan Ronald Reagan'a tek taraflı tavizler vermeyi kabul ettiğini ve Afganistan'dan Sovyet askerlerini çekeceğini söylemiştir (Özal, 2021: 469-472). Böylece Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki ilişkiler tekrar yumuşamıştır. İki lider, 1985 ve 1988 yılları arasında beş kez bir araya gelmiş, Sovyetler Birliği'ni "Şeytan İmparatorluğu" olarak tanımlayan Reagan Moskova'ya gitmiş ve Kızıl Meydan'da Lenin büstü önünde konuşma yapmıştır. Bu durum Soğuk Savaş'ın nasıl bir dönüşüm geçirdiğinin en net göstergesidir. Eski Soğuk Savaş düzeninin yıkıldığının en güçlü simgesi ise 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıdır. Bu duvarın yıkılışıyla Doğu Avrupa'daki komünist yönetimlerin ve Varşova Paktı ittifakının çökmesi aynı günler içinde olmuştur. Böylece Soğuk Savaş sona ermiş ve Sovyetler Birliği ve onun ideolojisi olan komünizm artık ABD için bir tehdit olmaktan çıkmıştır. İki ülke arasındaki tek sorun Almanya'dır. Bu sorunu da Doğu ve Batı Almanya'nın tek, bağımsız bir ülke olarak NATO'ya üye olduğunu kabul ederek çözmüşlerdir. Bu nedenle Soğuk Savaş'ın bitiş tarihi 1990 yılına tekabül etmektedir. 1991 yılında da Gorbaçov'un reformları kontrol altına alamamasıyla Sovyetler Birliği dağılma sürecine girmiştir (Mcmahon, 2013: 112-122).

Gorbaçov, 24 Ağustos 1991'de Sovyetler Birliği Komünist Parti liderliğinden istifa etmiştir ve yine aynı gün Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti, (Parlamento) Sovyetler Birliği Komünist Partisinin tüm faaliyetlerinin sona erdiğini ilan etmiştir (Özal, 2021: 505). Bu bağlamda 11 Sovyet Cumhuriyeti, 21 Aralık 1991'de Kazakistan'ın başkenti Alma Ata'da yapılan toplantıyla Alma-Ata Deklarasyonu'nu onaylayarak bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bu toplantıdan 4 gün sonra Gorbaçov, Sovyetler Birliği Başkanlığından istifa ettiğini açıklamıştır (Armaoğlu, 2012: 1030-1031). Böylece Sovyetler Birliği tarih içindekini ömrünü tamamlamış ve 1945'ten 1990-91'e kadar devam eden Soğuk Savaş, sona ermiştir.

Soğuk Savaş dönemi boyunca geniş yankı bulan antikomünist propaganda, ABD'nin öncülüğünde ülkeden ülkeye ve dönemden döneme farklılık göstermiştir. Sovyetler Birliği'ne ve bütün sosyalist sistemlere karşı yürütülen bu mücadelede çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bunlardan en önemlileri milliyetçilik ve din üzerinden

geliştirilen yöntemlerdir. Tüm dünya da olduğu gibi Türkiye'de de toplumun temel kültürel öğeleri olan milliyetçilik ve din, komünizme karşı verilen savaşta en etkili silah olmuştur. Milliyetçi ve İslamcı kesimler, milliyetçi muhafazakâr kimlikleriyle, antikomünist eylemlerde ortak hareket etmişlerdir. ABD tarafından üretilen ve dünyaya yayılan komünizm korkusu ile komünizmin, İslamiyet'e ve onun değerlerine düşman bir ideoloji olduğu kitleler arasında yayılmıştır. Soğuk Savaş mücadelesi içinde Türkiye, ABD'nin yanında yer alarak antikomünist propagandayı ülke genelinde sürdürmüştür. Antikomünizmin temel dayanak noktalarından olan milliyetçilik ve din üzerinden Türkiye'de yürütülen komünizmle mücadele ikinci bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

"HÜR DÜNYA" VE NATO ÜYESİ BİR TÜRKİYE'DE ANTİKOMÜNİZM

II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu yapı içinde Türkiye yüzünü ABD'nin başını çektiği Batı dünyasına dönmüştür. Bu bağlamda Türkiye, "Hür Dünya"nın öncülüğünde kurulan NATO'ya üye olmuş ve Sovyetler Birliği'nden gelebilecek tehditlere karşı önlem almıştır. 1990'a kadar devam Soğuk Savaş sürecinde ABD öncülüğünde tüm dünyada yayılan antikomünizm propagandası Türkiye'de de geniş yankı uyandırmıştır. Türk toplumunun çoğunluğunun geleneksel dünyaya bağlı ve muhafazakâr duyarlılıklarının olması antikomünizmin yayılmasında büyük bir faktör olmuştur. Komünizmin aileyi, dini, imanı, namusu, şerefi ve tarihi yok sayan bir kavram olduğu vurgulanmış ve böylece toplum içinde hızla yayılması sağlanmıştır. Bu çerçevede Türk milliyetçiliğine sıkı sıkıya tutunan milliyetçi kesim ve İslam dinine bağlılığıyla bilinen muhafazakâr kesim, antikomünizm çatısı altında birleşmiş ve komünizme karşı bir savaş başlamıştır. Böylece toplumun büyük bir kesimini etkisi altına alan antikomünist düşünce bağlamında Soğuk Savaş dönemi boyunca Türkiye'de birçok yapı kurulmuş ve birçok olay yaşanmıştır.

1. TÜRKİYE'NİN ANTİKOMÜNİZM İLE TANIŞMASI

Türkiye'nin komünizm ile mücadelesi II. Dünya Savaşı öncesine dayanmakla birlikte; Osmanlı Devleti döneminden gelen bir Rus düşmanlığı bulunmaktadır. Rusya, Osmanlı İmparatorluğu döneminde özellikle 93 Harbi ile insani dramların yaşanmasına neden olmuştur. İmparatorluk bu savaş sonunda önemli ölçüde toprak kaybına uğramış, Rusya'ya yüklü miktarda savaş tazminatı ödemek zorunda kalmış ve Bulgaristan'daki Türkler ise gerek katledilmekten kurtulmak gerekse göçe zorlanmak suretiyle yaklaşık 500 yıldır yaşadığı topraklardan Anadolu'ya sığınmak zorunda kalmıştır. 93 Harbi döneminde ve sonrasında yaşayanlar için Rusya, Osmanlı ve Türk toplumunun hafızasında olumsuz bir yer edinmiştir (Karal, 2000: 40-67). Bu olumsuz ve negatif düşünce doğrultusunda Rusya, "Moskof" olarak imgelenmiştir.

İnsanlar yaşamlarını kurarken veya kurgularken imgelerden yararlanmaktadır. Toplumun temel değerler ışığında kendisini korumasında işlevsel olan en önemli imgelerden biri "günah keçisi" bulmak ve "düşman" imgesi yaratmaktır. Genellikle her modern toplum, bir düşmana karşı birleşme eğilimindedir (Meşe, 2017: 32). Bu nedenle

93 Harbi sonrasında Osmanlı ve Türk toplumu da "Moskof" imgesi etrafında birleşmiştir. Necip Fazıl Kısakürek *Moskof* adlı eserinde bu imgeyi şöyle tasvir etmiştir:

> "Maddeler ve manalar, insanlar ve davalar arasında olduğu gibi, toplumlar ve milletler arasındaki zıtlığa, buz dağı ve yanar dağı derecesinde en iyi örnek, Moskof'la Türk… Tarih böyle bir zıtlığı hiçbir milletle hiçbir toplum arasında ve hiçbir zaman ve mekânda kaydetmedi. (…) Moskof, sade 'Moskof' değil, Moskof Gavuru'dur. Türk ciğerinin ta içinden gelen bir havayla ve dişlerini gıcırdatarak 'Moskof Gavuru' derken, olanca dayanağını Müslümanlıkta bulur…" (Kısakürek, 2007: 5-6).

Osmanlı Devleti döneminden gelen Rus düşmanlığı ve Moskof imgesi, bu devlet içinde de belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Osmanlı Devleti, 1905 yılında Rusya ve Japonya arasında yaşanan savaşı Japonya'nın kazanmasını büyük bir sevinçle karşılamıştır. Hatta bazı ailelerin savaşta kahramanlık göstermiş Japon askerilerinin isimlerini çocuklarına verdiği söylenmektedir. 1917 yılında gerçekleşen Ekim devriminden sonra Rusya, I. Dünya Savaşı'ndan çekilmiş, Kurtuluş Savaşı döneminde de Türkiye'ye yardım etmiştir. Tüm bunlara rağmen Rusya," ezeli düşman" ve "tekin olmayan komşu" sıfatını hiçbir zaman kaybetmemiştir. Kurtuluş Savaşı döneminde gönderdiği yardım, taktiksel bir manevra olarak yorumlanmıştır. Türkiye'yi komünizm etkisi altına almak için milli mücadeleye destek olduğu ileri sürülmüştür. Milliyetçilere göre, Mustafa Kemal ve onun milli şuura sahip silah arkadaşları olmasa Ruslar, komünizm masalı ile Anadolu'yu ele geçirecektir (Öztan, 2012: 80-83).

Türkiye'deki modernleşmeci, milliyetçi ve İslamcı kesimlerin düşünce dünyalarının nedenleri farklılaşsa bile ortak noktaları, Rusya'ya olan düşmanlığı ve bununla beraber komünizme karşı beslenen derin kuşku ve nefret olmuştur. Komünizm düşmanlığının gündelik siyasetin başlıca gündem maddeleri arasına girmesi 1930'ların ikinci yarısına denk gelmektedir. Bu dönemde komünizm karşıtlığı iktidarın müsamahası altındaki milliyetçi ve Türkçü-Turancı bir kesim tarafından yürütülen yaygın ve açık bir propagandaya dönüşmüştür. Aynı dönemde Almanya ve İtalya'da faşist hareketlerin yükselmesinden cesaret alan ve II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında özellikle Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırmasıyla coşan komünizm karşıtlığı, Soğuk Savaş döneminde yaşanacak antikomünist esintinin öncülüğü niteliğindedir. Türkiye'deki antikomünizmi, tarihsel ve yapısal köklerine rağmen 1940'ların ikinci yarısına kadar sistemli bir hareket olarak tanımlamak pek mümkün değildir. Bu dönemde yürütülen mücadele daha çok sınıf mücadelesine duyulan düşmanlık ve Moskof imgesinin körüklediği nefrete dayanan bir komünizm karşıtlığıdır (Örnek, 2015: 59-64).

II. Dünya savaşı sonunda düzenlenen Yalta Konferansı'nda, Sovyetler Birliği, 1936'da imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi hakkında çekincelerini ortaya koymuştur. Montrö'nün bir oldu bitti içinde gerçekleştiğini ve bu nedenle tekrardan ele alınmasının gerekli olduğunu İngiliz ve Amerikalı temsilcilere bildirmiştir. Sovyetler Birliği'nin bu çıkışı, Türkiye'de panik havasının yaşanmasına ve Türkiye'nin bu durumu bir tehdit olarak algılamasına neden olmuştur. Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin tekrardan Türkiye'nin aleyhine olacak şekilde tartışmaya açılmasının ardından, Sovyetler Birliği, Türkiye ile 1925 yılında imzaladığı saldırmazlık antlaşmasını yenilememiştir. Bunun yanında Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, 1945'te Türk büyükelçisi Selim Sarper'e Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan Kars ve Ardahan vilayetlerini talep ettiklerini belirten notayı bildirmiştir (Bağcı, 2001: 6-8).

Sovyetler Birliği'nin bu çıkışının ardından Türkiye'de Sovyetlere karşı yürütülen politika yerini öfke ve düşmanlığa bırakmıştır. Bu düşmanlık ve öfkeyle beraber muhafazakar ve milliyetçi gruplar, Türkiye'de güçlü bir "antikomünizm" propagandası yürütmeye başlamıştır. Antikomünizm düşüncesini sıkı sıkıya savunan bu kesim, 1945 yılı sonrasında güçlenerek ana omurgasını antikomünizmin oluşturduğu bir "sağ" ittifakı ortaya çıkarmıştır (Aydınlı, 2021: 173).

Muhafazakâr çevrelerin yürüttüğü antikomünist siyaset Türk milletinin en hassas noktası olan din üzerinden yapılmıştır. Sovyet bölgesinde yaşayan Müslümanların maruz kaldığı baskıya ilişkin iddialar, birçok İslamcı dergide ana tema olarak yer almakta, sosyalist ülkelerde katledilen Müslüman nüfusa ait rakamlar verilmekte ve bu insanların dinsizlik propagandasına maruz kaldıklarının altı çizilmektedir. Rus hakimiyeti altında ezilen Türklerin ve Müslümanların içinde bulunduğu durum, muhafazakâr çevreleri "Sovyet ve komünist düşmanlığı" çatısı altında birleştirerek Sovyetlere karşı muhafazakarların oluşturduğu bir antikomünist bloğun kurulmasına zemin hazırlamıştır. Komünizmin dil, din, ırk, toprak sevgisi ve aile gibi mukaddesata düşman zümrelerin ortak davası olarak görülmesiyle "dinsizlik" iddiası Sovyetlere yöneltilen suçlamaların merkezinde olmuştur (Aydınlı, 2021: 174-175).

Türkçü-Turancı çevrelerin de komünizm ve Sovyet karşıtlığının temelinde aynı muhafazakâr çevreler gibi Sovyetler Birliği'nin ötesinde Anadolu'da var olan "Moskof" imgesiyle hafızalarda yer edinen Rus karşıtlığı ile daha çok ilişkili olduğu bilinmektedir. Zira Türk milliyetçiliğinin oluşumu ve büyük bir Turan coğrafyası hayalinin en büyük engeli olan Rus yayılmacılığı politikaları, Türkiye'de var olan milliyetçiliğin beslendiği

ana damarlarından biri olmuştur (Aydınlı, 2021: 178-179). Milliyetçi çevrelerin antikomünist siyaset üzerinden geliştirdiği söylemlerle birlikte tekrar “milliyetçilik” ideolojisinin önem kazanacağı bir ortam meydana gelmiştir.

1.1. 1945-1950 YILLARI ARASINDAKİ ANTİKOMÜNİST FAALİYETLER

Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası Sovyet tehdidi altında kaldığı dönemde çözümü Batılı devletlerle ittifak arayışına girmekte bulmuştur. Buna bağlı olarak Türkiye, ABD çizgisinde antikomünist bir siyaset yürütmüştür. Osmanlı döneminde 93 Harbi sonrası kamuoyunda oluşan “Moskof” imgesi ve II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler tarafından dile getirilen Sovyet tehditleriyle birlikte Rus halkına, devletine ve ideolojisine karşı bir düşmanlaştırma söylemi oluşturulmuştur. Komünizmle mücadele sürecinde “Moskof” imgesi ve beraberinde komünizmi savunduğu düşünülenler, ahlak ve namus vurgusu temelinde eleştirilmiştir. Toplumda var olan “Moskof” imgesi, ABD çizgisinde siyaset yürütmesiyle birlikte Sovyetlere karşı duyulan olumsuz hisler, onların ideolojisi olan komünizme evrilmiştir (Meşe, 2017: 39-41). Böylece Türkiye’de hem ABD etkisinde hem de kendiliğinden makul bir şekilde başlayan “antikomünizm” propagandası kendini uzun yıllar hissettirmiştir.

1945 ve 1950 yılları arasında Türkiye’de antikomünizm propagandası ABD’den alınan yardımlarla beraber belirgin hale gelmiştir. Sovyet taleplerine bağlı olarak sol düşünce ve bu düşünceyle bağlantılı olduğu düşünülen tüm unsurlar, ülke çıkarları açısından tehdit olarak algılanmıştır. Bu bağlamda tıpkı ABD ve bazı Batı ülkelerinde olduğu gibi solculukla ve komünizmle ilişkisi olduğu düşünülen kurumlara ve kişilere karşı komünistlik ve Rus taraftarlığı gibi sebeplerle saldırıya geçilmiştir (Vural, 2015: 178). Bu çerçevede hayata geçirilen antikomünist siyaset birçok dernek ve cemiyet kurulmakla birlikte *Tan* gazetesi baskını, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi hocalarının tasfiyeleri ve Sabahattin Ali’nin öldürülmesi gibi çeşitli olaylar yaşanmıştır.

1.1.1. Tan Gazetesi Baskını

Sabiha ve Zekeriya Sertel çifti tarafından çıkarılan *Tan* gazetesi, takip ettiği yayın çizgisi ile Türk basınında *Tan*/*Cumhuriyet, Tan*/*Tanin* ve *Tan*/*Tasvir* arasında yaşanan önemli kalem kavgalarının içinde yer almış ve zaman zaman da hükûmete yönelik tenkitleri nedeniyle de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarının tepkisini üzerine çekmiştir. (Aydın, 2017: 446). Tan gazetesi, 1930’lu ve 1940’lı yıllarda ortaya koyduğu yayınlar ile Türkiye’de derin izler bırakmıştır. Zekeriya Sertel’in girişimleri ve Ahmet

Emin Yalman gibi isimlerin sermaye koymasıyla İş Bankası'ndan satın alınan gazete, 1935- 1945 yılları arasında dönemin önemli sol düşünürlerini içinde barındırmıştır.

Zekeriya ve Sabiha Sertel çifti, İkinci Dünya Savaşı döneminde Alman Nazizm'i ve İtalyan Faşizm'i etkisinde kalan dönemin gazeteci ve entelektüellerine karşı takındıkları muhalif tavır ve Sovyetler Birliği yanlısı yazılarıyla, dönemin sol entelektüelleri içinde en tanınmış isimlerindendir. Serteller, sağ görüşlü isimlere karşı giriştikleri muhalefet ile Türkiye'deki sağ düşüncenin hedefi haline gelmiştir (Cantek, 2014: 852).

Tan'a muhalif gazeteler, Tan gazetesini ve Sertel çiftini, Moskova ile iş birliği yapmakla ve aynı zamanda Sovyet rejimi istemekle suçlamaktadır. *Tasvir* gazetesi başyazarı Ziyad Ebüzziya, *Tan*'ın Ruslarla iş birliğinin kanıtı olarak Sovyetlerin Tan'a kâğıt gönderdiğini iddia etmektedir. Ebüzziya'ya göre "*Tan* gazetesi, Moskova ile iş birliği yapan, kulağı Moskova'da, ağzı İstanbul'da bir gazetedir." *Tasvir* gazetesi, *Tan*'ın Moskova radyosuyla ağız birliği yaptığını yazmakta, bunun yanında *Akşam* gazetesi de "Moskova'nın icat ettiği ithamları kullanan Bayan Sabiha'nın istediği sadece komünistliktir" diye yazmaktadır. *Tanin* gazetesi yazarı Hüseyin Cahit Yalçın da *Tan* ile Moskova radyosunun yayınlarını tarz, şekil, ruh bakımından aynı bulmaktadır. Sabiha Sertel'in demokratlığını ve devrimciliğini Moskova'nın demokratlığı ve devrimciliği ile eş görmektedir. *Tanin* gazetesinin "Şuursuz bir Moskova papağanı" dediği Sabiha Sertel'in demokrasinin Bolşeviklik koktuğunu yazmıştır. *Tan*'ın bayrağında ay yıldız değil, orak çekiç olduğunu söyleyen *Tasvir* yazarı Orhan Seyfi Orhon ise "Türkçülük sadece iki şeyle birleşmez. Kozmopolitlikle ve onun (Sabiha Sertel'in) anladığı manada komünistlikle. Yani kendisi gibi olanlarla" demiştir (Acar, 2012: 7-9). Dönemin basınına ve önde gelen yazarlarına göre Tan gazetesi ve Serteller, Moskova ile iş birliği içindeki "Kızıllar" ve "vatan hainleri"dir.

Tan gazetesi ile diğer basın organları arasındaki kutuplaşmada, *Tan*'da dile getirilen demokrasi taleplerinin sosyalist söylemle ifade edilmesinin yanı sıra, Sovyetler Birliği'nin bu dönemdeki toprak talepleri ve Türkiye'ye karşı izlediği politikanın da önemli rolü vardır. Nitekim bunun yanında *Tan* gazetesinin sert bir dil ile eleştirilmesinde etkili olan olaylardan biri de Moskova'da çıkan *Pravda* gazetesinin Türkiye ve Türk basını aleyhine yaptığı yayınlarda *Tan* gazetesini diğer gazetelerden farklı bir yere koymasıdır. *Pravda* gazetesi *Tan*'ın mağdur edilmesiyle ilgili bir değerlendirme yapmış ve *Tan* gazetesini "hakikati gören ve Ruslara karşı yapılan haksız hücumlara göğüs geren

tek gazete" olarak değerlendirmiştir (Aydın, 2017: 447-456). *Tanin, Vakit* ve *Tasvir* gazeteleri de buradan hareketle *Tan* gazetesini Sovyet yanlısı bir gazete olarak hedef haline getirmiştir.

Tan gazetesine karşı oluşan nefretin son damlası ise 3 Aralık 1945 günü Hüseyin Cahit Yalçın'ın Tanin gazetesinde yazdığı "Kalkın Ey… Ehli Vatan" başlıklı makalesi olmuştur. Yalçın, makalesinde Sertel'in komünist edebiyatı yaptığı ve istediği demokrasinin Moskova demokrasisi olduğu vurgusunu yaparak şu sözleri ile makalesine devam etmiştir: "Bunları susturmak için, cevap hükümete düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır." Yalçın, halkı tahrik ederek bir gün sonra yaşanacak ve "Tan Baskını" veya "Tan Olayı" diye anılacak olan olayın zeminini oluşturmuştur. Bu makale, gençliğe büyük heyecan verip galeyana getirmiş ve birçok yere asılmıştır. Ayrıca aynı gün CHP İstanbul İl Teşkilatı tarafından öğrenci yurtlarına ertesi sabah *Tan* gazetesi aleyhinde büyük bir gösteri yapılacağı bildirilmiştir (Vural, 2014: 176-177).

Zekeriya Sertel hatıralarında 4 Aralık günü sabah saatlerinde evini bir üniversite öğrencisinin aradığını ve matbaaya bir saldırı düzenleyeceklerini bildirdiğini, matbaaya inmemesini haber verdiğini anlattıktan sonra olacakları telefonla valiye bildirdiğini ve "ne tedbir alındığını" sorduğunu ifade etmektedir. İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'ın da bu soru karşısında "Merak etme. Matbaanın etrafını polis kuvvetleriyle kuşattım. Tehlike yok." dediğini hatırlatan Sertel, olayın nasıl yaşandığını *Hatırladıklarım* (2000) kitabında şöyle anlatmaktadır:

> "4 Aralık 1945 gününün sabahı üniversiteli faşist gençler ellerinde önceden hazırladıkları baltalar, balyozlar ve kırmızı mürekkep şişeleriyle matbaaya saldırdılar. Orada bekleyen polisler olup bitene seyirci kaldılar. Görevlerini yapmaya kalkmadılar. Göstericiler, baltalarla matbaa kapısını kırıp içeri girdiler. Makinaları balyozlarla kırdılar. Binanın camlarını indirdiler. İçindeki eşyayı kırıp döktüler. Ellerine ne geçtiyse yakıp yıktılar. Sonra ellerinde kırmızı boya şişeleriyle 'Serteller nerede?' naralarıyla bizleri aramaya koyuldular. Amaçları, bizi çırılçıplak soyup üzerimize kırmızı boya dökmek ve sonra önlerine katıp sokaklarda 'işte kızıllar' diye gezdirmekti. Bütün bunlar polisin gözü önünde oluyordu. Göstericiler bizleri bulamayınca vahşi naralarla yollara düştüler. Beyoğlu yakasına geçtiler, orada Sabahattin Ali ve Cami Baykurt'un çıkardığı La Turquie Gazetesinin matbaasına gittiler. Orasını da kırıp döktükten sonra vapurla Kadıköy'e geçip bizi evimizde basmaya teşebbüs ettiler."

4 Aralık 1945'te *Tan* gazetesinin milliyetçi gençler tarafından basılması, Türkiye'de sol düşünce akımında büyük bir kırılma yaratmıştır. Bu eylem ile birlikte hükümetle aynı görüşte olan gazete ve yayınlar "Gençliğin tezahüratı", "Yüksek Tahsil Gençliğinin Heyecanı", "Azıtan Tahrikçi Yayınlar Üzerine Üniversite Gençliği Dün

Büyük Gösteri Yaptı" gibi başlıklarla ve yapılan eylemi haklı bulan açıklamalar yapmışlardır. *Akşam* gazetesi yazarı Necmeddin Sadak "Türk gençliğinin heyecanlı gösterisine dünya hayran kalmıştır" başlığını atmış ve bu olayı milli varlığı tehlikeye sokan bir cereyana karşı ayaklanma olarak ifade etmiştir (Aydınlı, 2021: 191). Sadak, komünist propagandanın memleketi zehirlediğine dikkat çekmiş ve yapılan eylemi antikomünizmin bir zaferi olarak değerlendirmiştir.

1945 yılından itibaren Türkiye, Sovyet tehditlerinin ortaya çıkmasıyla Sovyetler Birliği'ne karşı bir mücadele içerisine girmiştir. Hükümete göre bu mücadele topyekûn olmalı ve yönetimden basına, kamuoyundan tüm politikalara yansıyarak Türkiye'nin "komünizmle mücadele" konusunda ne kadar kararlı olduğu gözler önüne serilmelidir. Zira Türkiye, ABD ve İngiltere gibi ülkelerin desteğini arkasına alarak, komünizme ve Sovyetlere karşı iç politikada güçlü bir mücadele göstermek istemektedir. Bu mücadelenin ilk kurbanlarından biri de Tan gazetesi olmuştur. Hükümet, Tan gazetesi baskını sonrası sağ-sol mücadelesi içinde yerini belli etmiştir. Tan gazetesinin komünist propaganda yaptığı gerekçesiyle susturulmasıyla sıra dergi ve gazetelere yazı veren aydınlara gelmiştir.

1.1.2. Amerikan Yardımları

1945 ve 1946 yılları Türkiye açısından en tehlikeli yıllarıdır. Zira bu yıllarda Sovyetler Birliği'nin tehdidi devam etmektedir. Aynı zamanda bu yıllarda Türkiye, güvenliğinin Batı ile yapılacak ittifak ile sağlanacağına inanmaktadır (Sander, 1979: 19-20). Güvenlik endişesiyle beraber Türkiye'de 1945 yılından sonra Batı ile birlikte olma çabaları hız kazanmış ve Türk dış politikası da bu yönde şekillenmiştir.

Türkiye, Sovyet tehdidi altında kaldığı bu dönemde çözüm olarak Batılı devletlerle ittifak arayışına girmeye çalışırken, İngiltere, Ortadoğu topraklarındaki faaliyetlerini durdurma ve askerlerini geri çekme kararı almıştır. Aynı zamanda İngiltere, 1947 yılında savaşın ülkede yarattığı ekonomik sorunları gerekçe göstererek, Türkiye'ye sağladığı askeri mühimmat ve para yardımlarını da kesmiştir (Bağcı, 2001: 5). Böylece Türkiye, Sovyet tehdidi karşısında yalnız kalmıştır.

İngiltere'nin, II. Dünya Savaşı sonrası eski gücünü kaybetmesi nedeniyle ABD'ye, Yunanistan'a ve Türkiye'ye yaptığı yardımları sürdüremeyeceğini 24 Şubat 1947'de bir nota göndererek belirtmiştir (Sönmezoğlu, 2006: 37). İngiltere notasından sonra ABD'de Yunanistan'a ağırlıklı olarak ekonomik, Türkiye'ye de askeri yardım

yapılması önerilmiştir. Truman'a göre, ABD'nin gelecekteki misyonu, bağımsız devletlerin baskısız bir hayat sürebilmeleri için gereken şartları oluşturmaktır. Aynı zamanda ABD, Sovyetler Birliği'ne karşı yürütülen komünizmle mücadele noktasında kararlı görünen Türkiye ve Yunanistan'a destek olmalıdır (Korkmazcan, 2005: 37-40). Her iki ülkede küresel bir düşman ilan edilen "komünizm" tehdidi altında ve "Hür Dünyanın Önderi" tarafından koruma altına alınması gerekiyordu. Zira Türkiye, II. Dünya Savaş'ına katılmamış olsa da coğrafi konumu itibariyle önem arz etmektedir (Gültekin, 2017: 101). Bu çerçevede ABD Başkanı Truman'ın 1947 yılında yayınladığı Truman Doktrini Türk-Amerikan ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Truman Doktrini ile birlikte ABD'den ekonomik yardım alan Türkiye, komünizme karşı açılan savaşta dünya ölçeğinde bu mücadelenin en önemli savunucularından biri haline gelmiştir. Daha önce birinci bölümde de belirtildiği gibi Doktrinin temel amacı, Sovyetler Birliğini çevrelemektir. Bu amaca bağlı diğer amacı ise Sovyet tehdidine karşı Yunanistan ve Türkiye'yi güçlendirmektir. Bu bağlamda yardım, "Türkiye'nin genel refah düzeyini arttırmak" ve "savunma gücünü olası Sovyet saldırısına karşı yeterli düzeye ulaştırmak" hedefini gerçekleştirmek istemektedir. Türkiye'nin yardımı almasındaki ana amaç ise güvenlik sorunudur (Sander, 11-21). Bu nedenle Türkiye, aldığı yardımı askeri gücünü geliştirmek için kullanmıştır.

Truman Doktrini'nden sonra yayınlanan Marshall Planı kapsamında Türkiye yine ABD'den ekonomik yardım almıştır. Plan, ilk yayınlandığında Türkiye, yardım alacak ülkeler kapsamında yer almamıştır. Zira Plan, savaştan yıkık çıkmış Avrupa'nın yeniden toparlanmasını amaçlamaktadır. ABD'ye göre, II. Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkım Avrupa'da kaos yaratmış, komünist partiler ve dolayısıyla Sovyetler Birliği Avrupa'da yükselişe geçmiştir. Bu nedenle yardım Avrupa devletlerine yapılmalıdır. Türk hükümeti ise plana dahil olarak ekonomik yönden ferahlamak istemektedir. Bu bağlamda Türkiye, doğrudan doğruya ABD Hükümeti'ne başvurarak kendisinin de Marshall Planı'na dahil edilmesini istemiştir. Türkiye bu başvurusunda, ekonomik durumu ile askeri ve siyasal istikrar arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır. Ankara'daki ABD Büyükelçiliği de Washington'a bir rapor göndererek Türkiye'nin ekonomik durumu dolayısıyla yardım verilecek ülkeler listesine alınması gerektiğini belirtmiştir (Oran, 2002: 538-540). Türk Hükümeti'nin isteği üzerine meseleyi bir kez daha ele alan ABD hükümeti, Türkiye'nin Truman Doktrini ile yapılan askeri yardımın umulan ekonomik

ferahlamayı sağlamadığı görüşüne varmıştır. Gelişen bir ekonominin Türkiye'nin askeri gücünün gelişmesi ve Sovyet tehdidi karşısında güçlenmesi bakımından önemli olduğunu vurgulamıştır. (Sander, 1979: 47-48). Böylece Türkiye, 4 Temmuz 1948 yılında imzalanan anlaşma ile Marshall Planı'na dahil olmuştur.

1947 yılının başlarından itibaren Türkiye, ABD'den aldığı yardımlarla beraber Batı Blok'una sıkı sıkıya bağlanmış ve bununla birlikte antikomünizm propagandası her yönü ile devlet politikası haline gelmiştir. İktidarda bulunan hükümetler de komünist avlarına girişmiştir. Komünizm tehlikesi karşısında Türkiye, Soğuk Savaş dönemi boyunca koruyucu bir melek olarak gördüğü ABD'ye dört elle sarılmıştır. Zira o dönemde ABD'nin Türkiye'ye ilgi göstermesi, Türkiye'deki yöneticiler tarafından "dostluk duygularının yeni bir örneği" olarak sevinçle karşılanmıştır. Lakin ABD bu yardımları stratejik çıkarları gereğince yapmaktadır (Gültekin, 2017: 109-110). Hür Dünya'nın tek lideri olan ABD, Soğuk Savaş şartlarında Türkiye tarafından ülkenin askeri ve ekonomik olarak kalkınmasında yardımcı olacak tek devlet olarak görülmüştür. (Öztan, 2012: 86-92). Bu nedenle Türkiye hem Sovyet tehdidini hem de ülke içinde komünizm tehlikesini abartarak ABD'nin desteğinin almaya çalışmıştır.

1.1.3. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tasfiyeleri

Ankara Üniversitesi'nde 1948 yılında üniversite hocaları bir dizi soruşturmayla karşılaşmıştır. Bu soruşturmalar neticesinde Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi (DTCF) hocalarından Behice Boran, Niyazi Berkes ve Pertev Naili Boratav komünist olmak, benimsedikleri komünizm düşüncesini eğitim verdikleri öğrencilerine aktarmak ve onları komünizm düşüncesine meyilli kılmak gibi suçlamalar ile suçlu görülerek bir daha DTCF'ye veya herhangi bir Türk üniversitesine dönemeyecek şekilde akademik hayattan tasfiye edilmişlerdir (Sayılgan, 1972: 403).

ABD ile birlikte yürütülen antikomünist siyasetin bir ürünü olan DTCF üyelerinin komünist suçlamalarıyla yargılanmaları, 1947 yılında ABD'de gerçekleşen üniversite öğretim üyelerine karşı yürütülen tasfiye operasyonlarının bir benzeri niteliğindedir. Bu bağlamda Türkiye, ABD'deki McCarthycilik'in yerli versiyonunu uygulanmaya başlamış ve deyim yerindeyse bir "cadı avı" başlatılmıştır. Komünizm adı anılmadan bile komünist propaganda yaptığı düşüncesiyle takibe alınan üniversite hocaları bunun en iyi örneğini oluşturmaktadır. Kamuoyunda "solcu hocalar" diye tabir edilen Mediha-Niyazi Berkes, Behice Boran ve Pertev Naili Boratav için ilk suçlama *Görüşler* dergisinde yazı

yazacakları haberlerinin ardından derginin kapağında isimlerinin yer almasıyla başlamıştır (Aydınlı, 2021: 193-195). Hocalar bu nedenle sorgulanarak haklarında işlem başlatılmış ve Bakanlık emrine alınmışlardır. Bu kararın iptali için Danıştay'da dava açan öğretim üyeleri, 1946 yılının Nisan ayına kadar görevlerinden uzak kalmışlardır (Ak, 2015: 274-275). Danıştay'da açılan davayı kazanan hocalar tekrar görevlerine dönseler de bu olay onların toplumun büyük bir kesimi tarafından "komünist hocalar" olarak tanınmalarına neden olmuştur.

1 Mart 1947 tarihinde Başbakanlığa ve Milli Eğitim Bakanlığı'na sağcı öğrenciler tarafından sunulan bir dilekçe ile üniversite içindeki huzursuzluk tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Dilekçede sağcı öğrenciler tarafından "kızıl dergiler" olarak tabir edilen *Yurt, Adımlar ve Dünya* gibi yayınlarda yazılar yazan Berkes, Boran ve Boratav'ın görevlerine son verilmesi istenmiş ve bu yayınların kütüphaneden kaldırılması talep edilmiştir. Pertev Naili Boratav'ın konferans vereceği salonu basan bu öğrenciler, Boratav'ı salonda bulamayınca rektörlük binasını basıp rektörü "kahrolsun komünizm" demeye zorlamış ve rektörün istifasını istemiştir. Rektör Aziz Şevket Kansu'nun elinden istifa ettiğine dair yazılı bir kayıt alan eylemciler, jandarmanın müdahalesi ile rektörü bırakmıştır lakin gösterilerine devam etmişlerdir. İstiklal Marşı'nı okuyarak Ulus'a doğru "kahrolsun komünizm" ve "komünistlere ölüm" sloganlarıyla yola çıkan grup, yoldaki bayilerden topladıkları *24 Saat* ve *Marko Paşa* yayınlarının nüshalarını yırtarak *24 saat* gazetesinin matbaasına yönelmişlerdir. Göstericileri dağıtan zabıta ikinci bir "Tan Baskını" olayının yaşanmasını önlemiştir. Üniversite içindeki olayın dışarıya taşması sonucu baskı altında kalan üniversite senatosu, "üniversite kürsülerinde yabancı ideolojileri yayarak Türk gençliğine zehir saçmak" iddiasıyla öğretim üyeleri hakkında soruşturma başlatmıştır. Yapılan tahkikatlar sonucunda öğretim üyelerinin bu suçu işlediklerine dair herhangi bir delil bulunamadığını belirten rapor verilmesine rağmen, dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, rektörlüğe bu kişilere disiplin cezası verilip verilmeyeceğini sormuştur. Milli Eğitim Bakanı'nın bu önerisiyle tekrar gündeme gelen meselede senato, öğretim üyelerinin tedbir olarak derslerden ve öğrencilere temastan alıkonulmaları kararını kabul etmiştir. 9 Ocak'ta tekrar toplanan senato, Üniversiteler Kanunu'nun 46.maddesinin D bendine göre "Üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezasının uygulanmasına" oy birliğiyle karar vererek öğretim üyelerini meslekten ihraç etmiştir (Aydınlı, 2021: 195-196).

Hükümetin yürüttüğü antikomünist siyaset neticesinde tasfiye edilen üniversite hocalarına ilişkin basında çıkan haberler ve mecliste yapılan tartışmalar olayın gelişim sürecini doğrudan etkilemeleri bakımından özel bir anlama sahip olmuştur. Mecliste hocaların öğrencilerini "kızıl" düşüncelerle doldurdukları ve Türkiye'de "kızıl ihtilal" yapacakları yönünde konuşmalar yapılmıştır (Berkes, 1977: 410). Çok partili hayata geçişle birlikte mecliste kendisine yer bulan DP'liler (Demokrat Parti) de hocalara karşı benzer tepkileri göstermişlerdir. Bu durumun en önemli nedeni dönemin CHP'lilerin, DP'li isimleri komünizmle birlikte anmaları ve halkın gözünde sahip oldukları veya olacakları itibarı azaltmaktır. Bu nedenle DP'li isimler, CHP'nin komünizm ve komünistlere yardım eden kişiler yakıştırmalarından kurtulmak için, DTCF hocalarına yapılan eleştirilerin daha ağırlarını yapmıştır (Güldal, 2017: 39-40).

DTCF hocalarının soruşturmaları Türkiye'de dönemin gündemi belirleyen önemli olaylardan biri olmuştur. Hocalara yapılan komünist suçlamalarının toplumda yarattığı etki itibari ile daha sonraki siyasi kavgalara sirayet etmiştir. Bu durum "düşman"ın ya da "kötü" olanın "komünizm" veya "komünist" olarak nitelendirilmesine zemin oluşturmuştur.

1.1.4. Sabahattin Ali'nin Öldürülmesi

25 Nisan 1907'de Gümülcine'de dünyaya gelen Sabahattin Ali, Cumhuriyet dönemi; özellikle Atatürk ve İnönü dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olmuştur. Sabahattin Ali, 1948 yılında şüpheli bir şekilde öldürülmüştür. Onun ölümü, ilk zamanlarda olmasa bile, 1970'li yıllardan itibaren pek çok kişinin dikkatini çekmiş ve bu trajik ölümün arkasındaki sır perdesi kaldırılmaya çalışılmıştır (Özsarı, 2016: 24).

Sabahattin Ali'nin bilinen ilk siyasi faaliyeti, 1932 yılında Konya'da öğretmenlik yaptığı sırada Atatürk'ü yeren bir şiir okuması ile başlamıştır. Ali, bu olaydan sonra tutuklanmış, Konya ve Sinop Cezaevlerinde yatmıştır. 1933 yılında Cumhuriyetin 10. yılı nedeniyle çıkarılan af ile cezaevinden çıkmış ve öğretmenlik görevine geri dönmüştür (Aydın, 2017: 867).

1941-1945 yılları arasında Ankara Devlet Konservatuarında öğretmenlik yapan Sabahattin Ali, solcu ve komünist olmakla suçlanmıştır. Ancak dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın özel ilgisi nedeniyle polisin, Sabahattin Ali'ye dokunamadığı, Arıkan'ın yerine geçen Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde de Sabahattin Ali'nin, bakan koruması altında olduğu izlenimi söz konusudur (Sertel, 2000:

244). Bu durumdan rahatsız olan Nihal Atsız, 1 Nisan 1944 tarihinde *Orhun* dergisinde Başvekil Saraçoğlu'na açık bir mektup yazmış ve Hasan Ali Yücel'in komünistleri koruduğunu iddia etmiştir. Atsız, mektubunda Sabahattin Ali'yi "vatan haini" ilan etmiş, görevden alınmasını istemiş ve aynı zamanda Hasan Ali Yücel'in de istifa etmesi gerektiğini belirtmiştir (Sonsöz, 2012: 113-114).

Sabahattin Ali, 1946-1947 yılları arasında Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la beraber başta *Markopaşa* olmak üzere çeşitli dergi ve gazeteler çıkarmıştır. Sabahattin Ali'yi ölüme götüren veya belirli bir kesimin gözünde onu suçlu ve hain gösteren en önemli gelişme, 25 Kasım 1946 Pazartesi günü ilk sayısı çıkan *Markopaşa* dergisidir. Haftalık siyasi mizah gazetesi olarak yayımlanan *Markopaşa*'nın sahibi ve Yazı İşleri Müdürü olan Sabahattin Ali, *Markopaşa*'daki yazıları nedeniyle birçok kez polis takibatına uğramış ve mahkûmiyet cezası almıştır[12] (Özsarı, 2016: 27-28). Bu dönemde Türkiye, şekillenmeye başlayan iki kutuplu dünya içinde Batı Bloku'na yönelmiş ve bu bağlamda ABD ile kurulan ilişkiler *Markopaşa*'da eleştirilmiş, hatta Truman Doktrini kapsamında alınan yardımların Türkiye'yi emperyalist devletlerin sömürgesi haline getirdiği yazılmıştır. Bu eleştirileri nedeniyle dergi, "Sovyet ajanı", "kızıllar" ve "komünist ajanları" suçlamalarıyla karşılaşmıştır. Aynı zamanda dergide dönemin önemli isimlerinden Recep Peker başta olmak üzere birçok ismin mizah yoluyla eleştirilmesi *Markopaşa*'yı hükümetin ve bu isimlerin hedefi haline getirmiştir (Cantek, 2015: 46-71).

Sabahattin Ali, yazdığı eserler ile Türkiye'deki edebiyat çevrelerinin takdirini kazanmış bir yazardır. Bu eserleri arasında yer alan "*İçimizdeki Şeytan*" (1940) adlı kitabında kurguladığı karakterlerin kendilerini temsil ettiğine inanan başta Nihal Atsız ve diğer Türkçüler, Ali'yi eleştirmişlerdir. Sabahattin Ali, Türkiye'nin ABD ile ikili ilişkilerini ve aldığı yardımları ABD'nin Türkiye'yi istilası olarak yorumlamaktadır. Ali, *Markopaşa* dergisinde yazdığı "Yabancı Sermaye" başlıklı makalesinde Türkiye'ye girecek yabancı yatırımları kapitülasyonlarla özleştirmiş ve yabancı sermayeyi sevinçle karşılayan gazeteleri de "cümbüş" diyerek eleştirmiştir (Ali, 1998: 98-99).

Markopaşa dergisinde Sabahattin Ali'nin yanında Rıfat Ilgaz, Müstecabizade Esat Adil, Orhan Erkip, Aziz Nesin, Mücap Ofluoğlu, Mustafa Uykusuz gibi isimlerin de

---

[12] Derginin ilk sayıları baskına uğrayan Tan Matbaasında basılmıştır. *Markopaşa* adıyla çıkan gazete, 26 Ekim 1947 yılına kadar 35 sayı yayımlanmıştır. Daha sonra hükümet tarafından yayını durdurulan gazete, *Merhum Paşa*, *Malum Paşa*, *Ali Baba*, *Yedi Sekiz Paşa*, *Bizim Paşa*, *Hür Markopaşa* gibi adlarla yayımını Şubat 1949'a kadar sürdürmüştür. 1948 yılında Sabahattin Ali'nin öldürülmesinden sonra bile çeşitli adlarla yayımını sürdürmeye çalışmıştır (Özsarı, 2016: 27-28).

yazıları vardır. Derginin faaliyette olduğu dönemde söz konusu isimlerin hemen hepsi çeşitli suçlarla birbirinden farklı cezalara maruz kalmışlardır. Örneğin Aziz Nesin, *Markopaşa*'da hükümetin manevi şahsiyetini tahkir edici yazılarından dolayı 1949 yılı yaz aylarında mahkûmiyet cezasına çarptırılmıştır (Özsarı, 2016: 28). Aynı yıllarda Sabahattin Ali'de tutuklanmış ve baskı altında tutulmuştur.

Geçim sıkıntısı ve ceza tehdidi altında olan Sabahattin Ali, artık yazılarını yayımlatacak bir dergi de bulamamaktadır. Polis peşinden ayrılmamakta, sağ basında karalamalar ve saldırılar devam etmekte ve aynı zamanda açılan kimi davalar da sürmektedir. Bu nedenle Ali, bazı dostlarına Türkiye'den ayrılacağını söylemiştir. Bu bağlamda Ali, borçlarını ödemiş ve elinde kalan paradan dokuz yüz lira da Ankara'daki eşi Aliye Hanım'a göndermiştir. Fransa'ya gitmek isteyen Ali, ilgili yerlere başvurmuş lakin pasaport alamamıştır. Bunun üzerine kaçmayı düşünmüştür (Kabacalı, 1993: 333).

Normal yollarla yurt dışına çıkması mümkün olmayan ve pasaport temin edemeyen Ali'nin aklına, cezaevinde yattığı dönemden tanıdığı Hasan Tural[13] gelmiş ve ona müracaat etmiştir. Hasan Tural, Sabahattin Ali'yi, Ali Ertekin adlı bir kaçakçı ile tanıştırmıştır. Ertekin ile anlaşan Sabahattin Ali, o günlerde aldığı bir kamyon ile taşımacılık yaptığı için yurt dışına çıkma konusunda bu kamyonu kullanmak istemiştir. Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya gitmek amacıyla kamyon ile beraber Kırklareli Üsküp mevkiine kadar gelen ikili sınırı yürüyerek geçmek için yola koyulmuştur. Lakin 2 Nisan 1948 tarihinde Sazara Köyü civarına geldiklerinde Ali Ertekin, Sabahattin Ali'yi sopa darbeleriyle öldürmüştür. 16 Haziran 1948'de bir çobanın Üsküp Jandarma Komutanlığı'na gelerek Sazara köyü civarında bir ceset gördüğünü haber vermesiyle Sabahattin Ali'nin öldürüldüğü ortaya çıkmıştır. Aradan geçen 4-5 ay nedeniyle ceset çürümeye başlamış ve kimliğini tespit etmek mümkün olmamıştır. Aynı tarihlerde Bulgaristan'a adam kaçıran bir çete çökertilmiş ve bu çete üyelerinden biri olan Ali Ertekin sorgu sırasında Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü itiraf etmiştir (Aydın, 2017: 868-869).

Ali Ertekin ifadesinde Sabahattin Ali ile arasında geçenleri şöyle anlatmıştır:

> "Ben buradan gideceğim. Ruslarla beraber döndüğüm zaman bu memlekette hürriyetin ne demek olduğunu öğreneceksiniz… Fransa'daki Türkleri teşkilatlandıracağım. Yapılacak yardımlarla onları bir taraftan mülteci sıfatıyla, öte yandan muntazam pasaportla Türkiye'ye sokacağım. Onlar

[13] Hasan Tural, 1928'de Bulgaristan'dan göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir. Sovyet Konsolosluğuna mektup yazan Tural, onlar adına çalışmak istediğini bildirdiği için 1,5 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (Aydın, 2017: 868).

> dışardan geldikleri için kolay tanınmazlar. Böylelikle memleket içindeki teşkilatı kuvvetlendirip işin başına geçeceğiz. Bu rejimi yıkacağız… Sabahattin Ali'nin Türklükle alakası olmayan ve Türk Milletine fenalık etmek için harice kaçmak isteyen bir canavar olduğunu anladım. Zaten elinde de şişkin bir çantası vardı. Bu çantada olması gereken muzır evrakı düşündüm. Heyecanım üzüntüye dönüştü. Titremeye başladım. Her geçen saniye asabımı bir kat daha sarsıyordu. Gözlerim kararır gibi oldu. İşte bu milli düşünce ile birdenbire irademi kaybederek elimdeki sopa ile kitap okumakta iken kafasının sol tarafına, yüzüne doğru şiddetle vurdum. Suratı, gözlükleri ve kulağı kan içinde kalmıştı. Arkasından aynı yere şiddetle bir daha vurdum. Bu iki darbeden sonra Sabahattin Ali sağ tarafına doğru yıkıldı. Ağzından burnundan kanlar boşandı. Dikkat ettim, hafif hafif nefes alıyordu. Bu defa üçüncü bir darbeyi ensesine vurunca nefesi tamamen kesildi. Ölmüştü" (Kabacalı, 1993: 336-337).

Ali Ertekin 9 Ocak 1949 günü Sazara köyüne götürülerek olay yerinde keşif ve uygulama yapılmıştır. Burada özellikle dikkati çeken nokta, Ali Ertekin'in Sabahattin Ali'yi sınıra çok yakın bir yerde öldürdüğünü söylemesine karşılık, cesedin sınırdan 35 kilometre içerde bulunmasıdır (Kabacalı, 1993: 337). Aynı zamanda polisin yürüttüğü soruşturma ve ilgilendiği olay bambaşka bir konu iken Ali Ertekin'in böyle bir itirafta bulunması, alışılmış bir durum değildir. Zira polis, Sabahattin Ali'nin öldürüldüğünü bilmediği gibi cesetin Sabahattin Ali'ye ait olduğundan dahi haberi yoktur. Birileri, Ali Ertekin'den ya işlediği bu suçu itiraf etmesini ya da başkasının veya başkalarının işlemiş olduğu suçu üstlenmesini istemiş olabilir (Aydın, 2017: 869). Bu nedenle Sabahattin Ali'nin niçin ve nasıl öldürüldüğü hala aydınlanamayan bir cinayet olarak gizemini korumaktadır.

Sabahattin Ali'nin öldürülmüş olduğu resmen açıklandıktan sonra, hemen bütün gazeteler, ağızbirliği etmişçesine, en ağır aşağılamalarla Sabahattin Ali'ye saldırmıştır. Lehinde tek satır bile çıkmayan Ali'nin hakkında bunları yazanların neredeyse hepsi Sabahattin Ali'nin tanıdığı, çoğu da arkadaşlık ettiği kimselerdir. O dönemde öyle ağır bir hava estirilmiştir ki, eşi Aliye Hanım'ın, Sabahattin Ali'nin kitaplığından yakınan gereksiz sözleri bile gazetelerde yer almıştır (Cumhuriyet, 14 Şubat 1976).

Sabahattin Ali'nin öldürülmesi, Türkiye'deki solun tasfiye edilmesi ile birlikte sonraları kurumsallaşacak olan antikomünizm düşüncesinin temel taşlarını oluşturmaktadır.

1.1.5. Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti

1940'ların ikinci yarısı Türkiye adına yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Yirmi üç yıllık iktidar döneminde yıpranan tek parti iktidarı ve Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyet tehlikesine karşı Batı Blok'unun yanında yer alma eğilimi ülkeyi yeni

bir döneme taşımıştır. Soğuk Savaşın baş gösterdiği bu dönemde kendilerini önce "Hür Dünya" olarak tanımlayan cephe, iki kutup arasındaki taraftarlığının 'hürriyetler/baskı' ikiliği üzerinde yükseldiğini iddia etmişlerdir. Bu çerçevede özgürlük tartışması ideolojik mücadelenin tam da merkezine oturmuştur. Böylece hürriyet fikrini benimseyip düşüncelerinin temeline esas teşkil eden Ali Fuat Başgil ve Ahmet Emin Yalman önderliğinde 1 Ekim 1947 tarihinde Hür *Fikirleri Yayma Cemiyeti* kurulmuştur (Kaya ve Yücer, 2019: 623-624).

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan gelişmelerle paralel olarak liberal düşüncenin ve özgürlüklerin ön plana çıkmasıyla beraber otoriter sisteme sahip devletlerin savaşı kaybetmeleri ve bu ülkelerde demokratik sistemlerin kurulması yönündeki baskı Türkiye'yi de etkilemiştir. Bu bağlamda Türkiye, otoriter tek parti yönetimini terk ederek çok partili hayata geçiş faaliyetlerini hızlandırmıştır. Bu ortamda "(t)otaliter eğilimlere karşı özgürlüklerin müdafaasını yapmak isteyen hürriyetperver vatandaşların bir "faaliyet muhiti" ve "hizmet kadrosu" olarak tasarlanmış olan *Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti*, bu amacı gerçekleştirmek üzere kuruluşundan bir yıl sonra derneğin yayın organı olarak *Hür Fikirler Mecmuası* adıyla aylık bir dergi çıkarmaya başlamıştır (Sadoğlu, 2013: 308).

Hür Fikirler Mecmuasındaki yazılarda, Türkiye'nin hak ve özgürlükler rejimi, genellikle ABD ile karşılaştırılarak liberal bir eleştiri süzgecinden geçirilmektedir. Türk toplumunun özgürlük ve demokrasi ideallerinden haberdar edilmesi amacıyla kurulan cemiyetin kimliği şu ilke etrafında şekillenmiştir: "Her türlü totaliter gidişe ve fikrî taassuba karşı cephe almak" (Birinci, 2017: 183). Bu bağlamda yazılan bütün yazılarda birey özgürlüklerine büyük önem verilmektedir. Siyasette anayasal demokrasi, ekonomide göreli serbest piyasa düzeni ve eğitimde özerk üniversite sistemi savunulmaktadır. Tüm bunların temelinde ise bireyin negatif özgürlük alanına müdahale edilmemesi yatmaktadır. Üniversite gençliğine yönelik olarak konferanslar düzenleyen cemiyet, dönemin değişik sorunlarını tartışmaya açarak, hak ve özgürlüklerin müdafaasını yaparken, gençlere liberal bir perspektif kazandırmaya çalışmıştır (Sadoğlu, 2013: 308).

Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti, kurulduğu tarih itibariyle ve adından da anlaşılacağı üzere, Soğuk Savaş'ın ideolojik mücadelesinde "*Hür Fikirler*"in ve ABD önderliğindeki "*Hür Dünya*"nın bir tarafı olmuştur. Özellikle Ahmet Emin Yalman'ın Soğuk Savaş şartlarındaki iki kutup arasındaki mücadeleyi yakından takip ettiği ve bu konudaki tavrını çekinmeden belirttiği yazıları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda

uluslararası tartışmalar da dergide göreli olarak geniş yer tutmaktadır. Yalman'ın *Hür Fikirler*'i dışarıya açan yazılarına karşılık Ali Fuat Başgil, yazılarında komünizme karşı uluslararası mücadeleyi Türkiye'deki gelişmelerle eleştirmeye yarayacak bir zemin olarak kullanmaktadır (Örnek, 2015: 272-273).

Siyasi yelpazede merkez sağa denk gelen görüşlerine karşın Ali Fuat Başgil, rol model olarak Batı'nın örnek alınmasının ve Batılılaşmanın bir sorun teşkil edeceğini düşünmemektedir. Oysaki Batılılaşma tartışması Osmanlı'dan bu yana çeşitli aydın grupları arasındaki kadim meselelerden biridir. Başgil'in böyle bir tavır sergilemesinin gerekçelerinden biri, "*Hür Dünya*" taraftarlığının cemiyetin kimliğinin bir parçası olmasıdır. Zira, Batı'nın örnek alınmasını desteklemesinin ana amacı "inanç ve vicdan özgürlüğü" konularında Anglosakson paradigmanın kabul görmesidir. Böylece Cemiyet içinde, Türkiye'deki laiklik uygulamalarına yönelik eleştirilerle birlikte, Soğuk Savaş antikomünizmi ve liberalizm aynı çerçevede ele alınmaktadır. Bu konular Türkiye'deki sağ ideolojinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Lakin Cemiyet, böyle bir ideolojik netleşmeyi sağlayacak kadar gelişmemiş ve etkili bir kurum olamamıştır. Buna rağmen cemiyet, Türkiye'deki Soğuk Savaş ortamında böyle bir ideolojinin sağ muhafazakar kesime sağladığı olanaklar konusunda ipuçları veren bir kurum olmuştur. (Örnek, 2015: 274-275).

1.1.6. Komünizmle Mücadele Cemiyeti (İstanbul)

Komünizmle mücadele derneklerinin öncüsü olan Komünizmle Mücadele Cemiyeti, 1948 yılında İstanbul Beşiktaş'ta kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları arasında İzzet Tevfik, Ali Kemal Meram ve Hasan Efe yer almıştır. Basına yansıyan haberlere göre cemiyet, dergi çıkarmak ve toplantılar yapmak sureti ile komünizmle mücadele edeceğini ifade etmiştir. Cemiyet, kuruluş amacını tüzüğünde şu şekilde açıklamıştır:

> "Dünyayı istila gayesi güden ve bu suretle mal, can, namus, vatan, aile, millet realitelerini, din ve vicdan hürriyetini kökünden yıkarak her türlü fikirin hissi, şuurî bilcümle mukaddes rabıtaları ve imanlardan bütün dünya milletlerini ayırarak insanlığı şuursuz bir yığın haline getirmek amacında olan komünizmle mücadele etmektir" (Aydınlı, 2021: 233).

Türkiye'de komünizmle mücadele yöntemlerine bir yenisini ekleyen bu cemiyet, devletin dışında komünizme ve komünistlere karşı yeni bir söylem geliştirerek komünizme karşı bir mücadele başlatmıştır. Bu mücadele kapsamında cemiyetin tüzüğünde çeşitli şehirlerde şubelerinin açılacağı, bu şubelerin merkeze bağlı olarak çalışacağı ve düzenli olarak kongrelerini yapmakla yükümlü oldukları belirtilmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda cemiyetin sadece bir şubesi olduğu ve onun da Adana'da kurulduğu bilgisine ulaşılmıştır. Cemiyetin Adana şubesinden bağımsız lakin yine de cemiyetle sıkı ilişkisi olduğu bilinen *Çukurova Komünizmle Savaş Derneği* adında bir derneğin mevcut olduğu bilinmektedir. Adana'da birçok tarım işçisinin ve toprak ağalığı sisteminin mevcut olmasından dolayı antikomünist oluşumlar bu bölgede yoğunlaşmıştır. Zira komünizm ezilen işçi sınıfına hitap etmekte ve toprak ağalığı sistemine karşı çıkmaktadır (Güldal, 2017: 106-107). Adana bölgesindeki bu toplumsal yapı, bölgenin komünizm tehditlerine açık hale gelmesine neden olmuş. Bu bakış açısından komünizme karşı tedbirler almak zorunlu bir hal olmuştur.

Komünizmle Mücadele Cemiyeti, 26 Mayıs 1948'de bir beyanname yayınlamıştır. Bu beyannamede halka açık bir bildiri yapılarak komünizmle mücadele "*Temiz alanın, aileni, vicdanını ve toprağını komünizmden koru. Anne, baba ve öğretmen çocuklarımıza bu zehrin bulaşmasına mani ol*" şeklinde ifade edilmiştir. Cemiyetin Adana şubesi tarafından çıkarılan "*Komünist Nedir? Niçin Türk Bünyesine Uymaz?*" yayınının önsözünde komünizmin vatansız ve dinsizlerin sinsi faaliyetlerinin bir oyunu olduğu belirtilmiş ve bu durumun Türkiye için bir ölüm kalım davası olduğu vurgulanmıştır. Vatanı komünizm tehlikesinden korumak için tüm vatandaşlara çağrı yapan bu yayın herkesin bu kutsal dava karşısında birleşmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Cemiyet tarafından çıkarılan bu yayının amacı komünizm hakkında bilgi vermek ve komünizmin milli varlığımızı ne kadar sinsi bir şekilde tehdit ettiğini halka bildirmektir. Bu bağlamda cemiyet, komünizmin ne olduğunu hakkında ayrıntılı bilgiler vererek millet, vatan, din ve aile gibi Türk milletinin vazgeçilmez bağları ile komünizmin örtüşmediğini ve Türk bünyesine uymadığını belirtmiştir (Aydınlı, 2021: 234-236).

1955 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren cemiyet, komünizmle mücadele kapsamında Türkiye çapında istediği kadar etkili bir faaliyet gösteremese de komünizmle mücadele derneklerinin öncüsü olma konusunda önemli bir yere sahiptir.

1.1.7. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği (1948)

Zonguldak, kömür havzaları nedeniyle işçi sınıfının yoğun olarak yaşadığı bir şehirdir. Sınıfsal farklılığın oldukça belirgin olduğu bu şehirde halkın büyük bir çoğunluğu düşük ücretlerle kömür ocaklarında çalışmaktadır. Bir işçi kenti olması nedeniyle Soğuk Savaş döneminde Türkiye'de ortaya çıkan antikomünist siyasetin odak noktası haline gelmiştir. Ayrıca Zonguldak'ın komünist toprakları olan Sovyetler Birliği

ile coğrafi yakınlığı şehrin komünist tehditlere açık bir şehir olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. (Meşe, 2017: 119-120).

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin literatürde resmi olarak 1950 yılında açıldığı iddia edilse de derneğin asıl kuruluş tarihi 1948 yılının Temmuz aydır. Antikomünizm kapsamında kurulan kurumsal ikinci dernek olan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin aktif üyeleri, Nejdet Sançar (Öğretmen), Ziya Özkaynak (Öğretmen), Bahaaddin Yurderi (Memur), Kani Engin (Tüccar), Zeki Kandemiroğlu (Gazeteci), İsmail Tek (Tüccar), Bahaaddin Dökerel (İş adamı) ve Tahsin Baysal (Tüccar) gibi isimlerdir (Darendelioğlu, 1977: 250).

Dernek İlk faaliyetini, Şair Nazım Hikmet'in haksız yere yargılandığını söyleyen Ahmet Emin Yalman'a karşı gerçekleştirmiştir. Yalman'a karşı bir bildiri yayınlayan dernek, dönemin tüm ilgililerine bu bildiriyi göndermiştir. Böylece kendisini diğer teşekküllere tanıtmış ve komünizme karşı olan gruplar arasında heyecan yaratmıştır (Darendelioğlu, 1977: 250). Dernek, aktif olduğu dönem boyunca gerçekleştirdiği faaliyetler ile tanınmış ve devletin sahibi olduğu kurumlardan maddi destek almıştır. 1953 yılında kendisini feshedene kadar dernek birçok yayın yapmıştır. Bunlar; *Türk Gencine Açık Mektup, Nazım Hikmet Meselesinde Ahmet Emin Yalman'a Cevap, Komünist Nedir?, Komünizmin İç Yüzü, Kızıl Cennet Masalı ve Mehmet Emin Yurdakul* adlı yayınlardır. Ayrıca dernek *Komünizme Karşı Türklük* adında bir gazete çıkarmış ve bu gazete ile komünizmle mücadeleyi yaygınlaştırmak istemiştir (Meşe: 2017: 120).

2. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE ANTİKOMÜNİZM

Osmanlı döneminden Cumhuriyete intikal eden "Rus düşmanlığı" ve onun devamı niteliğinde oluşturulan antikomünizm politikası, artan Sovyet tehditleri ile birlikte meydana gelen ABD ve Türkiye yakınlaşmasıyla dönüşüme uğramış ve toplumsal bir korku şeklini almıştır. Düşmanlara karşı korkular ne kadar abartılırsa tutkalın gücünün de o denli artacağı gerçeğinden hareketle komünizm ve Rus düşmanlığı her türlü kötülüğün kaynağı olarak gösterilmiştir (Öztan, 2012: 77).

Toplumun bütününü ilgilendiren bir tehdit, ancak onların yaşam tarzına karşı yürütülürse gerçek bir tehdit olabilir ve insanları güvencesiz bir dünyada yaşadıklarına ve korunmaya muhtaç olduklarına inandırarak yönlendirici bir yapı oluşturulabilir. Bu nedenle antikomünistler, komünizmin insanların yaşam tarzına bir saldırı olduğunu ispatlamak için çabalamıştır. Bütün sorunların kaynağı olarak gösterilen günah keçisi,

ideolojik bir meşrulaştırma aracı olarak kullanılmıştır (Yıldırmaz, 2012: 50-52). Antikomünizmin toplumsal bir kontrol mekanizması olarak kullanıldığı bu dönemde CHP'den iktidarı devralan DP de bu politikayı geliştirerek sistemli bir hale getirmiştir.

CHP hükümeti döneminde ortaya çıkan antikomünizm söylemi, DP hükümetiyle birlikte kamuoyunda geniş oranda yer bulmuştur. Dönemin en etkili söylemlerinden biri olan antikomünizm, özellikle sol düşünce ve hükümete karşı muhalefeti susturma politikalarında etkin bir araç olmuştur. Komünistlik suçlamaları ve "her olumsuzluğun altında komünistlerin yer aldığı" iddiaları, bu dönemde etkin bir şekilde kullanılmış ve devletin toplumu yönetme aracının en büyük argümanlarından birini oluşturmuştur. Böylece bu dönemde yaratılan "komünizm korkusu" toplumun iktidara sığınmasına ve iktidara karşı muhalefet etmesini olanaksız bir hale getirmesini sağlamıştır (Güldal, 2017: 217).

2.1. İKİ KUTUPLU SİSTEM İÇİNDE TÜRKİYE'NİN YERİ

Sovyetler Birliği'nin, II. Dünya Savaşı sonrası izlediği yayılma politikası kapsamında Türkiye'ye gönderdiği nota ile doğu bölgesinden toprak ve boğazlardan üs istemesi Türkiye için egemenlik haklarını ihlal eden ve kabul edilemez bir taleptir. Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'ndan büyük bir güç olarak çıkan Sovyetler Birliği ile tek başına mücadele etmesi olanaksızdır. Bu nedenle Türkiye, Batılı devletlerden yardım arayışına girişmiştir (Erkmen, 2020: 1026). 1947 yılında Truman Doktrini ve Marshall Planı kapsamıyla ekonomik yardım alan Türkiye, kendi stratejik konumunun önemini vurgulamakta ve böylece Hür Dünya nezdindeki anlam ve önemini pekiştirmek üzere komünizm tehdidini alabildiğine büyütmeye dönük bir harekete girişmiştir (Bora ve Ünüvar, 2015: 159).

Türkiye, II. Dünya Savaşı boyunca tarafsızlık politikası takip etmesine rağmen savaş sonunda kurulacak yeni uluslararası sistemin bir parçası olmak için sembolik olarak 1945 yılında Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Bu hamlesi ile Türkiye, savaş sonrası oluşacak olan düzende tarafını belli etmiş ve Batı ile temaslara özen göstermiştir. II. Dünya Savaşı'ndan iki süper güç olarak çıkan ABD ve Sovyetler Birliği etrafında kümelenen devletlerle beraber oluşan iki kutuplu yapı içinde Türkiye, Batı Bloku içinde yer almıştır. CHP iktidarı döneminde başlayan Batı ile ilişkiler DP'nin iktidara gelmesiyle ciddi bir ivme kazanmıştır.

1950 seçimleriyle iktidara gelen DP'nin birbiriyle alakalı üç ana hedefi bulunmaktadır. Bunlar; demokrasi, ekonomik kalkınma ve ordunun modernleşmesidir. Bu hedeflerden ilk ikisi Soğuk Savaş'ın hemen başında Sovyetler Birliği'nden gelen tehditlere ve toprak taleplerine direnebilmek için Batı dünyası ile bütünleşmede önemli bir etken olmuştur. Ordunun modernleştirilmesi hedefi ise doğrudan Sovyet baskısına direnmek için gerekli görülen güçlü bir orduya sahip olma amacını gütmektedir. DP hükümetinin güçlü bir orduya sahip olabilme isteğinin de ancak NATO ittifakına üye olmakla sağlanabileceği düşüncesini beraberinde getirmiştir. Kısacası DP'nin bu hedeflere ulaşabilmesi için önünde bulunan en güçlü seçenek ABD'dir. Bu nedenle bir an önce NATO'ya üye olup bu devlet ile ilişkileri her alanda geliştirmesi gerekmektedir. 1950'li yıllar boyunca DP hükümeti, iç ve dış politikada ABD ile ittifak için güçlü bir irade ortaya koymuş ve bunun yukarıda belirtilen hedeflere varmada en önemli araç olacağını düşünmüştür (Kasapsaraçoğlu, 2020: 1344-1345). Bu sebeple ABD ile ilişkiler bu dönemde önemli ölçüde artmıştır. Böylece Soğuk Savaş çerçevesinde oluşan iki kutuplu yapı içinde Türkiye, Batı Blok'una sıkı sıkıya bağlanmıştır.

2.1.1. Türkiye'nin NATO'ya üyeliği ve Kore Savaşı

4 Nisan 1949 tarihinde, Washington'da bir araya gelen ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Danimarka, İzlanda, Lüksemburg, Kanada, Portekiz ve Norveçli yetkililer yeni dünyadaki güvenlik konusunda ve askeri tehlikelere karşı kısa adı NATO olan Kuzey Atlantik Paktı'nın (North Atlantic Treaty Organization) kurucu sözleşmesini imzalamışlardır.

Türkiye, ABD'nin Truman Doktrini ve Marshall Planı doğrultusunda yaptığı yardımlarla beraber ABD ile iş birliğini sağlamıştır. Lakin bu durum Sovyetlerin oluşturduğu tehlikeyi tam olarak gidermemiştir. Aynı zamanda II. Dünya Savaşı sürecinde izlediği savaş dışı kalma politikası nedeniyle savaş sonrasında yalnız kalma korkusu içinde olan Türkiye, NATO gibi bir kuruluşun içinde yer alarak bu durumu ortadan kaldırmak istemiştir. Zira bunu başarırsa topraklarının savunulması sağlanacak ve ordusu modern bir yapıya kavuşacaktır (Erkmen, 2020: 1030). Bu nedenle Türkiye, ABD'nin Sovyet tehdidine karşı Avrupa ile savunma ve iş birliğine girişeceğini öğrenir öğrenmez, bu savunma birliğine katılmanın yollarını aramıştır. Paktın sadece Kuzey Atlantik Bölgesi için tasarlanması sebebiyle Türkiye'nin bu pakta girmesi pek mümkün görünmemektedir. Türk Hükümeti yine de NATO'ya katılmak için kampanyalar

yürütmeye başlamıştır. Akdeniz ülkesi olmasına rağmen İtalya'nın NATO'ya alınmasına karşın Türkiye, Batı hükümetlerine ve özellikle ABD'ye NATO'ya kabul edilmesi için diplomatik baskılarını arttırmıştır (Sever, 1997: 62-64). Türkiye'nin NATO'ya üye olabilmek için uyguladığı diplomatik baskılar 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle zirve yapmıştır. DP, seçim kampanyası boyunca CHP'nin NATO'ya üyelik için yeterince çalışmadığını ileri sürmüştür.

DP'nin 14 Mayıs 1950'de iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra Haziran 1950'de Kore Savaşı patlak vermiştir. Söz konusu savaş, DP'nin NATO'ya üyelik kampanyasını daha büyük bir ivmeyle sürdürebilmesi için bir fırsat yaratmıştır. Kore Savaşı, Türkiye'nin Batı politikalarına bağlılığını bir kez daha gösterme olanağı sağlamıştır. Bununla birlikte Menderes hükümeti, Temmuz 1950'de Birleşmiş Milletler bayrağı altında komünist cepheye karşı ABD askerleriyle birlikte omuz omuza savaşmak üzere Kore'ye 4500 askerden oluşan bir birlik gönderme kararını açıklayarak çok nemli bir adım atmıştır. Türk hükümeti, Cumhuriyet tarihinde ilk kez askerlerini sınırları dışında savaşmak için bir cepheye göndermiştir. Bu karar Türk dış politikasında yeni bir döneme işaret etmektedir. Hükümet artık NATO'ya üyelik için daha ısrarcı davranabilecektir. Türk askerlerinin Kore'ye gitmesi Batı kamuoyunda Türkiye'ye karşı olumlu bir hava oluşturmuştur (Sever, 1997: 64-66). Bu olumlu havayı fırsat bilerek Türkiye, tekrar NATO'ya üyelik için başvuru yapmıştır.

Kore'de "kızıl komünizme karşı savaşan" kahraman Türk askerlerini Amerika'nın Sesi Radyosu'ndan dinleyen Türk halkı, ABD'nin Türkiye'nin en büyük dostu olduğuna ikna olmuştur. Bu radyo yayınlarında sık sık Türk askerlerinin üstün kahramanlıkları övülmekte ve ABD askerleriyle Türk askerlerinin aynı cephede savaştığı vurgulanmaktadır. Yine aynı radyoda iki ülkenin ortak "Allahsız" düşmana karşı kader ortaklığı yaptığı propaganda edilmektedir. ABD'nin savaş sırasında yaralanan veya ölen askerlerin ailelerine madalya vereceğini açıklaması ise Türk halkının bu ülkeye sempati duyması yönünde atılan önemli bir adım olmuştur. Kore Savaşı'nın Türk-Amerikan ilişkilerinin pekişmesini sağlamakla birlikte ABD'nin, Türk ordusunu güçlendirdiği mesajını vermiştir. Bu bağlamda ABD'nin, Türk ordusunun modernizasyonuna katkı yaptığı söylemi, esas etkisini Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesiyle göstermiştir (Örnek, 2015: 187-188).

1947 yılından itibaren ABD, Sovyetler Birliği'ne karşı güvenlik tedbirlerini genişletmeye çalışmıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan *Çevreleme Politikası* kapsamında

alınan tedbirlerin biri ise Türkiye'nin NATO üyesi olmasını sağlamaktır. Zira Sovyetler Birliği'nin 1949 yılının Eylül ayında kendi atom bombasını üretmesi ABD'yi Sovyetler Birliği'ne karşı daha etkili tedbirler almaya itmiştir. Sovyetler Birliği ile olası bir savaşta ABD stratejik hava kuvvetlerini kullanmak istemektedir. Türkiye de hava üsleri konumu itibariyle ABD için önem taşımaktadır. Bu nedenle ABD, Türkiye'nin NATO'ya alınmasını istemektedir. Türkiye'nin NATO'ya alınmasının ABD açısından bir başka nedeni ise Türkiye'yi Orta Doğu petrollerinin kilidi olarak görmesidir (Sander, 1979: 55-59). Bu nedenlerle beraber ABD, Türkiye'nin NATO'ya üyeliğini kabul etmiştir.

Washington bürokrasisi 23 Mayıs 1951 tarihli Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında ABD çıkarları gereğince Türkiye'nin NATO'ya üye olarak alınması gerektiğini karara bağlamıştır. (Özcan, 2015: 111). ABD'de 1947 yılından bu yana uygulanan Sovyetler Birliği'ni *Çevreleme Politikası* ışığında Türkiye'nin NATO'ya üye alınması ile bölgede kurulacak güvenlik mimarisinde Türkiye, merkez ülke olarak işlev görecektir.

2.1.2. Çevreleme Politikası Bağlamında Türkiye: CENTO ve Ortadoğu'da Darbeler

1950'li yıllar boyunca ABD, Türkiye'nin stratejik değerine vurgu yapmış ve iki ülke arasındaki ilişkilerin askeri ve siyasi boyutu büyük önem kazanmıştır. Bu yıllarda DP hükümetinin ordunun modernleşmesi hedefinin gerçekleşmesi adına ABD, Türkiye'ye yardım etmiştir. Bu yardım karşılığında Türkiye, topraklarından ve modernleştirme programı kapsamında kurulan askeri tesislerden NATO anlaşması çerçevesinde ABD'nin yararlanmasına izin vermiştir. Siyasal alanda ise Türkiye'nin Ortadoğu'da kurulan Batı yanlısı rejimlerin desteklenmesi için verdiği diplomatik destek, ABD'nin gözünde Türkiye'nin değerini arttırmıştır (Çakır, 2004: 60-61).

Soğuk Savaş dönemi boyunca Ortadoğu, iki süper güç olan ABD ve Sovyetler Birliği'nin yoğun nüfuz mücadelelerine sahne olmuştur. ABD'nin temel amacı, bu bölgeden Sovyetler Birliği'ni uzak tutarak komünizmin girmesini engellemektir. Zira ABD'ye göre komünizm, özgür halkları tehdit etmektedir. Komünist tehlikeyi defedecek tek yol ise birleşmiş ve kararlı bir özgür dünya tepkisidir. Bu çerçevede ABD, Sovyetler Birliği'nin çevrelenmesine önem vermiş ve NATO ve Güney Doğu Asya Anlaşması Örgütü'nü (SEATO) kurmuş, Balkan ve Bağdat Paktlarının da kuruluşunu desteklemiştir (Sander, 1979: 34). Türkiye de bu dört örgütten üçünün üyesi olup ABD'nin Sovyetler Birliği karşısında verdiği mücadelenin bir parçası haline gelmiştir.

1953 yılının ocak ayında göreve başlayan ABD Başkanı Eisenhower ve Dışişleri Bakanlığı'na getirilen John Foster Dulles dünyanın çeşitli yerlerinde "*Çevreleme Politikası*"nı uygulamaya başlamıştır. Ortadoğu'nun sahip olduğu stratejik konum ve petrol kaynakları, ABD için bölgenin taşıdığı önemi giderek arttırmıştır. ABD'nin Çevreleme Politikası'a göre Sovyetler Birliği'nin güney sınırlarından çevrelenmesi en önemli amaçtır. Bu bağlamda Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da yayılmasını engellemek için SEATO'nun kurulmuş olması büyük bir önem taşımaktadır. Sovyetler Birliği'ni çevreleme açısından aradaki tek boşluk Türkiye ile Pakistan arasında kalmıştır. Bu boşluk da Bağdat Paktı ile doldurulduğunda ABD'nin "*Çevreleme Politikası*" tamamlanmış olacaktır. Sovyetler Birliği'nin bu bölgeye sızmasını önlemek amacıyla ABD'nin "*Kuzey Kuşağı*" olarak adlandırdığı ülkeler siyasi bir pakt ile bir araya getirilmek istenmiştir. Türkiye, sahip olduğu coğrafi konumu ve Ortadoğu devletleriyle tarihten gelen ilişkileri nedeniyle bu bölgede oluşturulacak bir Ortadoğu savunma yapılanmasında Batılı devletler için anahtar ülke konumundadır (Uslu, 2000: 110-111).

Türkiye, NATO'nun bir uzantısı olarak kurulması planlanan Bağdat Paktı (CENTO) için ilk olarak Irak ile görüşmüş ve Bağdat Paktı anlaşmasını imzalamıştır (Bağcı, 2001: 61). Kısa sürede İngiltere, Pakistan ve İran da pakta katılmış ve böylece anlaşma bölgesel bir örgüt haline dönüşmüştür. Bağdat Paktı, Sovyet yayılmacılığına karşı Batının desteğiyle bir araya getirilen Ortadoğu ülkeleri ile kurulan askeri bir örgüttür. Paktın Arap ülkelerini içerecek şekilde genişlemesi için en fazla çaba gösteren ve bu konuda liderlik yapan ülke Türkiye olmuştur. Kuruluşundan bu yana Türkiye, ilk kez bu kadar yoğun bir şekilde ilgisini Ortadoğu ve Arap ülkelerine yöneltmiştir. Bağdat Paktı, kurulma amacının aksine Arap dünyasını iki farklı kampa bölmüştür. Mısır ve Suriye'nin başını çektiği Arap ülkeleri, Paktı tepkiyle karşılamış ve Batı emperyalizminin bir aracı olarak görmüştür. Bu durum Sovyetler Birliği'nin bu devletlerle ilişkilerini geliştirmiş ve bölgede yayılmasını sağlamıştır (Uslu, 2000: 114-123). Kısacası, Pakt kuruluş amacını gerçekleştirememiştir.

ABD, uğrayabileceği saldırılar karşısında Orta Doğu'yu korumak ve bu bölgedeki Batı yanlısı ülkelerin ekonomik gelişimine katkıda bulunmak amacıyla Bağdat Paktının kurulmasını desteklediğini dile getirmiştir. Lakin Bağdat Paktı'nın bölgedeki bloklaşmaların derinleşmesinde ve askeri darbelerin meydana gelmesinde büyük etkisi olmuştur. Soğuk Savaş'ın ortaya çıkardığı iki kutuplu yapı Ortadoğu'da da kendini belirgin bir şekilde hissettirmiştir. ABD Dışişleri Bakanı Dulles'ın *Kuzey Kuşağı* olarak

adlandırdığı ülkeler; Türkiye, İran ve Pakistan bölgedeki Batı Blok'unu, Mısır ve Suriye'nin başını çektiği bağlantısızlık politikası izlediğini söyleyen devletler ise bölgedeki Sovyet Bloğunu oluşturmuştur.

1950'li yıllarda Ortadoğu'daki darbelere bakıldığında şu hususlar dikkat çekmektedir. 1949 yılından 1954'e kadar Suriye'de gerçekleşen dört hükümet darbesinden ilkinin Albay Hüsnü Zaim tarafından komünizm tehlikesine karşı yapılmış olmasıdır. Bir başka dikkat çeken husus ise ABD'nin dorudan müdahalesiyle yapılan darbeler olmuştur. Bunun en güzel örneği ise İran Başbakanı Musaddık'ın petrolü millileştirdiği gerekçesiyle ABD'nin İran'daki muhaliflerle iş birliği yaparak Musaddık'ın devrilmesini sağlamasıdır. ABD, 1954 yılında Guatemala'da gerçekleştirdiği darbede olduğu gibi seçilmiş hükümetleri devirmede Soğuk Savaş dönemi boyunca kullandığı demokrasi ve özgürlük söylemlerinin tersine hareket ederek seçilmiş bir yönetimi İran'da devirmiştir. Musaddık darbesi ile bölgeye verilmek istenen mesaj, rejimlerin devamlılığı demokratik olmalarından ziyade ABD'nin politikalarıyla ne kadar uyumlu olduğuna bağlıdır. ABD, Soğuk Savaş ile birlikte kullandığı kızıl tehdit söylemiyle ulusal ve uluslararası kamuoyunda darbelere meşruiyet sağlamıştır (Öztürkçi, 2017: 377-380). Bölgedeki etkinliğini kaybetmemek ve uyguladığı Çevreleme Politikasını hayata geçirebilmek için ABD, kendi politikasıyla uyuşmayan hükümetleri darbe ile indirmeyi başarmıştır.

1958 yılında gerçekleşen Irak darbesi ile yeni Irak rejimi, 24 Mart 1959'da Bağdat Paktı'ndan çekileceğini açıklamıştır. Irak'ın çekilmesiyle merkezi Ankara'ya taşınan Paktın adı CENTO (Central Tready Organisation, Merkezi Anlaşma Teşkilatı) olarak değiştirilmiş ve askeri bir örgüt olmaktan çok ekonomik bir örgüt olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

2.2. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE KOMÜNİZM İLE MÜCADELE: KURULUŞLAR, DERGİLER, DERNEKLER VE OLAYLAR

DP iktidarıyla birlikte antikomünist propaganda ABD ile gelişen ilişkiler çerçevesinde dış politikayla uyumlu bir şekilde devam etmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin NATO üyeliği ve Kore'ye asker göndermesi ile iç politikada da antikomünist söylem şiddetlenmiş ve komünizmi çağrıştıran her konudan uzak durulmuştur. Bu dönemde kurulan Türk Milliyetçiler Federasyonu, Milli Türk Talebe Birliği ve Komünizmle Mücadele Derneği (İstanbul) gibi kuruluşlar ve Büyük Doğu dergisi gibi yayınlar ile

komünizm hedef alınarak komünizme karşı birlik olmak adına Türk halkını etkilemeyi başarmışlardır. Böylece Türk halkının zihninde yer edinen antikomünizmle beraber birçok kişi veya kurum komünist olmakla suçlanmıştır. Bunlar arasında en çok dikkat çeken suçlama ise Köy Enstitülerine yapılmıştır.

2.2.1. Türk Milliyetçiler Federasyonu (1950)

Türk Milliyetçiler Federasyonu, Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği ve Türk Gençlik Teşkilatı tarafından Türkiye'de mevcut olan milliyetçi derneklerin bir araya gelmesiyle ortak bir federasyon(dernek) olarak İstanbul'da Nisan 1950'de kurulmuştur. Bu dönemde Türk Milliyetçileri, Anadolucular ve Turancılar olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Anadolucuların milliyetçilik anlayışına göre Anadolu özelinde bir medeniyet tasavvuru oluştururken bu medeniyeti İslam dininin kültürel kodları üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Turancılar ise; Türk ırkının üstünlüğü üzerine inşa edilen bir milliyetçiliği savunmuştur. Türk Milliyetçiler Federasyonu ile bu iki ayrı milliyetçilik ekolünü benimseyen dernekleri bir federasyon çatısı altında birleşerek ortak ilkeler doğrultusunda mücadele etme kararı almıştır. Kendi aralarında birçok noktada farklı düşünmelerine rağmen bu iki milliyetçilik anlayışı komünizm ve antikomünizm düşüncesinde ortak noktada buluşmuştur (Kılıç, 2016: 63-89).

Türk Milliyetçiler Federasyonu'nun 25 tane kurucu üyesi bulunmakla birlikte bu üyelerden birkaçı memur ve avukattı. Bu üyeler dışındakilerin tamamı öğrencilerden oluşmaktaydı. Bu bağlamda federasyon genç ve dinamik bir yapıya sahipti. Federasyonun tüzüğünde komünizme dair herhangi bir ibare geçmemesine rağmen üçüncü maddede geçen "*…milliyetçiliğe aykırı fikirlerle fikirler yoluyla mücadele*" ifadesiyle komünizmin kast edildiği aşikardır. Aynı zamanda Türk Milliyetçiler Federasyonu'nun Afyon Şubesi yayını olan *Türkeli* dergisinde komünizme atıf yapılarak derneğin amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

> "Milli varlığımızın baş düşmanı olan komünizmle savaşmak için bir derneğe ihtiyaç yok mudur? Tabii var ve var olduğu için bu dernek kurulmuştur. Hiçbir maddi menfaat beklemeden, yalnız yurt ve millet hayrına çalışan bu derneğin adı Türk Milliyetçiler Derneği'dir. Gayesi komünizm afetine karşı gençliği kuvvetlendirmek, bu mikrobun tek ve tesirli ilacı olan vatanseverlik aşısını tatbik etmek, bu kızıl kanseri Türk yurduna sokmamaktır" (Şimşek, 2018: 221).

Federasyon kurulduğu tarihte Türkiye genelinde 46 şubesi açılmıştır. Tüm Anadolu'da şubelerin açılması için Türkçü ve antikomünist dergilerde metinler yayınlanmıştır. *Mefkûre, Orkun*, ve *Türkeli* bu yönde yayınlar yapmışlardır. Özellikle

1951 yılında yayın hayatına başlayan *Mefkûre*'nin neredeyse her sayısında federasyona bağlı şubelerle ilgili haberler yapılmıştır. Bu çabalar sonuç vermiş olacak ki 46 olan şube sayısı, iki senenin sonunda yetmiş sekiz olmuş, derneğin kapatıldığı yıl ise bu sayı seksene ulaşmıştır (Şimşek, 2018: 222).

Federasyonun komünizme karşı ilk etkinliklerin biri 15 Mayıs 1950'de gerçekleşmiştir. Nazım Hikmet'in haksız ve suçsuz yere hapis yattığını düşünenlerin yer aldığı İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği tarafından Çiçek Palas'ta Nazım Hikmet lehine düzenlenen organizasyonun haberini alan Türk Milliyetçiler Federasyonu toplantıyı basmıştır. "Kahrolsun Komünizm" ve "Kızıllar Moskova'ya" şeklinde sloganlar atarak salona giren federasyon üyeleri bu baskından sonra Nazım Hikmet'in serbest kalması için düzenlenen etkinliklere karşı bir gösteri düzenlemek istemiştir (Kılıç, 2016: 91-92). Lakin valilikten onay çıkmadığı için bu gösteriyi gerçekleştirememişlerdir. Bunun üzerine federasyon üyeleri; Remzi Oğuz Arık, Arif Nihat Asya, Osman Bölükbaşı ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri gibi federasyonun yakın ilişkide olduğu Demokrat Partili milletvekillerine başta Nazım Hikmet olmak üzere onun gibi sol görüşlü kişilerin hapisten çıkarılmaması için mektuplar göndermişlerdir. Federasyonun tüm uğraşlarına rağmen 14 Temmuz 1950'de çıkarılan af kanunu ile Nazım Hikmet ve diğer sol görüşlü isimler serbest bırakılmıştır (Güldal, 2017: 60).

Antikomünizm çerçevesinde Federasyonun en dikkat çeken faaliyetleri, Kore Savaşı ile ilgili düzenlediği etkinlikler olmuştur. Kore Savaşı başladığında ABD'den sonra, Türkiye, savaştaki tarafını en erken açıklayan devlet olmuştur. Kore'ye gönderilen askerler, şenlik havası içinde uğurlanmıştır. Soğuk Savaş bağlamında yaratılan "komünizm canavarı"na karşı savaşa gidileceğinden mütevellit güçlü bir söylem inşa edilmiştir. 27 Mayıs 1951 tarihinde Ankara'dan ayrılan askerler, caddeleri dolduran halkın tezahüratları eşliğinde ilerlemiştir. Federasyon üyeleri de kalabalığın içinde toplanmış ve Anafartalar Caddesi'nden Ankara Garı'na giden kalabalığa öncülük etmiştir. Zira Kore'ye asker göndermenin anlamı, 'Türklük düşmanı' olan komünizmle savaşmaktır. Bu nedenle askerlere bu duruma layık bir uğurlama gerekmektedir Halkın taşıdığı afişlerde komünizmi doğrudan hedef alan şu afişler vardı: "*Bir kızıl öldürenin sevabı bin yazılır*", "*Komünizm Milli Mukaddesatımızın Düşmanıdır*", "*İnsanlara Hürriyet Milletlere İstiklal*", "*Bütün Dünya Milletleri Komünizme Karşı Birleşiniz*." Federasyonun düzenlediği "asker gönderme merasimi", "komünizmi telin" mitingine dönüşmüştür. (Şimşek, 2018: 223-224).

1950'li yıllarda şiddetini gösteren antikomünist politika milliyetçilik ve din ile ilişkilendirilerek oluşturulmuştur (Kerestecioğlu, 2012: 49). Bu bağlamda komünizm tehlikesine karşı tek bir çatı altında toplanan Türk Milliyetçiler Federasyonu dönemin şartları göz önüne alındığında toplumun önemli bir kesimini etkilemeyi başarmış bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2. Milli Türk Talebe Birliği

4 Aralık 1916 tarihinde Darülfünun öğrencileri tarafından kurulan ve Türk tarihinin en eski öğrenci kuruluşu olan MTTB (Milli Türk Talebe Birliği), 27 Nisan 1927'de tüzel kişilik kazanmıştır (Oruç, 2005: 15). Aynı zamanda MTTB, Tek Parti Dönemi boyunca genel itibarıyla siyasal iktidarla uyumlu Kemalist bir çizgi izlemiş, 1930'lu yıllarda da birliğin başlıca niteliği Türkçülük olmuş ve bu bağlamda simgesi "bozkurt" olarak belirlenmiştir. Bu dönemde MTTB, Kadro dergisi ile çekişme içine girmiştir. Zira kadro hareketinin Marksizm'den beslenmesi, birliğin Kadro dergisiyle ters düşmesi için yeterli olmuştur (Okutan, 2004: 25-32).

1936 yılında Hatay'da yaşayan Türklere zulmedilmesini protesto etmek ve Hatay'ın Türkiye'ye ilhakını savunmak amacıyla izinsiz bir miting düzenleyen MTTB, bu gerekçe ile 22 Aralık 1936'da feshedilmiştir. 1946'da "Türk Talebe Birliği" adıyla yeniden faaliyete başlayan birlik, 1947 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla eski adını almıştır ve Demokrat Parti iktidarı döneminde politik gelişmelere göre tutum sergilemiştir (Öztürk, 2016: 105).

1950'li yıllar MTTB için Kemalizm'in azalıp Türk milliyetçiliğinin devam ettirildiği bir dönem olmuştur. DP hükümetinin Kore'ye asker gönderilmesi kararına destek verem birlik, bu bağlamda gerçekleştirdiği gösterilerle "kızıllara karşı" devletin yanında yer almıştır (Okutan, 2004: 109-117). Bu çerçevede birlik, 1950'li yıllardan sonra amacını; talebe yetiştirmek ve yetiştirdiği talebelerle birlikte "komünizmle mücadele etmek" olarak belirlemiştir. MTTB ile aynı yıl kurulan birçok sağ görüşlü farklı oluşumundan dolayı birlik, güç kaybetmiştir fakat değişen çehresi ve yapısıyla 1960'lı yılların ikinci yarısında daha etkin hale gelmiştir. (Güldal, 2017: 61). Bu dönemde birliğin genel başkanlığını yapan ve komünizm faaliyetlerine müsaade etmenin gaflet olacağını düşünen Rasim Cinisli komünizmle ilgili şunları söylemiştir:

“Marks, Engels ve Lenin’den ibaret üç ayaklı bir idam sehpası halinde insanlığın başı üzerine geçirilmek istenen komünizm, cennet yurdumuzda daha iğrenç emeller peşindedir. Moskof emperyalizminin güttüğü gayet usta ve son derece hain politika, ‘doktrin çekişmesi’, ‘sanat özgürlüğü’, ‘kanunların hudutsuzluğu’ gibi maskeler altında kendini gizlemektedir. Bu politika, özellikle memleketimizde değerler manzumesini yıkarak kendi öz zaaf ve ızdıraplarımızı istismar kemendi ile yakalamak istiyor. Böylece yeni bir zaman ve mekân arayan müflis, hovarda, meczup hayat görüşü ile komünizm, ebedî ölüm zehrini aşılama ve o yoldan Moskof emperyalizmini hâkim kılma sevdasındadır. (…) bu yalana inanan bütün Demirperde gerisinde aynı oyun, aynı politika… Tanzimattan beri gelen bir sürü sahte aydın ve entelektüel vasıtasıyla bu milleti içinden devirmeye bakıyor” (Öztürk, 2016: 110-111).

MTTB’nin komünizmle mücadelesi sadece fikir düzeyinde kalmamış, 20 Mart 1966’da İstanbul’da başlayıp Kahramanmaraş, Erzurum, Zonguldak gibi illerde devam eden “Komünizmi Tel’in ve Gafletten Uyarma Mitingleri” düzenlenmiştir. Bu mitinglerde “Allah bizimledir”, “Komünizme Cihat Açıktır”, “Bu Vatan Kızıllara Mezar Olacak”, “Yaşasın Sağ”, “Sular Çekilecek, Komünistler Biçilecek”, “Milletim Uyan”, “Tezimiz İslâmdır”, “Hoşt Komünist” gibi sloganlar atılmıştır. Mitinglerde taşınan pankartlarda şunlar yazmaktadır:

“Komünizm sefalettir; Hürriyetin olmadığı yerde insan sevgisi yoktur; Komünizmi yok eden tek kuvvet İslamiyettir; Komünizmin maskesi sosyalizmdir; Türk köylüsü tarlan herşeyin alınacak bir ırgat olacaksın; Komünizmle mücadele etmek Allah’a ibadet etmek kadar sevaptır; Su uyur komünizm uyumaz; Her komünist vatan hainidir; Komünizm insanları hayvanlaştırır; Türkoğlu benliğine dön; Domuzdan post, Moskoftan dost olmaz; Anneniz Katerina mı? Komünistlere ölüm” (Öztürk, 2016: 111-115).

1960'lı yılların ikinci yarında ivme kazanan öğrenci ve işçi hareketleriyle birlikte muhafazakâr ve antikomünist tutumların güçlenerek organize bir biçimde ifade edilmesini beraberinde getirmiştir. MTTB bir öğrenci kuruluşu olmasına rağmen sergilediği antikomünist tutum nedeniyle öğrenci hareketlerine gerçekçi bir yaklaşım getirebildiğini söylemek güçtür (Öztürk,2016: 116-124). Neredeyse tek varlık nedeni hâline gelen antikomünizm, MTTB'nin öğrencilerle empati kurabilmesini engellemiştir. Bu nedenler ışığında MTTB, antikomünist bir yapı olarak hafızalarda yer edinmiştir.

2.2.3. Büyük Doğu Dergisi (1943-1978)

Büyük Doğu Dergisi, 17 Eylül 1943'te ilk sayısını İstanbul'da yayınlamıştır. 1978'e kadar çeşitli aralıklarla her hafta cuma günü yayınlanan derginin yazarları arasında başta Necip Fazıl Kısakürek olmak üzere Fikret Adil, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı, Sabahattin Kudret, Özdemir Asaf, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Mustafa Müftüoğlu, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Hilmi Ziya Ülken, Peyami Safa, Akif İnan, Oktay Akbal, Sait Faik Abasıyanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Pertev Naili Boratav ve Ahmet Adnan Saygun gibi önemli isimler yer almaktadır (Yıldız, 2002: 583).

Büyük Doğu Dergisi, 1945 sonrası Necip Fazıl Kısakürek'in değişen dünya görüşüyle birlikte İslami bir çizgiye oturmuştur (Aydın, 2017: 367). Bu bağlamda İslamcı-muhafazakar düşünceye uzak yazarlar mecmuadan ayrılmış, Kısakürek ise kendi görüşüne yakın isimlerle beraber yazılar yayınlamaya devam etmiştir. Derginin yazarlarının hemen hemen hepsi özellikle Necip Fazıl Kısakürek komünizm, Marksizm

ve sosyalizm düşmanıdır. Yayınlanan yazılar ile beraber bu bakış açısı uzun yıllar milliyetçi mukaddesatçı gençlerle beraber topluma yayılmaya çalışılmış ve kısmen de olsa bunda başarılı olunmuştur. (Üstün, 2011: 10-67).

Büyük Doğu yazarları komünizmi ve sosyalizmi bir ulusu yok etmek üzere kurulmuş olan ideolojiler olarak görmekte ve aynı zamanda komünizmi bir ülkenin başına musallat olan en büyük tehlike olarak düşünmektedir (Kuru, 2010: 81-90). Derginin, komünizmle mücadele eden ve onun toplumdan tamamen yok olmasını istediği yıl, 1950 yılıdır. Bu yıl itibariyle Necip Fazıl, komünizm düşmanlığı provokasyonu yapmaya başlar:

> "Komünizma günden güne azıyor ve her şeyi göze almış gibi görünüyor! Bu mevzuda tek ciddi ve haysiyetli devlet reaksiyonu, komünist kokulu her ferdi ve her tecelliyi, bit öldürür gibi imha etmektir. Bu bahiste Büyük Doğu'nun aksülamel ve görüşlerini gelecek sayıda bulacak; ve onlarla nasıl mücadele edileceğini göreceksiniz" (Üstün, 2011: 69).

Komünizm ve Marksizm düşmanlığı Soğuk Savaş döneminin şartları düşünüldüğünde Büyük Doğu Dergisi'nin meşrulaştırılması için önemli bir etkendir. Dergideki komünizm aleyhtarı yazılar, Soğuk Savaş döneminin Türkiye'ye yansıması olarak değerlendirilmektedir (Üstün, 2011: 67). Dergide yer alan yazarların hepsinin komünizm karşıtı yazıları bulunmaktadır. Necip Fazıl hem komünizme karşı hem de Alman faşizmine karşı bir duruş sergilemiştir. Bir yazısında bu durumu şöyle ifade etmiştir:

> "Hain Kimdir? Tarifini yaparken bile ürperdiğimiz şekilde doğrudan doğruya düşman hesabına sayısı tek de olsa vazife yapanlar bir tarafa Nazi veya (Nazimtrak), faşist veya (Faşitimtrak) her tavır sahibi, resmen ve alenen bir vatan hainidir. (Komünist) veya Komünistimtrak her temayül sahibi de yine resmen ve alenen bir vatan hainidir" (Kuru, 2010: 47).

Necip Fazıl, yazılarında Türkiye'deki komünist hareketlerin kaynağı olarak Mustafa Kemal'i, İnönü'yü ve CHP'yi göstermektedir. Mustafa Kemal'in Milli Mücadele sonrasında liberal dünya düzeniyle bütünleşmek istemediğini ve bu nedenle komünizmle yakınlaştığını dile getirerek Mustafa Kemal'i eleştirmiştir. Bununla birlikte Necip Fazıl, devlet başkanlarının komünizmi koruyup kollaması dolayısıyla Türkiye'de komünizme fırsat verildiğini düşünmektedir. Bu nedenle topluma yayılan komünizmi durdurmak için Necip Fazıl: "Hemen kafalarını oracıkta eziniz; etlerini de kendi hemcinslerini avlamak üzere oltanızda yem diye kullanınız!" demiştir (Üstün, 2011: 69).

Necip Fazıl Kısakürek'e göre "moskof" imgesiyle anılan Rusların ideolojisi komünizm ile Türklere yeni bir "ahlak" suikastı başlatılmıştır (Kısakürek, 1973: 395-

366). Komünizme bakışı oldukça sert olan Necip Fazıl'ın "komünizm" eleştirisi Türk kültürü ve İslam dinine karşı olduğu yönünde şekillenmektedir. Bu bağlamda Kısakürek'e göre "komünizm" İslam'ın ve Türklüğün baş düşmanıdır ve onunla mücadele etmek zorunludur (Güldal, 2017: 63).

Büyük Doğu Dergisi vasıtasıyla komünizmle ilgili görüşlerini paylaşan Necip Fazıl ve diğer Büyük Doğu yazarları, halkın belli bir kesimini etkilemeyi başarmıştır. Böylece antikomünist kimliği ile ön plana çıkan dergi, dönemin önemli yayınları arasında yerini almıştır.

2.2.4. Komünizmle Mücadele Derneği (1956-İstanbul)

Türk siyasi hayatında üçüncü kez kurulan Komünizmle Mücadele Derneği İstanbul'da 7 Aralık 1956 tarihinde Ali Rıza Özer, Altan Deliorman, Burhanettin Şener, Demir Aslan, Ekrem Marakoğlu, İlhan Darendelioğlu ve İrfan Açıkel tarafından kurulmuştur. Derneğin kuruluş amacı dernek tüzüğünde "Milli bünyemizi meydana getiren ve kuvvetlendiren, millet olarak yaşamamızı sağlayan unsurları takviye ederek komünizmle fikir yoluyla mücadele etmektir. Bu gayeye ulaşabilmek için tarihe, vatana ve Allah'a bağlılığı kökleştirmek" olarak ifade edilmiştir (Darendelioğlu, 1977: 317-318).

Derneğin kurucu üyelerinden Altan Deliorman ve İlhan Darendelioğlu dönemin en tanınan isimleri arasındadır. Deliorman, Haydarpaşa Lisesi'nde görev yaparken Hüseyin Nihal Atsız ile tanışmış, onun fikirlerinden etkilenerek Türkçülük düşüncesini benimsemiş ve Türkiye'nin önemli tarihçileri arasına girmiştir. *Milli Yol* ve *Milli Işık* dergilerini çıkaran Deliorman, Türk-İslam sentezine vurgu yapmıştır. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'nin ideolojik yapısı ve faaliyetleri de Deliorman'ın fikirleriyle aynı eksendedir. İlhan Darendelioğlu da Deliorman gibi Türkçü aydınlarımızdandır. *Toprak* dergisinin sahibi olan Darendelioğlu, bu dergideki yazılarında komünizm karşıtı konuları ağırlıklı olarak işlemiştir (Aydınlı, 2021: 261-262). Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği çatısı altında da Darendelioğlu ve dönemin antikomünist rüzgarının etkisinde kurulan dernek, Türkçülük ve milliyetçilik fikri bağlamında antikomünist faaliyetlerini sürdürmüştür.

1957 yılından itibaren seri konferanslar düzenleyen dernek, komünizmle mücadelesine devam etmiştir. 8 Ocak 1957'de düzenlenen konferansta Peyami Safa "Maksizm'e Bir Bakış" başlığı altında dinleyicilere hitap etmiştir. Daha sonraki

konferanslarda İsmail Hami Danişmend, Zeki Velidi Togan ve Tahsin Demiray gibi milliyetçiler komünizme karşı mücadeleyi destekleyici konferanslar vermişlerdir. 20 Şubat 1957 yılında bir beyanname yayınlayan dernek komünizme karşı halka şöyle seslenmiştir:

> "Vatandaşlar!..
>
> Türkiyemiz için çok büyük bir tehlike olan komünizmle mücadele şüphesiz çok zor bir iştir. Fakat bu konuda Türk vatanperverleri olarak susmak ve hadiseleri oluruna bırakmak daha zordur. Komünistlerin birinci derece düşman bildikleri milliyetçiliği tanıtmak, yaymak ve kuvvetlendirmek elbette komünizmle mücadele çok esaslı bir konudur. Fakat onların taktiklerini, metodlarını ve silahlarını da bilmek mecburiyetindeyiz. Şimdi milliyetçi, vatansever, komünist düşmanı halkımıza düşen vazife şudur: Böyle çetin, fakat şerefli bir mücadeleye atılanları yalnız bırakmamak, bulunduğunuz yerlerde derneğin teşkilatlanmasına çalışmak, komünizmle ilgili bütün müşküllerinizde dernek genel merkezi ile temasa geçmek, derneğin gayesini yaymak ve tanıtmak.
>
> Davanın ehemmiyeti büyüktür. Millet olarak mevcudiyetimiz davamızda muvaffak olmamıza bağlıdır. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği, milletimizi büyük ve mukaddes vazifeye davet eder" (Meşe, 2017: 124-125).

Beyannameye göre Türk milletine düşen görev, Türkiye Komünizmle Mücadele derneğinin açmış olduğu "büyük ve mukaddes vazifeyi" yani antikomünizmi sahiplenmektir. Türk milliyetçileri tarafından komünizme karşı bir cephe oluşturmak amacıyla kurulan dernek, 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen darbeye kadar bu görevini çeşitli konferanslar ve seminerler ile devam ettirmiştir (Meşe, 2017: 125).

2.2.5. Köy Enstitülerinin Komünistlikle Suçlanması

Milliyetçi-muhafazakâr çevrelerin desteğiyle yükselişe geçen antikomünist siyaset ile birlikte sol düşünce eski önemini yitirmiştir. DP'nin iktidar olmasıyla beraber de sol düşünce baskı altında tutulmuştur. Türkiye'de neredeyse her dönemde sol ile ilişkili olduğu düşünülen kişi ve kurumlara karşı derin bir güvensizlik söz konusu olmuştur ve Türk toplumu sol ideolojileri, kökü dışarıda olan yabancı fikir akımları olarak yorumlamıştır. Ayrıca ilk sosyalist devrimin Rusya'da gerçekleşmesi, sol düşüncenin ve akımların "Moskof" uzantısı olarak algılamasına neden olmuştur. Bu durum uzun süre solculara şüpheyle yaklaşılmasına ve solcuların Moskova ajanı olarak görülmelerine sebep olmuştur. Bu bağlamda II. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında Sovyetler Birliği ile olan ilişkiler, Türkiye'de sol ve komünistlikle ilişkilendirilmiştir (Vural, 2015: 171). Köy Enstitüleri, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un komünistlikle suçlanması böyle bir döneme denk gelmektedir.

Köy Enstitülerinin komünistlikle suçlanması birçok farklı eleştirilerle yapılmıştır. Enstitülerinin komünist ve solcu yetiştirdiği, komünist faaliyetler içinde olduğu iddiası ilk olarak aşırı sağcılar tarafından dile getirilmiş olsa da CHP taraftarı basın ve parti içinden de bu iddialar gündeme getirilmiştir. Köy Enstitülerinin Sovyet eğitim sistemini örnek alarak oluşturulduğu ve Enstitülerin Sovyet taklidi olduğu, devamlı propaganda konusu olarak işlenmiştir. Bunların yanında Enstitüdeki öğrencilerin devlet görevlilerine karşı saygısız, itaatsiz ve ilgisiz oldukları yönünde eleştiriler yapılmıştır. Siyasetçilerin Enstitüye kaşı kuşkuyla yaklaşmasının en önemli nedeni bu durum olmuştur. Solculuk ve komünistlik olarak algılanan bu tür davranışların Enstitülerde öğretildiği dolayısıyla öğrencilerin devlete ve devlet görevlilerine karşı kışkırtıldığı düşünülmüştür. Ayrıca Enstitülü öğrencilerin kolektif bir zihniyete sahip olmaları, siyasi bürokratik elitler açısından sola ve komünizme yatkın yeni kuşakların oluştuğunun habercisi olarak konumlanmıştır. Enstitülerde eğitimin karma yapılması da bu kurumlarda ahlaksızlığın sıkça yaşandığı yerler olarak eleştirilmesine neden olmuştur. Burada okuyan öğrencilerin köylerine seküler bir bakış açısı ve yaşam tarzıyla dönmeleri ve köylüleri modern yaşama davet etmeleri muhafazakâr çevrelerin tepkisine sebep olmuştur. Köy Enstitülerinin kütüphanelerinde komünist yayınlara yer verdiği iddiası da sıkça gündeme getirilmiştir (Vural, 2015: 175). Bu ve buna benzer sebeplerle birlikte Köy Enstitüleri, dönemin konjonktürel yapısı da göz önüne alındığında komünistlikle suçlanmaktan kaçamamıştır.

Köy Enstitülerinin mimari olan Hasan Âli Yücel'in, Kenan Öner'le olan 1947 yılında başlayan dava sürecini ilk aşamada kaybederek komünistleri müdafaa etmekle suçlanmasıyla Köy Enstitüleri, yine "komünist" damgası yemekten kurtulamamıştır. DP içinde yer alan Kenan Öner'in, Yücel'i "*komünistleri himaye etmek ve Irkçılık-Turancılık davasında milliyetçi gençlere yapılan işkencelerin azmettiricisi*" olarak suçlamasıyla dava süreci başlamıştır (Aydınlı, 2021: 221). Kenan Öner'e göre asıl komünistler CHP ve onun yöneticileridir. Bu düşüncesinin kanıtı olarak İsmet İnönü döneminin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in bakanlık içindeki tutum ve davranışlarını göstermektedir. Kenan Öner'e göre Yücel, bakanlık dönemi boyunca komünistleri ve komünist faaliyetleri desteklemiş, milliyetçi öğretmen ve öğrenciler üzerine baskı kurmuştur. Irkçılık -Turancılık davasının da Yücel'in komplosu olduğunu düşünen Öner, Mahmudiye Köy Enstitüsü'nde ve Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'nde komünist faaliyetler yürütüldüğünü iddia etmektedir. Bunlarında yanında Öner, Köy Enstitüsü Dergisi'nde açıkça komünist propaganda yapıldığını öne sürmektedir. İsmail Hakkı

Tonguç'un da Köy Enstitüleri'ndeki komünist faaliyetlerin yöneticisi olduğunu söyleyen Öner'e, Yücel hakaret davası açar lakin Öner'in davayı kazanması Türk siyasi hayatında önemli bir adım olmuştur (Vural, 2015: 180). Zira bu dava sonucu milliyetçilerin sol çevrelere karşı zaferi olarak nitelendirilmiştir.

Köy Enstitüleri, dönemin atmosferi içinde komünist olmakla suçlanmış ve kamuoyunun hedefi haline gelmiştir. Sol komünist düşünceyle ilişkilendirilen Enstitülere karşı tepkiler, toplumsal linçe dönüştürülmek istenmiştir. Antikomünist rüzgarının içinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ABD ziyareti sırasında 20 Ocak 1954'de "*Köy Enstitüleri'nin İlk Öğretmen Okulları ile Birleştirilmesi Hakkında Kanun"* ile birlikte kapatılmıştır (Aydınlı, 2021: 224). Enstitülerin birer komünizm yuvası olarak suçlanması ve komünizmin köylere kadar ulaştığı algısı yaratılarak kapatılan okullar ile hem kamuoyuna hem de dış politikaya mesaj verilmiştir.

3. 1960'LARDA TÜRKİYE'DE SOL: ANTİ-EMPERYALİZM VE AMERİKAN KARŞITLIĞI

1960'lı yıllar Türk siyasal hayatının en hareketli yıllarıdır. 27 Mayıs darbesi sonrası kurulacak yeni düzenin, özgürlüklerin önünü açacağını iddia eden darbeciler, yeni anayasa ile birçok düzenleme getirmiştir. Darbe sonrası ilan edilen 1961 Anayasası, rejimin sol düşünceye açılmasına katkı sağlamıştır. Yeni anayasayla birlikte köktenci politikaları benimseyen aydınlar ve öğrencilerin, bütün engellemelere rağmen işçi sınıfı ile birlikte siyaset yapabilmelerine ortam hazırlanmıştır (Özdemir, 2013: 192) 1960'lı yılların en önemli özelliği, kurulan yeni düzen ile birlikte sosyalist partilere izin vermesidir. Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve DP yerine kurulan Adalet Partisi (AP) dönemin önemli partileri arasında yer almıştır. CHP ise 1961 Anayasası'nın sosyalist düşünceye izin vermesi ve dünyada yükselen sol düşünceyle beraber İsmet İnönü yönetiminde "Ortanın Solu" kavramını benimsemiş ve sola doğru kaymıştır (Kaynar, 2016: 667).

1960'lı yıllarda TİP tarafından Türkiye'nin ABD ile olan ilişkisi ve yakınlığı eleştiri konusu olmuştur. TİP, ABD'nin ve NATO'nun politikalarını emperyalist olarak nitelendirmiştir. TİP'in antiemperyalist bu çıkışı ABD raporlarına dahi yansımıştır. Raporlarda TİP'in sosyalist bir çizgide olduğu fakat "Marksist" olma şüphesi taşıdığı belirtilmiştir. TİP, ABD ve NATO hakkındaki eleştirilerinin şiddetini arttırdıkça istihbarat raporlarında "Anti-ABD" ve "Anti-NATO" kavramları söz konusu partinin politikalarını anlatmak için kullanılmıştır (Güldal, 2017: 94). TİP ile beraber kendine

zemin bulan antiemperyalizm ve ABD karşıtlığı dönemin önemli sosyalist çevreleri tarafından sık sık dile getirilmiştir.

Türkiye solunun saflarında egemen söylemlerden biri haline gelen Kemalizm kavramının 'sol' bir varyantı, söz konusu dönemin solcu entelektüellerinin, milliyetçiliği sosyalizm ile harmanlama girişimlerinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'deki sosyalistler, 1960'lı yıllarda Kemalizmi antiemperyalist, antifeodal ve kalkınmacı bir dünya görüşü olarak yeniden icat etmiştir. Bu dönemde milliyetçilik kavramına özel bir vurgu yapılmakla birlikte kendilerini milliyetçiliğin gerçek temsilcileri olarak resmeden Türk sosyalistlerinin, sosyalizmle milliyetçiliği birbirine eklemleme çabaları göze çarpmaktadır. 1960'lı yıllarda Türk sosyalistler, sosyalizm anlayışlarını sık sık "millet" ve "milliyetçilik" gibi kavramlara referansla ifade etmeye çalışmıştır. "Millî" kelimesi, bu yıllarda farklı sosyalist çevreler (TİP, Millî Demokratik Devrim (MDD) hareketi, Yön çevresi ve onların önde gelen isimlerinin (Mehmet Ali Aybar, Mihri Belli, Doğan Avcıoğlu)) tarafından sosyalizme ilişkin olarak dolaşıma sokulan temel kavramları nitelemek için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğan, 2012: 135-136).

3.1. 27 MAYIS: ARTAN AMERİKAN ETKİSİ

1950'li yıllarda ABD ve Türkiye arasındaki iş birliğinin gelişmesinde Türkiye'nin Soğuk Savaş çıkarlarının ABD ile örtüşmesinin ve Adnan Menderes başkanlığındaki DP hükümetinin katkısı oldukça büyüktür (Bağcı, 2001: 4). Bu dönemde Türk-Amerikan ilişkileri adeta balayı havasında geçmiş ve ABD, Yakın ve Orta Doğu'daki çıkarları için Türkiye'yi önemli bir müttefik olarak görmüştür. Türkiye de ABD'yi güvenliğinin ve gelişmesinin garantörü olarak değerlendirmiştir. (Uslu, 2000: 103). Sovyetler Birliği'nin Türkiye için tehdit oluşturduğunu düşünen DP hükümeti, ABD'nin giderek artan komünizm düşmanlığından yararlanarak, siyasî ve ekonomik destek sağlamaya çalışmıştır. Böylece ABD ile ilişkilerde uluslararası diplomatik rasyonalitenin sınırları zorlanmış ve ABD'nin giderek Türkiye'deki etkinliğinin artırmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda ABD, 1953-57 yılları arasında CIA'nın, "Türk Millî Emniyeti"ne (MİT'in o dönemdeki adı) elden maaş ödediği, Adnan Menderes'in deyişiyle "servisler arasında irtibatlar tesis etmek, birbirlerine malumat vermek suretiyle müşterek çalışıldığı, bunun külfetini karşılamak üzere yavaş yavaş irtibat temin edildiği" ortaya çıkmıştır (Yetkin,

1995: 69). Özetle DP hükümeti, ABD'ye karşı sürekli ödün vererek Türkiye'yi Batı'nın uydusu haline getirmiştir.

1950'li yılların sonlarına doğru ABD ve Türkiye arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Dönemin Dışişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu bozulan ilişkilerle ilgili bir konuşmasında şöyle demiştir:

> "Bizim en büyük hatamız kayıtsız şartsız Amerika'ya tabi olmamız. Böyle bir politika sonsuza kadar devam edemez. Türkiye sırtını Amerika'ya dayamakla hiçbir sonuca varamaz. Aksine kendimizden çok şey veririz yine de onları memnun edemeyiz. Türkiye NATO ve Amerika'nın yanı sıra Üçüncü Dünya ülkeleri ve Sovyetler ile belli ölçüde ve Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda yeni bir politika izlemek zorundadır. Bir yıldan beri Adnan Bey'e bunu telkin ediyorum. Adnan Bey bu ısrarlarım karşısında Sovyetlerle ekonomik alanda iş birliği yapılmasını ve Üçüncü Dünya ülkelerinin lideri durumunda bulunan Hindistan ile ilişki kurulmasını kabul etti. Ben de Başbakan Adnan Menderes'in Moskova'yı resmen ziyaret etmesi için gerekli girişimlerde bulundum. Bu girişimlerin özellikle Amerika'yı rahatsız ettiğini biliyorum" (Bayram, 2015: 34).

Soğuk Savaş'ın şiddetlenerek devam ettiği bir dönemde Türkiye gibi önemli bir NATO üyesi müttefikin Sovyetler Birliği ile irtibata geçmesi, NATO içinde ve Hür Dünya olarak ifade edilen komünist olmayan ülkelerde siyasî dalgalanmalara yol açabilecek bir olaydır. Aynı zamanda Soğuk Savaş çerçevesinde Türkiye'nin Batı yanlısı tutumu ile ters düşmektedir.

1950'li yıllarda ABD dış politikasının temel aktörleri Başkan Eisenhower (1953-61), Dışişleri Bakanı John Foster Dulles (1953-59) ve kardeşi CIA direktörü Allen Dulles'tır (1953-61). Dulles kardeşler bu dönemde ABD dış politikasının belirlenmesinde ve uygulanmasında önemli roller üstlenmekle birlikte Sovyet karşıtı görüşü temsil etmektedirler. ABD Başkanı Eisenhower, komünizm karşıtı seçim kampanyası yürütmesine rağmen komünist rejimleri devirme siyaseti izlemeyeceğini belirtmiştir. Lakin Dulles'a göre Eisenhower, örtülü operasyonlara sıcak bakmaktadır. Zira örtülü operasyonlar ile az kayıpla büyük kazançlar elde edilmektedir. Dulles Kardeşler'in ABD dışişleri bakanlığını ve CIA'yı yönettiği bu dönemde ABD, birinci bölümde de bahsedildiği gibi bu tarz örtülü operasyonlar düzenlemiştir ve çıkarlarına aykırı hareket ettiğini düşündüğü hükümetlerin devrilmesinde doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmuştur. Bu nedenle, 27 Mayıs darbesinde ABD'nin doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmadığını düşünmek pek mümkün görünmemektedir. Her ne kadar darbeciler ile ABD arasındaki bağı gösteren somut bir kanıt olmasa da darbe sonunda ABD tarafından istenmeyen bir bakanın belirlediği ve uygulanması için başbakanı ikna ettiği bir

"seçenekleri çeşitlendirme" politikasından vazgeçilmesi ve bu kişilerin ölümle cezalandırılması ABD çıkarlarına hizmet eden bir durum olmuştur[14] (Kasapsaraçoğlu, 2020: 1347-1348). Bazı DP'lilere göre ABD, 1950'lerin sonuna doğru DP hükümetinden memnun olmamaya başlamış ve bu nedenle 27 Mayıs darbesine tepki göstermemiş, hatta sevinmiştir.

27 Mayıs 1960 darbesiyle yönetime el koyan Türk Silahlı Kuvvelerine mensup subaylar, Türkiye'nin ABD ile diğer devletlerle olan askeri ilişkilerinde herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Darbeciler ilk gün yaptıkları resmi açıklamada NATO'ya ve CENTO'ya bağlı olduklarını ilan etmişlerdir (Oran, 2008: 667). İktidarı ele geçiren askeri liderler, Soğuk Savaş konusunda kendilerinden önceki yöneticilerden pek farklı düşünmemektedirler. Sovyetler Birliği'ni Türkiye'nin varlığına en büyük tehdit olarak gören yeni yöneticiler için NATO ve Batı bağlantısı hayati derecede önem taşımaktadır. (Uslu, 2000: 175).

1950'lerin sonunda ABD ile bozulmaya başlayan ilişkiler darbe sonrası tekrar pekişmiştir. 1960 yılının ağustos ayında ABD tarafından Türkiye'ye Jüpiter füzeleri yerleştirilmiştir. Aynı zamanda Türkiye'de özellikle Doğu Anadolu bölgesinde Sovyet propagandası yapan radyo istasyonlarına karşı yeni radyo istasyonları kurulmaya başlanmıştır. Hatta DP hükümeti döneminde kısıtlanan dış yardım ve krediler, 27 Mayıs darbesinden sonra artarak devam etmiştir. Darbe'nin yapıldığı tarihten 12 Ocak 1961 tarihine kadarki dönemde yapılan Amerikan yardımı, 279 milyon doları bulmuştur (Yetkin, 1995: 60-61). 27 Mayıs sonrası Türkiye'nin Batı'ya olan bağlılığı resmen teyit edilmiştir. Kısacası askerî liderler de kendilerinden önceki yöneticiler gibi Sovyetler Birliği'ni tehdit olarak görmeye devam ederek Türkiye'nin ABD ve diğer Batılı devletlerle kurmuş olduğu ilişkileri değiştirmeden devam ettirmek istemiştir.

3.2. 27 MAYIS SONRASI TÜRKİYE'DE SOL DÜŞÜNCE

Dünyada komünizmin bir ideoloji ve yönetim biçimi olarak ortaya çıkmasıyla beraber Türk siyasal hayatında sol çevrelerin desteklediği komünizm ve sağ çevrelerin desteklediği antikomünizm, sürekli birbiriyle çatışma halinde olmuştur. Bu çatışmanın galibi ise sağcıların savunduğu antikomünizmdir. Zira Türkiye'de komünizmi savunan

[14] 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası yapılan yargılamalar sonucunda dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan asılarak idam edilmiştir (Zürcher, 2016: 360-361).

sol çevreler hem siyasette hem de kamuoyunda etkisiz ve desteksiz kalmıştır. Bu nedenle Türkiye'de komünist düşünce sadece aydınlar ve çevresine yerleşmiştir. Türk halkının dinine, ahlakına, milliyetçiliğine bağlılığı komünizmin önünde bir set işlevi görmüştür. Bu bağlamda sağcı çevrelerin savunduğu antikomünizm, Türk siyasi hayatında işlevselliğini yitirmeyen görüşlerden biri olmuştur (Aydınlı, 2021: 310-311). 1960'lı yıllarda Soğuk Savaş çerçevesinde yaşanan gelişmelere paralel olarak sağ ve sol ayrımı belirginleşmeye başlamıştır. Sağcıların en önemli birleştirici gücü olan antikomünizm, güçlü bir sağ ittifakı ortaya çıkarken Türkiye'de sol kavramı komünizmle eşdeğer görülmüştür.

27 Mayıs 1960 darbesi sonrası ortaya çıkan 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortamın etkisiyle TİP resmen kurulmuş ve aynı zamanda çeşitli sol ve liberal çevreler ortaya çıkmıştır. Bunların içinde en etkili olanlar *Yön* ve *Forum* dergileri etrafında bir araya gelen çevrelerdir. Başında Turhan Feyzioğlu'nun yer aldığı bir grup tarafından 1950'lerin ortalarında çıkartılan *Forum* dergisi, ilk başlarda DP'ye karşı muhalif bir çizgide ve liberal denilebilecek bir siyasal akımın temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır. Dergi, 1961 yılında daha sol öğelerin yer aldığı bir platform haline gelmiştir (Aydın ve Taşkın, 2014: 108-109).

Forum derginin eski çizgisini temsil edenler, 1962 yılından sonra *Yön* kadrosuna dahil olmuşlardır. Başında Doğan Avcıoğlu'nun bulunduğu *Yön* dergisinde (1961-1967) Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, İlhan Selçuk, Cemal Reşit Eyüpoğlu ve Hamdi Avcıoğlu gibi önemli isimler yer almaktadır. Derginin ilk sayısında yayımlanan "Yön Bildirisi" (20 Aralık 1961) toplumda büyük ses getirmiştir. Bildirinin ana fikri kalkınma olmakla birlikte bildiri, yeni bir devletçilik anlayışı önermektedir. Bu yeni devletçilik anlayışı ise bilinçli bir devlet müdahalesi gerektirmektedir. Bildiride sosyalizm sözcüğü geçmese de çok kısa bir sonra yön hareketinin öncüsü Doğan Avcıoğlu bir yazısında "sosyalizmin hürriyet düzeni içinde hızla kalkınmak isteyen Türkiye için tek çıkar yol" olduğunu belirtmiştir (Aydın ve Taşkın, 2014: 109-110).

Döneme damgasını vuran Doğan Avcıoğlu'nun çevresinde şekillenen Yön hareketi, Atatürkçülük ile sosyalizmi eş görmektedir. Bu bağlamda Yön hareketi, Kemalizmin sol versiyonu (Sol Kemalizm) olarak adlandırılan kalkınmacı, devletçi, ulusalcı (antiemperyalist), sınıf müdahalesi yerine sosyal adalet ilkesini ikame eden Türkiye'ye özgü bir yerel sosyalizm yorumunu ortaya atmıştır. Bu yorum sağcılar tarafından komünizmle eş görülmüştür. Bu nedenle sol çevreler, bu yorumun yerine

“kapitalist olmayan kalkınma yolu” ifadesi kullanmıştır (Aydın ve Taşkın, 2014: 109-110).

DP döneminden bu yana komünist olmakla suçlanan CHP, 1960’lı yılların ortalarından sonra siyasal hayattaki yerini “ortanın solu” olarak belirlemiştir. Ortanın solu söylemi, çok partili siyasi hayata geçildikten sonra iktidarı kaptıran CHP’nin, muhalefet yıllarında yeni bir çıkış yolu bulma arayışının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Uçkan, 2017: 453). Bu söylem, milliyetçi-muhafazakar çevrelerin İnönü ve CHP’ye yönelik eleştirilerini antikomünizm propagandasıyla meşrulaştırmalarını kolaylaştırmıştır. Dönemin konjonktürel ortamı içinde yer alan sağ-sol çatışması bağlamında CHP’nin ortanın solu söylemine karşı Adalet Partisi, antikomünist bir politika sergilemeyi tercih etmiştir.

1960’lı yıllarda artan sol hareketlenmelerle birlikte ortaya çıkan Yön hareketi içinde etkili olan Milli Demokratik Devrim fikri, dönemin ses getiren önemli olayları arasında yerini almıştır. Bu fikir, Kemalizm, Cumhuriyet ve 27 Mayıs’a dair analizler neticesinden şekillenmiştir. Milli Demokratik Devrim fikrini destekleyenler, farklı şekillerde yorumlamıştır. Doğan Avcıoğlu, Kurtuluş Savaşı’nın devrimci bir savaş olduğunu, Mustafa Kemal’in de aslında amacının sosyalizme ulaşmak olduğunu ancak bunun bir grup burjuvazi tarafından engellendiğini savunmuştur. Bu görüş dönemin önemli solcuları Mahir Çayan ve Mihri Belli tarafından da kabul görmüştür. Lakin dönemin bir diğer önemli sol isimlerinden olan İbrahim Kaypakkaya bu fikir ışığında Kemalizmi ve Kemalizmin dayandığı her düşünceyi emperyalizmin uzantısı olarak yorumlanmıştır (Yanık ve Bora, 2017: 284).

1960’ların bir diğer önemli gelişmelerinden biri olarak ortaya çıkan ve Türkiye İşçi Partisi’nin gençlik kolları olarak 1965 yılında kurulan Fikir Kulüpleri Federasyonu, özellikle üniversitelerde aktif olarak rol alarak çeşitli protestoların ve gösterilerin merkezine oturmayı başarmıştır. Bu yapı, Türkiye’yi emperyalizme destek olmakla suçlamakta ve Türkiye’nin NATO’dan çıkmasını istemektedir. Yön hareketi ve Fikir Kulüpleri Federasyonu aracılığı ile örgütlenen ve MDD fikrini benimsemiş radikal sol örgütler olan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) Deniz Gezmiş, Sinan Cemgil ve Hüseyin İnan tarafından; Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) İbrahim Kaypakkaya tarafından ve Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) Mahir Çayan tarafından kurulmuştur (Yanık ve Bora, 2017: 285). Bu radikal sol örgütler, silaha sarılarak Türkiye’de devrim gerçekleştirme hayallerine soyunmuştur. Bu bağlamda

faaliyete geçen örgütler, üniversitelerde protestolar gerçekleştirmiş, NATO üslerine saldırılar planlamış hatta cinayetler işlemiştir.

1967 yılında ABD ve NATO karşıtlığı olarak başlayan olaylar, 1968'de eyleme dönüşmüş ve 1970'lere gelindiğinde ise silahlı bir direniş halini almıştır[15] (Erdoğan, 2017: 109-110). Bu örgütlerin yönetimindeki öğrenciler, kendilerini düzenin savunucu olarak görmekte ve örgütlenmelerini engellediklerine inandıkları kişilere karşı suikastlar planlamaktadır. Bu örgütler, 1971 Muhtırası verilene kadar birçok eylem gerçekleştirmiştir.

3.3. KOMÜNİZM İLE MÜCADELE BAĞLAMINDA 12 MART MUHTIRASI

1970'li yılların başında artan şiddet ortamıyla birlikte ABD'li çavuş Jimmy R. Finley ve Ahlatlıbel'deki dört ABD'li asker, Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından 4 Mart 1971'de kaçırılmıştır. (Öz, 1971: 30). Bu olay başkent Ankara'da büyük bir yankı uyandırmıştır. 5 Mart 1971'de ise ODTÜ'de öğrenciler ve askerler arasında çatışma çıkmıştır. Bu çatışmada 3 ölü ve 26 yaralı olmakla beraber 200 öğrenci tutuklanmıştır. Ülkeye ayağa kaldıran bu gelişmelerin sonunda Deniz Gezmiş ve arkadaşları kaçırdıkları ABD askerlerini serbest bırakmıştır (Birand, Dündar, Çaplı, 1994: 232) Lakin bu durum orduyu rahatsız etmiştir.

Yaşanan gelişmeler karşısında Genel Kurmay Başkanı'nı rahatsız olan askerleri uyarmış ve politikaya bulaşmamalarını söylemiştir. Fakat askerlerin kafasında "memleket uçuruma giderse tutup çıkarırız" düşüncesi yer almakla birlikte memleketin uçuruma gittiği izlenimini oluşmuştur (Birand, Dündar, Çaplı, 1994: 233) Nitekim tüm bu gelişmeler ışığında 12 Mart 1971'de Genel Kurmay başkanı General Memduh Tağmaç, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanları General Faruk Gürler, Amiral Celal Eycioğlu ve General Muhsin Batur'un imzaladığı muhtıra metni 12 Mart 1971 tarihinde Ankara Radyosundan yayınlanmıştır (Oran, 2008: 670).

[15] "6 Ocak 1971 Ege Üniversitesi'ne ait matbaa binasına bomba atılır. 17 Ocak 1971 Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na bomba atılır. Ayrıca Edirnekapı'daki Vatan Öğrenci Yurdu'nda patlama olur. 18 Ocak 1971 Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki bir amfiye bomba atılır. 19 Ocak 1971 Özel Yükseliş Koleji'ne dinamit atılır. 25 Ocak 1971 Çapa Yüksek Öğretmen Okulu bahçesine bomba atılır. SBF öğrenci yurdunda öğrenciler polisle çatışırlar. 29 Ocak 1971 Orman Fakültesi öğrenci yurduna dinamit atılır. 19 Şubat 1971 Hukuk Fakültesi binasında patlama olur. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi'nde bombalı çatışmalar yaşanır. 20 Şubat 1971 ODTÜ öğrencileri Eskişehir yolunu trafiğe kapatır. 22 Şubat1971 Ankara'daki Niğde Talebe Yurdu'na bomba atılır. 3 Mart 1971 Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'na dinamit atılır. 5 Mart 1971 güvenlik güçlerince ODTÜ'de arama yapılmak istenmesi üzerine öğrenciler polisle çatışır. 2 öğrenci ölür. 6 Mart 1971 Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi'ne dinamit atılır." (Aydemir, 2014: s. 49)

Sol görüşlü birçok kişi tarafından muhtıra umutla karşılanmış ve sağcı bir hükümete karşı 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen darbeye benzer olduğu yorumu yapılmıştır. Lakin kısa bir süre sonra bu yorumun yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Zira bu bir köktenci subaylar grubunun değil, tüm dikkatlerini komünizm tehdidi hayaletine yöneltmiş olan yüksek komutanların darbesidir. Bu muhtıra askeri kanat içindeki sol ve Marksist grupların tasfiyesine zemin hazırlamıştır. Muhtıra sonrası kurulan partiler üstü Erim hükümeti, sol ya da ilerici liberal eğilimleri olan herkese karşı tam bir insan avı başlatmıştır. Aralarında birçok seçkin yazarın da bulunduğu, Türkiye İşçi Partisi'nin bütün üyelerinin ve sendikacılarının da yer aldığı 5000 kişi tutuklanmıştır. Sol kesimin bastırılmasında, sağcı sivillerin yeraltı örgütü olan "Kontrgerilla" da rol oynamıştır. Bu örgütün komünistlerin yönetime el koymaları halinde direnişi örgütlemek amacıyla 1959'da ABD'nin yardımıyla kurulduğu ileri sürülmektedir (Zürcher, 2016: 374-375).

ABD'nin bu muhtırada payının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Türk hükümetinin iç siyasî nedenlerle zayıflamasını fırsat bilerek düşüş sürecini hızlandırmıştır. 12 Mart muhtırasında ABD'nin rolünün olduğuna söyleyen Demirel hükümetinin Devlet Bakanı Turhan Bilgin, CIA'in hükümeti düşürmek için planlar yaptığını iddia etmiştir. (Uslu, 2000: 231). Muhtıranın altında imzası bulunan General Muhsin Batur da muhtıra ortamının oluşmasında dış etkenlerin söz konusu olabileceğini şu ifadelerle aktarmıştır:

> "12 Mart olayından sonra bazı siyasîlerimiz ve düşünürlerimiz olayın oluşumunda dış etkenlerin ve hatta CIA gibi dış örgütlerin, haşhaş gibi konuların rolünün olduğundan bahsettiler. Elbette yaşanan ortam çok önemlidir ve bu ortam çeşitli yöntemlerle değişik yönlere çevrilebilir. Bu yönlendirmede ajanlar, ajan provokatörler ve hepsinden önemlisi basın yayın yolu ile propaganda ve istenilen ortamın oluşması sağlanabilir. Bu elemanlar 12 Mart ortamının yaratılmasında kullanılmış olabilir" (Bayram, 2015: 37).

Hükümetin düşmesi ile ABD'nin birçok talebi yerine getirilmiş ve Sovyetler Birliği ile ilişkilerde de ilerleme kaydedilmemiştir. Böylece Türk iç ve dış politikasında ABD'nin yeniden nüfuz kazanmasının yolu açılmıştır (Bayram, 2015: 37) ABD'nin Türkiye'deki nüfuzundan uzun süre kamuoyu ve siyaset rahatsız olmamıştır. Zira Türkiye'deki antikomünizm, ABD tarafından desteği sağlanarak gelişmekle birlikte ABD nüfuzunun savunuculuğu ile özdeşleşen bir niteliktir (Aydınlı, 2021: 317-318). Bu bağlamda Türkiye için ABD, Sovyetler Birliği ve komünizme karşı bir müttefik, bir koruyucu şeklinde tanımlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOMÜNİZMLE MÜCADELE VE DR. FETHİ TEVETOĞLU

Soğuk Savaş dönemi boyunca tüm hür dünya ülkelerinde antikomünist söylem ön planda olmuştur. Türkiye'de de bu çerçevede birçok antikomünist faaliyet yaşanmış ve bazı önemli isimler antikomünist duruşlarıyla dikkat çekmiştir. Bu isimlerden biri olan Dr. Fethi Tevetoğlu yaşamı boyunca yazdığı yazılar ve kitaplarıyla antikomünizmin savunucusu olmuştur. Tevetoğlu'nun Cumhuriyet Senatosu'nda 12 yıl senatörlük yapması, ülke içinde ve ülke dışında antikomünist teşkilatların içinde yer alması, ülke kamuoyundaki genel kabulleri etkilemesine vesile olmuştur.

1. FETHİ TEVETOĞLU'NUN HAYATI

Dr. Fethi Tevetoğlu, 31 Ocak 1916 tarihinde İstanbul Beşiktaş'ta dünyaya gelmiştir. Babası Dursun Ali Bey ve annesi Zehra Hanımdır (Ertürk, 1990: 54). Tevetoğlu ailesinin dört oğlundan üçüncüsü olan Fethi Tevetoğlu'nun çocukluk yılları babasının deniz subayı olmasından dolayı Artvin, Trabzon ve Samsun'da geçmiştir. Zehra Hanım, Fethi Tevetoğlu'na hamileyken I. Dünya Savaşı'na katılan Dursun AlBey, dört yıl cephede görev yapmış ve oğlunu ancak dört yaşına geldiğinde görebilmiştir. 43 yıl deniz ve kara subayı olarak görev yapan Dursun Ali Bey, İstiklal madalyası sahibi bir "Kuvay-i Milliyeci" ve aynı zamanda İstiklal Savaşı sırasında yaşanan "Alemdar Gemisi Vak'ası"[16] kahramanlarındandır (Özcan, 2012: 440). Dört yaşına kadar babasını görmeyen Fethi Tevetoğlu, babasını "Düşmanı yenecek gelecek" ümidi ile beklemiştir.

[16] Alemdar, Danimarka ticaret filosuna mensup bir kurtarma teknesiydi. 1898 yılında galvanizli çelikten inşa edilmiş, 750 beygir gücünde bir motoru olan, çift kazanlı, 12 mil yapabilen bir vapurdu. Kapitülasyonlar sebebiyle tekne Marmara Denizi'nde kendi hesabına çalışmaktaydı. 1914 yılında da savaş çıkınca ülkesine dönemeyerek Çanakkale Boğazı'nda kalmıştı. Osmanlı Hükûmeti de bunun üzerine tekneye ambargo koymuş, tekneyi "Alemdar" ismiyle İstanbul'dan Çanakkale'ye cephane taşımayla görevlendirilmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın Türklerin de mensubu olduğu İttifak kuvvetleri tarafından kaybedilmesi neticesinde Alemdar da diğer gemilerin akıbetine uğrayarak Haliç'e demirlenmişti. Osmanlı Donanmasının çürümeye terk edilmesinin ardından muharebe gücü olmayan gemiler arasında yer aldığından İşgal Kuvvetleri tarafından da kurtarma seferleri yapmasına izin verilen Alemdar, Milli Mücadele'nin içine çekilebilmek için gemideki yedi mürettebat tarafından boğazdan kaçırılmıştır. Müttefik gemilerin arasından geçerken batmakta olan bir gemiye yardıma gittiklerini söyleyen denizciler, boğazdan çıkıp zorlu yolculuğun ardından Ereğli'ye ulaşır. Ereğli'den 80 ton kömür yüklenen Alemdar, bir süre sonra Trabzon'a gitmek üzere hareket ettiği sırada ilçedeki gayri Müslimlerin ve casusların haber vermesi sonucu Fransız Karadeniz Komutanlığı'ndaki C–27 botu Bartın'ın Amasra ilçesinde pusuya yatarak gemiye asker çıkarmayı başarır. İstanbul'a dönmeye zorlanan Alemdar gemisinin 21 Türk mürettebatı, 5 Fransız ile 1 yüzbaşısını etkisiz hale getirip silahlarına el koyar. Alemdarın peşine düşen gambottan açılan ateşe tüfeklerle karşılık veren gemi personeline deniz ve karada sandallarla yardım edilerek C-27 botu mağlup edilmiştir. Esir askerlerin serbestliğine karşılık Fransızlardan Türk bayraklı Karadeniz'deki gemilere dokunulmaması garantisi alınır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Karadoğan, U. C. *Milli Mücadele Yıllarında Türk Bahriyesinin Durumu ve Faaliyetleri,* 621-626. http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/05-umut-c.-karadogan.pdfSamsun-Tarih (23.02.2022).

Zor geçen bu çocukluk yılları onun hayatında çok derin izler bırakmıştır. Bu durumu 1988 yılında katıldığı bir toplantıda şöyle ifade etmiştir:

> "Dünyaya geldiğimde babam, deniz subayı olmasına rağmen I. Dünya Harbi'nin Kafkas Cephesi'ne verilmiş idi. Ancak ben dört yaşıma geldiğimde babam I. Dünya Harbi'nden dönmüştü. Hemen Millî Mücadele'ye katıldı. İşgal altındaki İstanbul'da idik. Babam o zaman Mücadele'ye hizmet için kurulmuş, İstanbul'daki gizli-milli kuruluşlarda hizmet yapan, cephanelikleri basarak oradaki cephaneleri Anadolu'ya sevk etmeye çalışan ve İstanbul'daki hem asker, hem sivil Milli Mücadelecileri Anadolu'ya kaçırmakla hizmet gören, o zamanki rütbesiyle bir güverte üsteğmeniydi. Beşiktaş'taki evimizin kapısı devamlı işgal kuvvetlerinin polisleri, askerleri tarafından çalınır, babam sorulurdu. Annem, dört oğlunun üstüne kartal gibi eğilmiş kadın, onlara cevap verirdi. Nihayet daha önce kendisi Zonguldak–Ereğli'ye geçen asker babam bizi oraya aldırdı. Babam, işgal altındaki İstanbul Boğazı'ndan kaçırılan Alemdar adlı geminin ikinci kaptanı olarak Fransızlarla Baba Burnu açıklarında ilk deniz savaşını verenlerdendir. Ben o zaman nihayet 5–6 yaşlarında bir çocuğum. Fakat şunu belirtmek istiyorum ki biz bu ruhla büyüdük, geliştik ve Milli Mücadele'nin bu ilk yıllarını bu şekilde yaşayarak o tarihi günlerin havasını teneffüs ederek.." (Gönül, 2011: 6).

Tevetoğlu, Samsun'da tanıştığı eşi Gülcan Kırımşamhal'la 8 Ekim 1941 tarihinde evlenmiştir. Karaçay Türklerinden olan Gülcan Hanım'ın ailesi I. Dünya Savaşı'ndan sonra Ruslar tarafından yaşadıkları toprakları terk etmeye zorlanmış ve İstanbul'a gelmiştir (Tevetoğlu, 1968: 8) Daha sonra da ailesi ile birlikte Samsun'a yerleşen Gülcan Hanım'ın Tevetoğlu ile olan evliliğinden beş kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Doğum tarihlerine göre adları; Filiz, Nur, Aliye, Tolunay ve Tomris'tir.

1.1. TEVETOĞLU'NUN EĞİTİM VE YAYIN HAYATI

Fethi Tevetoğlu, ilköğretim hayatına Trabzon Zeytinlik İlkokulu'nda başlamış, Zeytinlik ve Horaköy yatılı okulunda okumuş ve 1928 yılında Samsun İstiklâl İlkokulu'ndan mezun olmuştur (Ertürk, 1990: 54). Yazarlık ve yayıncılık hayatına 1927–1928 yıllarında bu ilkokulda tek başına çıkardığı *Duvar* gazetesi ile başlamıştır. İlk şiiri, 1928'de 12 yaşındayken Trabzon'da bir ara DP'den milletvekilliği yapan öğretmen Halit Ağanoğlu'nun çıkardığı *Güzel Polathane* adlı gazetede yayımlanmıştır (Özcan, 2012: 440-441). Bu gazetedeki ilk şiiri "Gemi ile Polathane" başlıklı bir manzume olmuştur. Samsun'da çıkan *Yürüyüş* mecmuasının açtığı edebiyat yarışmasında da "Grup ve Ben" adlı şiiri birincilik kazanmıştır (Kırt Aktay, 2018: 5). Tevetoğlu, küçük yaşlarda olmasına rağmen bu dönemde Nazım Hikmet aleyhine kaleme aldığı siyasi şiirlerinin de olduğunu kendisiyle yapılan bir mülakatta dile getirmiştir (Tatçı, 1991: 60).

Tevetoğlu, lise öğrenimini için parasız yatılı imtihanını kazandığı Trabzon Lisesi'ne yazılmıştır. Daha sonra Samsun Lisesi'ne gitmiş ardından da Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesi'nde[17] öğrenimine devam etmiştir. Orhan Şaik Gökyay'ın öğretmenlik yaptığı Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesinde Türkçü-Turancı düşüncelerin etkisinde kalmıştır ve bu dönemde kapağında bozkurt simgesi bulunan *Kastamonu Lisesi* dergisinde şiirlerini yayımlamıştır (Önen, 2002: 622). Tevetoğlu daha sonra romantik milliyetçiliğin egemen motif olduğu Nihal Atsız'ın çıkardığı ilk dergi olan *Atsız Mecmua*'da "Ali Fethi", *Orkun* dergisinde "Atsız'a Yoldaş" takma isimleriyle şiirler yayımlamıştır (Özcan, 2012: 441). Yazılarında da F. Deniz, Ali Fethi, Fethi Mengüç, M. Mengüç[18], Mengüç Tibet, Dr. Cihad Bilir, Kopuz, Türkçü, Bir Numaralı Antikomünist, Hasan Değirmenci gibi takma isimler de kullanmıştır. Y. Erdal Ertürk (1990: 54) *Türk Yurdu* dergisinde Dr. Cihat Fethi Tevetoğlu adlı makalesinde bu isimlere ek olarak A. Fethi, F.T., Dr. Fethi, Atsız Yoldaş, Fethi Tevet, Dr. Tevetoğlu gibi takma isimleri kullandığını da eklemiştir. Tevetoğlu, Türk Ocaklı gençler ile yaptığı bir sohbette bu kadar fazla takma isim kullanmasının sebebini şu şekilde anlatır:

> "Asıl bu kadar çok ve değişik takma ad kullanışımın nedeni, asker oluşumdur. Her asker kendi adıyla siyasi nitelikte yazı yayınlarsa başı sıkıntıya gireceğinden, genellikle askerler takma ad kullanırlar. Ben Kopuz'u çıkarırken ''KOPUZ'' diye yazıyordum. Kızılelma diye çıkan Türkçü dergide ise ''Türkçü'' diye bir iki yazım çıktı. Bir komünist aleyhinde "Komünizmle Mücadele" dergisinde bir yazı yazmıştım, ona da ''Bir Numaralı Komünist Düşmanı ''diye imza atmıştım" (Ertürk, 1990: 43).

1930 yılında Tevetoğlu, *Türk Ocağı*'na üye olmuştur ve Nihal Atsız ile bu dönemde mektuplaşarak irtibat kurmuştur. 1933 yılının ağustos ayında Nihal Atsız'ın tertiplediği Çanakkale yürüyüşüne katılan Tevetoğlu, aynı yıl Atatürk'ün 10. yıl nutkunu Ankara'da dinlemeye gelen Kastamonu izcileri arasında yer almıştır. Geçit töreninde birinci gelen bu öğrenciler, Atatürk'ün takdirini kazanmıştır (Gönül, 2011: 8).

Fethi Tevetoğlu'nun çocukluk ve delikanlılık döneminde kaleme aldığı şiir denemeleri, liseyi bitirdiği yıl *Çığır* dergisinde yayınlanmıştır. Bu dergide yazdığı "Kastamonu" adlı şiiri hakkında şunları söylemiştir: "Çığır Mecmuasında M. Mengüç

---

[17] Tevetoğlu, mezun olduğu Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisenin 1985 yılında yapılan 100. kuruluş yılı kutlama merasimlerine katılmış, lisenin şeref defterine şunları yazmıştır: "Dünyada en büyük iftiharım Türk ve Müslüman doğduğum ve Kastamonu mezunu oluşum olur. 100. yıl kutlaması ömrüme en az on yıl daha kattı. Düzenleyenler sağ olsun. 1933-34 mezunu 175 Fethi" (Özcan, 2012: 440). Bu sözleri ile Kastamonu Lisesine olan sevgisinin ne kadar derin olduğu anlaşılmaktadır.

[18] Fethi Tevetoğlu lise öğrencisiyken birçok Türkçünün kendisine öz Türk adı seçmesi nedeniyle yazdığı şiirlerde kullandığı "Mengüç" adını beğendiği için seçtiğini bildirmiştir.

müstear ismiyle yazılar yazdım... Bu dergide Kastamonu hakkında bir şiir yazmıştım. Hüseyin Cahit Yalçın bu şiir hakkında iki sayfa yazı yazdı. Övgü doluydu…" (Tatçı, 1991: 60).

Tevetoğlu kendisiyle yapılan bir radyo programında şiire olan ilgisini şöyle ifade etmiştir:

> "Ben şiire çok genç yaşta başladım. Şairliğin atalardan tevarüs edilen vasıflardan biri olduğuna inanırım. Amcam Mahmut Tevetoğlu bir halk şairi idi. Onun amcası Âşık Tahir yine bir şairdir, ama benim şiire yönelmemde Yunus Emre ve Mevlana hayranı rahmetli annem Hafize Zehra Hanım'ın büyük rolü ve tesiri olmuştur" (Gönül, 2011: 7).

1934 yılında liseyi bitirerek Askeri Tıbbiye'ye giren Tevetoğlu, burada okurken hem *Tasvir-i Efkâr*'da musahhihlik yapmış hem de Ali Fethi imzasıyla *Orkun* ve *Atsız* dergilerinde şiirlerini yayınlanmıştır. Söz konusu dönemde Türkçülük ve Turancılık düşünceleri ile ilgili yazdığı şiirlerini *Yarın Turan Benimdir!* ve *Türklüğe Kurban* adlı iki şiir kitabında yayınlamıştır.

Fethi Tevetoğlu, 1939 yılında Türkçü düşüncelerin ön planda olduğu *Kopuz* dergisini arkadaşı Cemal Tiğin adına İstanbul'da yayınlamıştır. Bu dergide dönemin ünlü Türkçülerinin yazıları yer almıştır. Lakin hükümet tarafından derginin kapatılması istenmiş ve dokuz sayı çıkan derginin yayın hayatına son verilmiştir. Aynı yıllarda Hintli şair Tagor'la mektuplaşan Tevetoğlu, *Kopuz* dergisinde söz konusu şair hakkında yazılar yazmıştır. Tevetoğlu 1958 yılında *Tagor'un Külliyatı, Hayatı ve Eserleri* adlı bir de kitap yayınlamıştır (Kırt Aktay: 2018: 8).

Tevetoğlu, çıkardığı *Kopuz* dergisinde "Tevet" soyadını kullanmıştır. Kullandığı soyadları ile ilgili bilgileri Türk Ocaklı gençlerle yaptığı bir sohbette açıklamıştır. MTTB'nin çıkardığı *Birlik* gazetesinin düzenlediği marş yarışmasına gönderdiği şiiri "Atsız Yoldaş" diye imzaladığını fakat teşkilatın Genel Sekreteri olan Tevfik İleri'nin "Atsıza Yoldaş" biçiminde neşrettiğini ifade eden Tevetoğlu, daha sonra Atsıza Yoldaş'ı tescil ettirerek resmen soyadı olarak kullanmıştır. Hakkında açılan bir soruşturmada sorgusunu yapan Binbaşı Fuat'ın "yoldaş" kelimesinin komünist olarak algılanmasına yol açacağını bu nedenle değiştirmesi gerektiğini söylemesi üzerine ve "-oğlu" ekinin kullanılmasının yasak olması nedeniyle de "Tevet" soyadını aldığını belirtmiştir. Babasının da önce "Tevetoğlu" alınmıyor diye "Tibet" soyadını aldığını, sonradan ailenin mahkemeye müracaat ederek soyadlarını "Tevetoğlu" diye tashih ettirdiğini ifade etmiştir (Ertürk, 1990: 43).

Askerî Tıbbiye'den 1941 yılında Tabip Teğmen olarak mezun olan Dr. Tevetoğlu, Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde staj yapmış ve ilk kıt'a hizmetinde bulunmak üzere de 1942 yılında Samsun 90. Piyade Alayı'nda Baştabip olarak göreve başlamıştır (Kar, 08 Eylül 2017). Burada görev yaptığı sırada mesleği nedeniyle imtiyaz sahibi olması yasak olduğu için babası Dursun Ali Tevetoğlu ve eşi Gülcan Tevetoğlu adına aldığı imtiyaz ile Mayıs 1943-Mayıs 1944 tarihleri arasında *Kopuz* dergisini ikinci defa çıkartmıştır. Bu dergisinde yayınladığı yazılarının siyasi içerikli olmasından dolayı söz konusu tarihler arasında yaşanan Irkçılık-Turancılık davasında 19 Haziran 1944 tarihinde Tevetoğlu, tutuklanmıştır. Böylece 13 sayı sonunda yayın hayatına son verilen bu derginin Dr. Tevetoğlu dışındaki yazı kadrosunu meydana getiren Türkçü isimler şu şekildedir: Zeki Velidi Togan, Abdulkadir İnan, Nihal Atsız, Bedriye Atsız, Hüseyin Namık Orkun, Remzi Oğuz Arık, Ziyaeddin Fındıkoğlu, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Orhan Şaik Gökyay, Peyami Safa, Nejdet Sançar, Mehmet Halit Bayrı, İzzettin Şadan, Uluğ Turanlıoğlu, Dr. Mustafa Hakkı Akansel, Hamza Sadi Özbek, Elmas Yıldırım, Cemal Oğuz Öcal, İsmet Rasim Tümtürk ve Sepicioğlu.

11 ay 20 gün hapis yatıp çıkan Dr. Tevetoğlu, beş yıl boyunca görev yaptığı Samsun'dan, 1947 yılında Genelkurmay Karargâhına tayin olmuş ve Ankara'ya taşınmıştır. Burada bulunduğu yıllarda *Türk Milliyetçiler Derneği'*nde ve *Türk Ocağı*'nın Ankara şubesinin açılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu dönemde de yazarlık hayatına devam eden Tevetoğlu, *Tasvir* gazetesinde, *Altındağ*, *Çınaraltı*, *Özleyiş*, *Kızıl Elma*, *Kürşad* dergilerinde yazmıştır (Gönül, 2011: 11).

1949 yılında Tevetoğlu, Sahra Sıhhiye Okulunun kurulma aşamasında görev almak üzere gerekli eğitimleri almak için Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir. 1950-1952 yılları arasında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde çocuk hastalıkları üzerine ihtisas yapmış ve bu ihtisasına 1 Temmuz 1952-30 Haziran 1953 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde San Antonio şehrinde Teksas Üniversitesine bağlı Santa Rosa Hastanesinde devam etmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra yurda dönen Dr. Tevetoğlu, aynı yıl önyüzbaşı rütbesinde ordudan istifa ederek ayrılmıştır. Tekrar ABD'ye dönen Tevetoğlu, Teksas Üniversitesi'ne bağlı Texas Medical Center'da bir yıl boyunca başasistan olarak çalışmıştır. 1 Temmuz 1954–30 Haziran 1957 tarihleri arasında da Robert Driscoll Vakfı'nın Corpus Christi'deki (Texas, ABD) Çocuk Hastanesinde hekimlik yapmış ve 1956 yılında "Çocuklarda Pheochromocytoma" ve

"Toprak Yeme Anemisi" adlı makale çalışmalarıyla ABD'de tıp ödülü almıştır (Korkmaz, 1989: 48).

1957 yılında memlekete geri dönen Dr. Tevetoğlu, Samsun'a yerleşmiş ve 1961 yılına kadar Ana Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları bölümünde hekimlik yapmıştır.

1.2. TEVETOĞLU'NUN SİYASİ HAYATI

Dr. Fethi Tevetoğlu, 1958 yılında dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in Samsun ziyareti sonrasında Demokrat Parti Samsun İl Başkanı olarak Türk siyasal hayatına giriş yapmıştır. Bu tarihten iki yıl sonra gerçekleşen 1960 darbesi sonrası Demokrat Parti kapatılmış ve yöneticileri tutuklanmıştır. Lakin Tevetoğlu herhangi bir adli soruşturmaya maruz kalmamıştır. 1961 yılında yeniden partilerin kurulmasına izin verildikten sonra Demokrat Parti'nin devamı niteliğinde Türk siyasi yaşamında önemli bir yer edinen Adalet Partisi'nin kurucuları arasında Tevetoğlu da yer almıştır. Aynı yıl yapılan seçimle Tevetoğlu, Samsun Senatörü olarak seçilmiştir (Yiğit, 1993: 69). Böylece üç dönem ve 12 yıl sürecek olan senatörlük hayatı başlamıştır.

Türkçülüğün önde gelen isimlerinden olan Tevetoğlu, siyasete ortanın sağında bir partiden girmiş ve hızla yükselmiştir. Adalet Partisi içindeki sağcı grubu temsil eden müfritlerden olan Tevetoğlu, siyasî hayatı boyunca bunu sürdüren Tevetoğlu, Cumhuriyet Senatörlüğünü "halkın elit temsilcisi" olarak tanımlamıştır.

Dr. Tevetoğlu, senatör seçildiği yıldan itibaren 1973 yılına kadar Senato Dışişleri Komisyonu Başkanlığında bulunmuş ve aynı dönemde NATO Parlamenterleri Türk Grubu Başkanlığı (1961-1962), Ortak Pazar Türk Parlamento Grubu Başkanlığı (1963-1966), Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı (1965-1966), Adalet Partisi Senato Grup Başkanlığı (1971-1973) görevlerini de yürütmüştür.

Tüm bunların yanında Tevetoğlu, sık sık kullandığı "Bir Numaralı Komünist Düşmanı" takma isminin de hakkını vererek antikomünist faaliyetlerini de sürdürmüştür. Bu bağlamda Dünya Anti-Komünist Teşkilatı'nın kurucu üyesi olarak Türkiye ve Ortadoğu temsilciliğini 1961 yılından, Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği'nin temsilciliğini ise 1967 yılından itibaren ölümüne kadar sürdürmüştür (Önen, 2002: 625).

Tevetoğlu, 1963 yılında *Türk Yurdu* dergisinin editörlüğünü yapmış ve 1968 yılından itibaren Türk Ansiklopedisi'nin yayın kurulu başkanlığına getirilmiş ve F harfinden itibaren bizzat kendisinin yazdığı birçok konu başlığı ansiklopedide yer almıştır

(Yiğit, 1993: 69) Siyasi hayatı boyunca *Türk Yurdu* dergisinin yanında *Yeni İstanbul* ve *Son Havadis* gazetelerinde, *Toprak, Düşünen Adam, Türk Kültürü, Milli Yol, Hayat Tarih Mecmuası, Orkun, Mücadele, Komünizmle Savaş, Hisar, Önasya Mecmuası* dergilerinde de yazıları yayınlanmıştır. Tevetoğlu bunların yanında yazımı için uzun yılar boyunca uğraştığı *Türkiye'de Komünist ve Sosyalist Faaliyetler* adlı kitabını 1967 yılında bitirmiş ve yayınlamıştır (Özcan, 2012: 448).

1973 yılında yapılan seçimlerde Adalet Partisi'nden İstanbul Parlamenter adayı olarak katılan Dr. Tevetoğlu seçimi kaybetmiştir. Bunun üzerine Batı Almanya'nın Mainz şehrine giderek oradaki üniversitenin çocuk hastalıkları klinik şefliğine başlamıştır. Buradaki çalışma hayatından sonra Tevetoğlu, Kral Faysal'ın[19] isteğiyle 1976 yılında İslâm Konferansı Siyasal İşler Genel Sekreter Yardımcısı olmuş ve ardından İslâm Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı Genel Sekreter Yardımcılığına getirilerek Suudi Arabistan'da yaşamaya başlamıştır (Gönül, 2011: 14).

1980 ve 1984 yılları arasında Dünya İslam Mültecileri Kuruluşunun Başkanlığı'nı yapan Tevetoğlu, 1984 yılında yurda geri dönmüştür. 1984 ve 1985 yılları arasında da İslam Kalkınma Bankası Müşavirliği yapmış ve 1986 yılından itibaren Türk Ocakları'nın Hars Heyetinde görev almıştır. 1989 yılının Kasım ayında da Türk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfının kurucusu ve başkanı olmuştur (Yiğit, 1993: 69).

2. TEVETOĞLU'NUN TÜRKÇÜLÜK DÜŞÜNCESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Türkçülük düşüncesi uzun bir tarihsel sürecin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak siyasi bir ideoloji olarak baskın bir konuma yükselmesi Arnavut isyanı, Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonrasına tekabül etmektedir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan "Türk" milleti üzerinden milliyetçilik akımıyla Türk kimliği oluşturulmuş ve özellikle 1912 ve 1913 yıllarından sonra Türkçülük akımı baskın olmaya başlamıştır. Eğitimde, programlarda ve ders kitaplarında söz konusu akımın etkisi belirgin bir şekilde hissedilmiştir (Şimşek, 2006: 287). Bu durum yeni yetiştirilen nesillerde bir "Türklük" bilinci oluşmasına vesile olmuştur.

Tevetoğlu'nun Türkçülük düşüncesi millet ve milliyetçiliğin varlığının sorgulanmadan kabul edildiği, doğal olduğu, hep var oldukları ve olacakları inanışının

[19] Faysal bin Abdülaziz el-Suud, 2 Kasım 1964 ila 25 Mart 1975 tarihleri arasında Suudi Arabistan Kralı olarak görev yapmıştır.

hâkimiyeti olan bir dönemde oluşmuştur. Söz konusu Türkçülük düşüncesi Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki savaşlar ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin İstiklal Savaşı sonrasında kuruluşunu yaşayan kişilerde millî bilincin karşılık bulduğu bir sürecin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda bu Türkçülük düşüncesi Tevetoğlu'nun yanı sıra Türkiye'deki tüm Türkçüler tarafından genel kabul görmektedir (Gönül, 2011: 69).

2.1. IRKÇILIK-TURANCILIK DAVASI

İnönü döneminde Türkçü-Turancı harekete tepkili komünistler, bu hareketin Mussolini ve Hitler ırkçılığını ve yayılmacılığını örnek aldığını iddia etmiştir. Bu bağlamda komünist çevreler tarafından Türkçü-Turancı harekete "Faşist Hareket", denilmiş ve devlet tarafında da Mayıs 1944'te yargılanmaya başlanan Türkçü- Turancı kesim, "rejimi yıkmaya ve devleti ele geçirmeye yönelik bir hareket" olarak değerlendirilmiştir (Kocabaş, 2008: 30-31).

Komünistler tarafından Türkçü-Turancı hareket, "en büyük tehlike" olarak nitelendirilmiştir. Bu durumun komünistlere göre iki önemli sebebi vardır. Bunlardan ilki, söz konusu hareketin fikir sistemi ve yapısı olarak komünizmi düşman görmesidir. İkincisi ise Sovyetler Birliği tarafından Almanların teşvikiyle kendisi üzerinde yayılmacı bir hareket olarak görülüp -ki, söz konusu hareketteki Turancı eki, Rusya'nın esaretindeki Türklerin kurtarılmasını esas almaktadır- ona düşman hale gelmesi olmuştur. Sovyetler Birliği, Türkiye içindeki Türkçü-Turancı hareketi bitirmek için "yerli işbirlikçileri" denilen Türkiye'deki komünistlerle birlikte harekete geçmiştir denebilir (Kocabaş, 2008: 31).

Türkçü-Turancı harekete komünistlerin tepkisi, Haziran 1943'te F. (Faris) Erkman[20] tarafından "En Büyük Tehlike" isimli bir kitapçığın yayınlanmasıyla başlamıştır. Bu kitapçıkta Türkçü-Turancı hareketin mensupları, "Atatürkçü olmayan, İnönü'yü sevmeyen, CHP'nin programına aykırı davranan, ideolojileri yabancı ve Almanların aleti, her şeyi ırk kalıbına vurarak birçok kimseyi dışlayan, Atatürk ve İnönü'nün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesine aykırı olarak Sovyet aleyhtarlığı ve harp

[20] Fethi Tevetoğlu'nun Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler isimli kitabında ifade ettiği olaylardan Erkman'ın, kitapçığı yayınlanmasından sonra 1946 yılında gizli olarak kurulan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'nin Fatih İlçe Heyeti Başkanı olduğu suçlanması sonrasında hakkında tutuklama kararı verilmiştir. 1951 yılında sonuçlanan yargılama neticesinde Erkman, üç sene ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. (Bkz. Tevetoğlu, Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler, s. 571, 653) Ayrıca bu kitapçığın Reşat Fuat Baraner tarafından yazıldığı, Faris Erkman ismiyle basıldığına yönelik iddialar da mevcuttur.

taraftarlığı yapan, samimi milliyetçi olmayan, “Yabancı memleketlerde revaç bulan ve hüküm süren ırkçı ideolojinin Türkiye’deki çömezleri” olan, “Teşkilatı Esasiye Kanunumuzun, Kemalizm ve Cumhuriyet inkılabımızın prensiplerine, CHP’nin programına aykırı ve zıt fikirler ortaya atan”, samimi olmayıp, şahsi menfaatleri önde gelen ve şeflik hülyasında megaloman kimseler” olarak nitelendirilmiştir. Kitapçık, söz konusu hareketin mensuplarının “Maskelerini söküp atarsam ne mutlu bana” cümlesiyle tamamlanmaktadır (Erkman, 1943: 8-23).

Antikomünist ve milliyetçi kesime göre “En Büyük Tehlike” kitapçığı, Türkiye’de komünistlerin danışma yeri SETA (Türkiye Gizli Komünist Partisi Şurası) tarafından yazılıp, yayınlatılmıştır (Darendelioğlu, 1973: 254). Bu kitapçık, hükümetin de tepkisini çekmiştir. Bu nedenle CHP hükümeti tarafından kitapçık toplatılmış ve yazarı tutuklanmıştır.

Erkman, yazdığı kitapçıkta Türkçülerin ırkçı kuklalar olduğundan bahsetmekte ve iplerinin yabancıların elinde olduğunu iddia etmektedir. Türkçü yayınlardan alıntılar yaparak açıkça Nihal Atsız, Rıza Nur, Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet ve diğer Türkçülerin savaş kışkırtıcısı olduklarını belirtmektedir. Türkçüleri hedef alan bu kitapçıkta, Türkiye’nin, Türk kökenli halkları Sovyet boyunduruğundan kurtarma amacıyla Nazi Almanyası’yla birlikte II. Dünya Savaşı’na girmeyi savunanların tehlike yarattığını dile getirmektedir (Gönül, 2011: 104-105).

Kitapçığın yazıldığı dönemde devam eden II. Dünya Savaşı’nın başlangıcından sonuna kadar geçen süreçte, hükümetin Turancılara karşı sergilediği tutumun arka planındaki nedenleri görmek için iki konuyu iyi incelemek gerekmektedir. Bu konular şunlardır: Nazi-Sovyet mücadelesinin gidişatı ve İnönü’nün savaş dönemi dış politikası. İlk olarak, savaşın seyri incelendiğinde, 1939’dan 1943’e kadar hızla süren Nazi ilerlemesinin Stalingrad’da durduğu ve o tarihten sonra üstünlüğün Sovyetler Birliği’ne geçtiği görülmektedir. Diğer unsura gelecek olursak ilk unsurla bağlantılı olarak İnönü’nün dış politikasında yaşanan değişim göze çarpmaktadır. Bilinenin aksine, İnönü, II. Dünya Savaşı boyunca tarafsız kalma amacı gütmemiştir. Savaşa girmemek için gayret göstermesi, tarafsız kaldığı anlamına gelmemektedir. Bu çerçevede İnönü ve hükümetin gayesi, doğru zamanda doğru tarafta yer alabilmek olmuştur. Doğru taraftan kast edilen ise savaşta kimin önde olduğuna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu dönemde Türkçülerin “Irkçılık-Turancılık” adlı bir operasyona uğramalarında iki ana faktör rol

oynamıştır. Bunlardan birincisi; hükümetin izlediği iç politika ile dış unsurlara mesaj vermek istemesidir. Diğer bir deyişle, içerdeki komünizme karşı duranları cezalandırmak suretiyle Sovyetler Birliği'ni memnun etmektir. İkincisi ise savaşın seyrinin Nazilerden yana olduğu dönemde hükümetin Nazi Almanyası ile olan yakınlaşmasını Türkçülerin üzerine yıkmaktır. Bu iki faktörü bir operasyonda birleştirmek için ortaya atılması gereken en büyük iddia ise "hükümeti devirme girişimi"dir. Bu bağlamda Nihal Atsız-Sabahattin Ali Davası esnasında yaşanan 3 Mayıs 1944 gösterileri söz konusu operasyonun gerçekleşmesine neden olmuştur (Çolak, 2019: 225-226).

Sabahattin Ali, Nihal Atsız'ı kendisine "vatan haini" demesi sebebiyle mahkemeye vermiştir. Sabahattin Ali, önceleri Atsız'ın yakın arkadaşı olmakla beraber araları, Sabahattin Ali'nin komünizme kaymasıyla bozulmuş ve Sabahattin Ali-Nihal Atsız hesaplaşması başlamıştır. Atsız'a göre, Sabahattin Ali, öğrencilik yıllarında milliyetçi bir kimliğe sahipti. Bu yüzden Atsız ona dergisi *Orhun*'da yazılar yazdırmıştır. Lakin sonradan komünist olan Sabahattin Ali, 1940 yılında yazdığı "*İçimizdeki Şeytan"* romanıyla milliyetçi yazarları hedef almıştır. Atsız'da Ali'ye cevap olarak "*İçimizdeki Şeytanlar*" adlı kitabını yazmıştır. Söz konusu kitapta Atsız, Sabahattin Ali'nin Girit'ten gelme Of'lu bir "Rum Dönmesi" olduğunu dile getirerek komünizme nasıl yol aldığı üzerinde durmakta ve kitabında Sabahattin Ali'ye şöyle seslenmektedir:

> "Türk gençliğini roman ve hikayelerin ile zehirlenmeye devam etmene engel olmak için samimi bir teklif yapıyorum: Fikir sahasında bizimle boy ölçüşemezsiniz. Fakat gizlice bazı kimseleri kandırabilirsiniz. Bunun da önüne geçmek için sana en şerefli iki silahtan biriyle, ikimizden biri ortadan kalkıncaya kadar, vuruşmayı teklif ediyorum. Bilmem ki bu şerefi tepecek misin? 10 Temmuz 1940 Maltepe / İstanbul" (Atsız, 1940: 6-9).

Sabahattin Ali ve Nihal Atsız'ın arasındaki davanın ilk duruşması, 26 Nisan 1944'te Ankara'da yapılmıştır. Duruşmaya katılmak için İstanbul'dan Ankara'ya gelen Atsız, Türkçü gençlik tarafından büyük bir tezahüratla karşılanmıştır. Atsız duruşmada, komünistlerin ülkeyi batırmak için en yüksek kademelere tırmandıklarını söylemiştir. Atsız'ın avukatı ise, davanın iki şahıs davası değil, "iki iman çatışması, milletle, komünistlerin çatışması" olduğunu dile getirmiştir. Duruşmanın devamı için 3 Mayıs 1944 tarihine gün verilmiştir. Söz konusu gün geldiğinde ise Atsız yine binlerce gencin tezahüratı ile mahkeme salonuna gelmiştir (Kocabaş, 2008: 55-57). Sabahattin Ali ise salona polis koridorunda getirilmiştir. Bu tarihte yapılan davanın ikinci oturumuna üniversite öğrencileri alınmamış, bu yüzden de öğrenci gösterileri olmuş ve yüzlerce kişi

tutuklanmıştır. Bu durum Irkçılık-Turancılık operasyonun ilk halkasını oluşturmuştur. Davanın 9 Mayıs'ta görülen karar duruşmasında ise Atsız kendini şöyle savunmuştur:

> "Maalesef kendisine vatandaş denilen bir şahsın açtığı hakaret davasının hesabını vermek üzere karşınızda bulunuyorum. Müdafaaya başlarken şunu belirtmek isterim ki, mahkememizin vereceği kararı lehime çevirmek için kanunun kaçamak yollarını arayacak değilim. Başvekile yazdığım açık mektupları hem milli bir heyecan hem de milli ve son ucuna vardırılmış bir şuur içinde yazdım. Ankara'ya da her türlü neticelerini göze alarak ve kendimi değil, uğrunda her şeye razı olduğum vatan davasının küçük bir safhası olan bu davayı müdafaa etmek için geldim. Çünkü bu dava, göründüğü gibi iki şahsın davası değil, iki mefkurenin çarpışmasıdır. Bu dava Türkçülük ile komünizmin, bu milleti hür yaşatmak isteyenlerle bütün mukaddesatı inkar edenlerin davasıdır. Bu dava, iki kişi arasında çıkan basit bir hakaret davası olsaydı, bu ilgiyi çekmez, günün tartışma konusu olmazdı" (Müftüoğlu, 2005: 65-66).

Duruşma bittikten sonra gençler, "Kahrolsun Komünistler" gibi sloganlar atarak Ulus'a doğru yürümüşlerdir ve bu gençlerden 165'i tutuklanmıştır. Aynı gün Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkan da tutuklanmıştır. Tüm bunların yanında mayıs ayı boyunca yoğun ev aramaları ve ardından tutuklamalar devam etmiştir. Orhan Şaik Gökyay. Nejdet Sançar, Zeki Velidi Togan, Hasan Ferit Cansever, İsmet Tümtürk, Mehmet Kulaklıoğlu, Hamza Sadi Özbek, Muzaffer Eriş, Cahit Savaş, Fazlı Hisarcıklılar ve Fethi Tevetoğlu gibi isimler tutuklanmıştır ve bu isimlere her geçen gün yenileri de eklenmiştir (Kocabaş, 2008: 57-58). Bu dönemde Hükümet, devlet kademelerindeki komünist kadroların artış göstermiş olmasına, devam eden II. Dünya Savaşı çerçevesinde Sovyetler Birliği'ni gücendirmemek adına müsaade etmiştir. Bu duruma isyan eden Türkçü-Turancı düşünceye mensup isimler, Sovyetler Birliği'ne sempatik görünme uğruna hükümetin emriyle beraber sert tedbirlerle karşı karşıya kalmışlardır. Hem hükümetin resmi tebliği hem de İnönü'nün 19 Mayıs 1944 nutku[21], 1944 yılının yaz aylarında Türkçü-Turancı kesime yönelik sert tedbirlerin ilk habercisi olmuştur. Söz konusu Türkçü-Turancı kesim, "hükümeti darbe yoluyla devirmek", "gizli ve zararlı cemiyetler kurmak" ve "yasadışı gösterilerde bulunmak" gibi ağır suçlamalarla karşılaşmıştır. Bunların yanında bu suçlamaların yargı önünde meşrulaştırılabilmesi adına tasarlanan hazır ifadeleri imzalamaları için ağır işkencelere maruz kalmışlardır. Yapılan işkenceler arasında Nazi Almanyası'ndan alınan teçhizat ve donanımların kullanması oldukça ironik bir durum olarak da dikkat çekmektedir. İşkencelerle dolu yaz aylarının ardından 7 Eylül 1944'te

[21] İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944'te yaptığı konuşmanın tam metni için bkz. https://www.gundemgazetesi.net/19-mayis-1944-nutku-ve-sonrasi-4653h.htm Erişim Tarihi: 16.03.2022

dava tekrar görülmeye başlamış ve altmış altı duruşma sonunda 29 Mart 1945'te on kişinin çeşitli cezalara çarptırılmasıyla sonlandırılmıştır. Lakin Askeri Yargıtay, bu karardan dokuz ay sonra 26 Ekim 1945'te, kararı bozarak tutukluların serbest bırakılmasına karar vermiştir (Çolak, 2019: 226-227).

2.2. IRKÇILIK-TURANCILIK DAVASI İÇİNDE TEVETOĞLU

Irkçılık-Turancılık davasında yaşananları 1988 yılında *Yeni Orkun* dergisinde hazırladığı yazı dizisiyle ayrıntılı bir şekilde anlatan Tevetoğlu, 1944 yılını, Türk milliyetçiliğinin, "devlet saldırısına uğradığı" uğursuz bir yıl olarak nitelendirmiştir. Tevetoğlu bu davanın sorumlusu olarak İsmet İnönü'yü görmekte ve İnönü'nün komünist Mustafa Suphi ile Edhem Nejat'ların yolundakilerin tuzaklarına düştüğünü, aynı zamanda Atatürk gibi gerçek bir milliyetçiden sonra cumhurbaşkanlığına getirilmesinin Türk Milleti için büyük bir bahtsızlık olduğunu bu yazısında dile getirmiştir (Tevetoğlu, 1988: 8).

Tevetoğlu, Irkçılık-Turancılık davasında Türkçülerin tutuklanmasının Alman yenilgisinin kesinleşmesiyle birlikte yapıldığını ve böylece ülkede Sol'un gelişmesi için bütün imkânların hazırlandığını ifade etmiştir (Tevetoğlu, 1988: 8). 17 Mayıs 1944 tarihinde Tevetoğlu'nun görev yaptığı Samsun'da alaydaki reviri, muayenehanesi, evi baskına uğramış, kitapları ve dolapları didik didik edilmiştir. Dergi koleksiyonları ve kitapları alınıp götürülerek bir daha iade edilmemiştir. 19 Haziran 1944 tarihinde tutuklanan Tevetoğlu'nu sorgulayanlar Nihal Atsız aleyhinde ifade vermeye zorlamışlardır. 13-14 Temmuz 1944 tarihlerinde ifadesinin alınmasından sonra tekrar askeri hapishaneye konan Tevetoğlu, 7 Eylül 1944 günü başlayan duruşmalara kadar burada tutuklu kalmıştır (Özcan, 2012: 443).

Recep Yiğit, *Türk Yurdu* dergisinde yazdığı yazısında Tevetoğlu'nun Türklüğün bütün değerlerini ve Türklüğü sevdiğini ifade ederek Irkçılık-Turancılık davasında iddianamede onun için "vatan haini" ve "küstah" ifadelerinin yer almasının ve bunların yanında duruşmalar sırasında "cani, katil, hain" gibi sözlerle hakarete maruz kalmasının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Duruşmalar sırasında bu suçlamalara karşılık hâkimin Tevetoğlu'na ne diyeceğini sorulduğunda ise Tevetoğlu şunları söylemiştir:

> "Hakikatin tecellesine ve adaletin tahakkukuna hizmet etmek üzere vereceğim ifadede, bence çok mühim bir hususun, şu noktanın zapta geçirilmesini talep ediyorum. Milletimin en zayıf, en kudretsiz çağlarında bile şu taşıdığım şerefli, büyük üniformayı giyen çok şerefli, çok vatansever bir Türk

subayına çok yersiz, çok haksız olarak tahriren vatan haini ve küstah ve şifahen de cani, katil ve hain dendiğini tarihimizin hiçbir sahifesi yazmamıştır. Yarın şanlı tarihim ve büyük milletim her hakikati ve öz kıymeti takdir edecek ve milletimiz icap eden kararı verecekse de şimdiden çok şerefli, çok vatansever bir Türk Subayı sıfatımla huzurunuzda bana raci görülen bu yersiz ve haksız isnadı ve töhmeti tarihin adil hükmünü tespit edecek mahkememizin huzurunda şiddetle reddederim" (Yiğit, 1993: 70).

Duruşmalar sanıklar hakkında mahkûmiyet kararının bildirildiği 29 Mart 1945 tarihine kadar toplam 125 gün sürmüştür. Bu karar sonucunda Tevetoğlu, hapis cezasına çarptırılmış ve Askeri Yargıtay'ın davayı bozma kararına kadar 73 günü hücrede olmak üzere 11 ay 20 gün hapis yatmıştır.

Yakup Erdal Ertürk tarafından hazırlanarak *Türk Yurdu* dergisinde 1990 tarihinde yayınlanan, Türk Ocaklı gençler tarafından Tevetoğlu ile yapılan sohbette Tevetoğlu, Irkçılık-Turancılık davası ile ilgili görüşlerini şöyle açıklamıştır:

"Bizim düşmanlarımız veya muhaliflerimiz, bu "Irkçılık ve Turancılığı" bize suç gibi yamamaya, isnat etmeye çalıştırlar. Ama biz diyoruz ki; Türkiye'de hiç kimse Türklükten başka bir milliyet savunmayacak. Atatürk bunu gayet veciz bir sözüyle "Ne Mutlu Türküm Diyene" diyerek ifade etmiş. Herkes onun bu sözüyle övünecek ve bunu kullanacak. Bu anlayış, esas itibariyle, bize suç gibi yamamaya çalıştıkları ırkçılığı reddeden bir anlayış. Biz ülkemizde yaşayan insanların soyuna ne karışmış olursa olsun, kendini Türk saymasını, Türklükle övünmesini ve kendisini Türklüğe adamasını istiyoruz. (…)" (Ertürk, 1990: 45).

3. TEVETOĞLU'NUN GÖZÜNDEN HÜR DÜNYA VE KOMÜNİZM

Dr. Fethi Tevetoğlu'na göre dünya üzerinde iki tür dünya vardır. Bunlardan biri "Komünist Dünya" diğeri ise ABD'nin başını çektiği "Hür Dünya" veya "Demokratik Dünya"dır. Tevetoğlu, 1940'lı yıllardaki "kızıl elma" ülküsünün yerini, "Tek Hür Dünyanın Hür İnsanları Olma" idealine bıraktığını ve "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" argümanın da geçerliliğini yitirdiğini düşünmektedir. Bu bağlamda Tevetoğlu'na göre "Tek Hür Dünyanın Hür İnsanları Olma" ideali, bütün hürriyet ve demokrasiye inananların yüreklerini doldurmaktadır. Tevetoğlu'na göre, "Tarihi dost ve müttefikimiz" İngiltere, Fransa ve Batı Almanya ile olan ilişkiler Türk halkının gerçek dostluğa dayanan maddi, manevi huzur ve güven kaynaklarından en mühimini teşkil etmektedir. Batı Bloku'nun en önemli temsilcisi olan ABD ise, Tevetoğlu için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu durumu şu sözleriyle ifade etmiştir: "Bilhassa ABD'ye olan içten samimi bağlılığımız ve inancımız, bu milletin insan hak ve hürriyetlerinin muzafferiyeti için tarihte örneği görülmemiş bir fedakârlık ve mesuliyeti istekle üzerine almasını takdir edişimizdir" (Önen, 2002: 625).

Tevetoğlu, tüm dünyada hızla yayılmaya çalışan komünizm tehlikesine karşı dünya barışın temsilcisi olarak NATO'yu görmektedir. Mustafa Kemal'in "Yurtta sulh, cihanda sulh" ideali ile NATO arasında bir bağlantı kuran Tevetoğlu, Türkiye'nin NATO'ya üyeliğini, diğer bir deyişle "hür ve demokrat" milletler safını seçen Türk milletinin bu seçiminin Türklerin "üstün millet" özelliğinin bir belirtisi olarak takdim etmiştir. Bu dönemde Tevetoğlu, Amerikan liberalizmi ve insan hakları anlayışını benimsemiştir. Bu çerçevede 1943 yılında "Bir yabancı millete hayranlık ve taraftarlık kafada o milletin kültürünü yahut kursakta o milletin lokmasını taşımaktan gelir" ifadelerini kullanan Tevetoğlu, Türklüğe yabancı bir devletin veya devlet sisteminin benimsenmesini reddetmiştir. Lakin 1961 yılında çıkardığı *Milletlere Işık Tutan İki Beyanname* adlı kitabında Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve Virginia İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi'ni tüm insanlığın rehberi olarak sunmuştur. Nizam Önen'e göre insan hakları ve demokrasi gibi kavramlar Tevetoğlu için sadece Soğuk Savaş dönemi politikalarının argümanları olarak komünizme ve Sovyetler Birliği'ne karşı kullanılacak sloganlardan öteye bir anlam içermemektedir. Zira Tevetoğlu, insan hakları ve demokrasi gibi kavramlara bağlılığını ifade ederken, komünistleri ve her renkten solcuları bu ilkelerin kapsamı dışında tutmuştur (Önen, 2002: 624-626).

Karl Marx ve Engels tarafından geliştirilen komünizm ideolojisi, kapitalist düzen karşısında Sovyetler Birliği ile beraber kendine yer bulmuştur. Birinci bölümde de bahsedildiği gibi II. Dünya Savaşı sonrası güçlenen Sovyetler Birliği'nin, yayılmacı tavrıyla beraber diğer dünya ülkelerinde de komünizm kapitalist Batı ülkelerini ve bu ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarlarını tehdit edecek derecede rağbet görmeye başlamıştır

Bir efsaneye göre Türk kalesini ele geçirmek isteyen bir Rus prensinin askerlerini üfleyerek önce karıncalara dönüştürdüğünü ardından da kalenin içine girdiklerinde tekrar gerçek hallerine dönüştürdüğü anlatılır. Rusların dünyaya yayılma planlarında da bu efsanedeki stratejiyi kullanacakları ifade edilir. Tekin Erer bu konuyla ilgili *Kızıl Tehlike* adlı kitabında şöyle söylemiştir:

> "Aslında bütün Rus efsaneleri atalarımız için çıkarılmıştır. Şimdi asırlarca sonra biz torunlara bu karıncaları keşfetmek ve onları topuğumuzla ezmek düşüyor. Bütün yurttaşlarıma sesleniyorum: "Kızıl karıncalara dikkat edelim." Belki Atatürk'te bu karıncalar efsanesini bildiği içindir ki "Türk aleminin en büyük düşmanı komünizm her görüldüğü yerde ezilmelidir" demiştir" (Erer, 1966: 12-13).

Tüm hür dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de komünizmin her an kapıda olduğu gerçeği her fırsatta dile getirilmiştir. Bu çerçevede "komünistler hiçbir yerde ben komünistim demezler. Kuzu gibi mazlumdurlar" ifadesi dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kullanılmış; komünistlerin her an aramızda oldukları ve kim olduklarını anlamanın güçlüğü vurgulanmıştır. Komünistlerin kimlik saklama ve kılık değiştirme konusunda özel becerileri olduğu düşünülmüş ve "Su uyur komünist uyumaz" ifadesi ile her an tetikte oldukları ifade edilmiştir. Aynı zamanda komünistlerin sınırsız cinsellik peşinde koşan, sinsi, ırkçı, Allah, din ve siyasetle alay eden insanlar oldukları; ahlaki duygularının olmadığı ve komünist rejimlerin amacının ise, gayri insani bir komünist insan yaratmak olduğu söylenmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Hitlerin Propaganda Bakanı Joseph Goebbels "uygarlığa karşı Bolşevizm" betimlemesinde bulunarak komünistleri insanlığın ilkel hali olarak tanımlamıştır (Özman ve Yazıcı Yakın: 107-116).

Komünistler, Türkiye'nin nüfusuna göre sayıca çok küçük bir topluluk olarak karşımıza çıksa da sırtlarını dayadıkları, dış kuvvetler tarafından kendilerine sağlanan imkânlarla, devlet ve milleti tehdit eden iç düşmanların en tehlikelisi, olarak nitelendirilmektedirler (Sançar, 1959: 217).

Soğuk Savaş'ın şiddetlenmesiyle paralel olarak komünistlere karşı duyulan nefret söylemi her geçen gün artarak devam etmiştir. Tevetoğlu da komünizmi bir çeşit "ruh hastalığı," "ahlaksızlık" ve "cinsî sapıklık" olarak değerlendirmiş ve şunları söylemiştir:

> "Komünistlerin aşağılık şahıslarında, bütün, maddi ve manevi taraflarıyla bir psikopat, bir hırsız ve bir fahişenin her üçü birleşmiş halde temsil edildiklerinden, bu hasta ruhlu, hak ve hürriyetlere düşman, kirli ve mülevves yaratıklar, bütün sağlam, hak ve hürriyetsever, temiz insanlara düşmandırlar" (Önen, 2002: 625).

4. KOMÜNİZMLE MÜCADELE BAĞLAMINDA TEVETOĞLU

Soğuk Savaş çerçevesinde Türkiye'de antikomünizm, siyasi, ekonomik ve hatta sosyo-kültürel politikalarda önemli bir yer edinmiştir. Bu bağlamda kendisini "Bir Numaralı Komünist Düşmanı" olarak tanımlayan Tevetoğlu, "dış kızıl tehlike" ile "kökü yine dışarıdaki iç kızıl, kara ve siyonist tehlikeler"e dikkat çekerek antikomünist yanını ön plana çıkarmaya ve bununla bağlantılı olarak da din vurgusunu arttırmaya başlamıştır. Zira dinin komünizme karşı kullanılabilecek en etkili silah olduğunu düşünen Tevetoğlu, "Din Karşısında Komünizm ve Ruh Hastalıkları" adlı makalesinde komünizmi bir çeşit akıl hastalığı olarak değerlendirmiştir. Tevetoğlu, dinin toplum yaşamı içindeki önemini, onun komünizmi önlemedeki etkisiyle açıklamaktadır. Aynı zamanda dinin asla bir halk

için afyon, uyuşturan ya da uyutan olmadığını dile getiren Tevetoğlu, dine ilişkin bu tutumunu Türkçülük ile bağdaştırmıştır (Önen, 2002: 624).

II. Dünya Savaşı sonrası Türkçü-Turancı hareket yeniden canlanmış ve İslamiyet ile birleşerek komünizme karşı kullanılmıştır. Bu durumun en önemli temsilcileri arasında ise Tevetoğlu yer almıştır. Özellikle 1960 yılı sonrası Marksizm'in temel eserlerinin Türkçeye çevrilmesi ile basında ve üniversite gençliği arasında etkili bir komünizm propagandası başlamıştır. Tevetoğlu, bu propagandanın aleyhtarlığını meclis kürsüsünde, gazete ve dergilerde yapmıştır. Aynı zamanda 1962'de Ankara DTCF'de MTTB tarafından düzenlenen açıkoturuma katılarak "Türkiye'de Komünizm Tehlikesi" konulu bir konuşma yapan Tevetoğlu, "Dr. Tevetoğlu'' imzasıyla Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan bir seri kitap çıkartmıştır.

Türk antikomünizminin önde gelen isimlerinden biri olan Dr. Fethi Tevetoğlu, 1963 yılında İzmir'de kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'nin kurucuları arasında yer almakta ve bu derneğin fikir lideri olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1. TÜRKİYE KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEĞİ (1963)

1960 yılı sonrasında komünizmle mücadelenin içeriği, söylemleri ve aktörleri itibariyle sağ siyasetin omurgasını besleyen önemli siyasallaşma damarlarından biri olmuştur. Bu dönemde kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği, diğer yıllarda kurulan öncüllerinden farklı bir yerde durmaktadır. Söz konusu derneğin yapısı ve faaliyetleri hakkında bilgi vermeden önce meclis içinde kurulan Komünizmle Mücadele Komisyonu'nu incelemek yerinde olacaktır.

4.1.1. TBMM Komünizmle Mücadele Komisyonu

İkinci bölümde de bahsedildiği gibi Türkiye'de Zonguldak ve İstanbul'da kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri'nden daha fazla etki alanına sahip olan ve 1963 yılında İzmir'de kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği henüz kurulmadan sadece 14 gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) bütün partilerin desteklediği Komünizmle Mücadele Komisyonu kurulmuştur. 1950'li yıllardan beri adı komünizmle mücadele ile özdeşleşen Bekir Berk bu komisyonun üyeliğine seçilmiştir. Söz konusu komisyonun görevleri arasında gerek yeraltı gerekse açık komünizm faaliyeti hakkında hükümete yardımcı olmak ve bilgi vermek vardır. Ayrıca bu komisyonun kurulma amacı; "Ceza Kanunu'nda komünizmle mücadele konusunda eksikliklerin

bulunması ve komünizme karşı cezaların yeterli olmaması nedeniyle komünizm faaliyetleri hakkında hükümete yardımcı olmak" şeklinde belirtilmiştir (Aydınlı, 2021: 274).

Komisyonun üyeleri ise, 14 Ocak 1963 tarihinde yapılan toplantı sonrasında partilerden kuvvetleri oranında temsilci seçilmesi kararı ile seçilen üyelerin isimleri partileriyle beraber şöyle açıklanmıştır: "CHP'den Nurettin Özdemir, Reşit Ülker, Ruhi Soyer, Yeni Türkiye Partisi'nden (YTP) Talat Asal, Nihat Diler, AP'den Şadi Pehlivanoğlu, Ahmet Topaloğlu, Fethi Tevetoğlu, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden (CKMP) Saadet Evren, Seyfi Öztürk, Millet Partisi'nden (MP) İsmet Kapısız, Rıza Polat ve tabii senatörlerden Ahmet Yıldız" (Meşe, 2017: 126-127).

Komünizmle Mücadele Komisyonu'na AP'nin kontenjanından giren Fethi Tevetoğlu, Bekir Berk'le birlikte komisyonun kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Zira Tevetoğlu, Dünya Antikomünist Teşkilatı'nın kurucu üyesi olarak Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği'nin (APACL) düzenlediği konferanslarda "Türkiye temsilcisi" sıfatıyla sürekli yer almasından dolayı antikomünizmin uluslararası ağını bilen biri olarak komisyon içinde dikkat çekmektedir.

APACL'nin amacını Tevetoğlu şöyle açıklamaktadır:

> "1-Komünizmin kötü, kanun dışı, bir aldanmış ve aldatılmış "Serseriler İdeali" olduğunu; adalet, hürriyet ve barışa kavuşmanın ancak bu, insan tabiatına aykırı "Serseriler İdeali"ni kökünden temizlemekle gerçekleşebileceğini halk kitlelerine duyurmak, anlatmak ve mal etmek. 2- Asya milletlerini antikomünist tek cephe kurarak komünist emperyalizmine karşı mücadeleye davet etmek; her şeyden önce kızılların siyasi alandaki faaliyetlerini önleyerek onların bu konuda tam yenilmelerini sağlamak; komünist hücum, istila ve tahriplerinin menhuz sonuçlarını daima şiddetle protesto etmek; komünist partileri kanun dışı tanımak ve bunların her çeşit sızma, tahrip, yerüstü, yeraltı zararlı faaliyetlerini önlemek, karşılamak; Birleşmiş Milletler prensiplerine uygun olarak, müşterek güvenliği, barışı ve adaleti sağlamak vb. (…)" (Meşe, 2017: 128-129).

1956 yılında kurulan bu birliğe Türkiye, 1958 yılında katılmış ve burada yapılan kongrelerde Türkiye'yi başta Fethi Tevetoğlu olmak üzere, Prof. Dr. A. Ş. Esmer ve son olarak da İlhan Darendelioğlu temsil etmiştir (Tevetoğlu, 1965: 110-115).

4.1.2. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

TBMM'de Komünizmle Mücadele Komisyonu'nun kurulmasından çok kısa bir süre sonra, daha önceki öncülleriyle aynı amaca sahip Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği 25 Ocak 1963 tarihinde İzmir'de kurulmuştur. Dernek, başta komünizm olmak üzere yıkıcı ve yıpratıcı fikir ve cereyanlarla mücadele etmek, milli kültürümüzü ve

değerlerimizi korumak amacıyla kurulduğunu dernek, tüzüğünün 2. maddesinde şöyle açıklamaktadır:

> "Dernek; başta komünizm olmak üzere, yıkıcı, yıpratıcı ve bozguncu fikir ve cereyanlarla mücadele etmek, milli kültürümüz, milli ve manevi değerlerimizi korumak gayesi ile kurulmuştur. Bu maksada ulaşmak için aşağıdaki mevzularla iştigal edilir.
>
> a- Tarih, vatan, kültür ve kader birliği şuurunu kökleştirmek,
> b- Demokratik nizam ve insan hakları fikrini kıymetlendirmek,
> c- İçtimai tenasüt fikirlerini yaymak,
> d- Türk vatanı ve milleti için her türlü fedakarlıktan çekinmeyen ve bencillikten uzak mefkurecilerin çoğalmasına çalışmak,
> e- Ahlak, adalet ve an'anelere uygun yaşamayı ve milli mukaddesata hürmeti telkin etmek,
> f- Türk hars ve mukaddesatına aykırı cereyanlar ve komünizm afeti ile mücadele etmek"

Dernek Tüzüğünün üçüncü maddesine göre de derneğe üyelik için şartlar şu şekilde belirtilmiştir:

> "Aşağıdaki şartları taşıyan, 18 yaşını bitirmiş ve medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip her Türk "Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'ne üye olabilir:
>
> a- Derneğin gayesine aykırı bir fikre taraftar olmamak,
> b- Şeref ve haysiyet kırıcı bir suçla mahkum olmamak ve kötü ahlak sahibi bulunmamak,
> c- Okur-yazar olmak"

Derneğe üyelik için getirilen bu sınırlamalarla birlikte dernek 41 kurucu üye tarafından kurulmuştur. Bu üyelerin isimleri şöyledir: Ahmet Akkar, Yavuz Aksoy, Neşe Ariç, Neşet Alım, İbrahim Avcı, Üzeyir Ceylan, Ali Rıza Çelik, Nihat Sönmezateş, Ahmet Damar, Şirzat Doğru, Reşat Düşünür, Ekrem Gülgönül, Halit Gürol, Haydar Hoşgönül, Coşkun İnce, O. Gazi İshakoğlu, Muammer Karakaç, Şükrü Karamehmetoğlu, Y. Burkay Kaynak, İhsan Koloğlu, Muzaffer Koru, Hasan Oraltay, Selahhattin Özbalcı, Suat Özdemiroğlu, Yakup Özkök, Halil Özşarlak, N. Halil Pala, Nejat Pamir, Baha Pendük, Muammer Sagkol, Süleyman Sayar, Cemal Sercan, Edip Temuçin, Avni Tolgalı, Doğan Toptancı, M. Yaşar Tunçsiper, Ramazan Yalçınkaya, T. Aslan Uğurtan, Abdurrahman Yorgancılar, Ömer Yıldırım ve Fahri Karslıoğlu (Meşe, 2017: 131).

Söz konusu derneğin kuruluşunun hemen ardından il ve ilçelerde şubeler ve temsilcilikleri açılmıştır. Zira konfederasyon şeklinde örgütlenen derneğin, şubelerin açılmasını kolaylaştırmak maksadıyla sadece 5 kişinin müracaat etmesiyle yeni bir şubenin açılabileceği kararı alınmıştır (Aydınlı, 2021: 275). Böylece dernek aktif bir biçimde genişlemiş ve komünizm aleyhtarı propagandaya başlamıştır. Dönemin

gazetelerinden birinde derneğin genişlemesi ve propaganda faaliyetleri hakkında şöyle bir haber yapılmıştır:

> "1963'te İzmir'de kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği derhal geniş bir propaganda faaliyetine girmiştir. Dernek mensupları Ege'de İşçi Partisi lideri M. Ali Aybar'ın toplantısında hadise çıkarmıştır. Kurucuları daha çok AP sempatizanı, dindar ve muhafazakâr olarak tanınmış kimselerdir. Dernek Gaziantep, Ankara, Diyarbakır, Aydın, Burdur, Zonguldak, Muğla, Milas, Elâzığ, Samsun, Adana, Kadirli, Malatya, Tunceli, İstanbul, Denizli, Buldan, Kazan, Bursa, Turgutlu, Ahmetli, Salihli, Erzurum, Mardin, İçel, Kars, Tavas, Kırkağaç, Van, Akhisar ve Gölmarmara gibi illerde ve ilçelerde teşkilat kurmuştur. Dernek mensupları zaman zaman emniyet siyasi şube mensupları ile müştereken çalışma yolları aramışlar ve onlara birçok kimse hakkında bilgi verebileceklerini bildirmişlerdir" (Meşe, 2017: 135-136).

İlk yıl 10 şube açabilmiş olan derneğin, 1965 yılı sonuna kadar 27 olan şube sayısı 100'e ulaşmış ve bazı şubelerinin başarıları takdir edilmiştir. Erzurum şubesi, başarılı çalışmalarından ötürü "Örnek Şube" ilan edilmiştir. TBMM'de Karma Bütçe Encümeni, AP'li üyelerin çabaları ile Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'ne verilmek üzere devlet bütçesinden 200.000 lira ödenek ayırmıştır (Gönül, 2011: 153). Ayrıca komünizmle mücadele konusunda çok önemli olduğu düşünülen birkaç noktayı derneğin 2. Kurultay'ı yedi madde halinde şöyle açıklamıştır:

> 1. "Önce, dilde, işte ve fikirde birlik ülküsünü gerçekleştirmeli, nemelazımcılıktan vazgeçmeli, kuvvet ve imkânlarımızı bir araya getirmeliyiz.
>
> 2. Atatürkçülüğün gerçek ve doğru yönü, Atatürk'ün milliyetçi ve antikomünist fikirleri tahlil ve izah edilmelidir.
>
> 3. Gençler ve aydınlar, komünizme karşı koyabilecek milliyetçi duygular ve manevi güçlerle teçhiz edilmelidir. İlericilik adı altında baş gösteren soysuzlaşmalara mani olunmalıdır.
>
> 4. Milliyetçi ve antikomünist teşekkül ve yayınların resmi çevreler tarafından benimsenip desteklenmesi temin edilmelidir.
>
> 5. "Türkiye'ye komünizm giremez" mealindeki kanaatler hatalıdır ve bizim gafletimize sebep olmaktadır. Bir an için haklı sayılsa bile, komünizmin giremeyeceğini söylemek hüner değildir; gaye, bu sızmaya engel olacak şartları hazırlamak ve idame ettirmektir.
>
> 6. "Türkiye'de komünizm için zemin olmadığı düşüncesi de yanlıştır. Çünkü zemini komünistler bizzat hazırlar. Nitekim bu yanlış fikirlerin yerleşmesi sonunda resmi çevrelerin pasif kalmaları da, komünistlerin hazırlamayı başardıkları uygun bir zemindir.
>
> 7. Saydığımız bütün bu gerekçelerin, pek az uyanık ve şuurlu aydın tarafından bilinmesi de, maalesef komünizm lehinde, yurdumuzun aleyhinde bir tecellidir" (Meşe, 2017: 139-140).

Derneğin 2. Kurultay'ı dernek adına önemli bir değişimin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Bir Divan Başkanlığı oluşturulmuş; bu göreve Fethi Tevetoğlu,

ikinci başkanlığa ise İlhan Darendelioğlu getirilmiştir. ABD ile yakın ilişki içinde olan Tevetoğlu ve İlhan Darendelioğlu, derneğin ideolojisine yön vermişlerdir. Özellikle AP'li Senatör Tevetoğlu, derneğin siyasetle bütünleşmesini sağlamıştır. Dernek adına devletten alınan yardımlarda ve derneğin AP yönetimiyle birlikte çalışmasında önemli bir rol oynamıştır. 2. Kurultay sonrası dernekte yaşanan değişimle beraber, komünizmle mücadele konusunda dernek, daha aktif bir rol almış ve İzmir, Antalya, Adana, Erzurum, Kars, Trabzon ve İstanbul gibi birçok ilde "komünizmi tel'in mitingleri" düzenlemiştir. Derneği'nin düzenlediği söz konusu mitingler, tüm Türkiye'de yapılırken bu mitinglerde dikkat çeken bir nokta ise, AP'li siyasetçilerin bu mitinglere konuşmacı olarak katılması olmuştur. Dernek adına Fethi Tevetoğlu, İlhan Darendelioğlu ve Necip Fazıl Kısakürek gibi isimler toplantı ve konferanslar düzenlemişlerdir (Aydınlı, 2021: 276-290).

Bu zamana kadar kurulan komünizmle mücadele dernekleri içinde en etkili olanı İzmir'de kurulan dernek olmuştur. Diğer öncüllerine nazaran bu dernek daha geniş kitleleri etkilemiştir. Hızlı bir şekilde propaganda faaliyetlerine başlayan derneğin ilk kurultayı, 30 Nisan 1964 tarihinde toplanmış ve İhsan Koloğlu genel başkan seçilmiştir. Söz konusu kurultayda derneğin siyasi partilere verdikleri mesaj da oldukça manidardır. Tüm partilerin antikomünist olduğunu düşünen dernek, TİP hakkında temkinli davranarak, dernek tüzüğünde açıkladıkları "siyasetle bağlarının olmadığı" maddesini göz ardı etmişlerdir. Bunun yanında tek parti yönetimini de eleştiren dernek, siyasete hızlı bir giriş yaparak tarafını belli etmiştir. Ayrıca kurultayda komünizmle mücadele yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir (Aydınlı, 2021: 275). Bu bağlamda İslami ve milliyetçi değerler ön plana alınmış; toplumun maneviyatının yükseltilmesine önem verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

1965 yılında dernek üyeleri dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'i ziyaret etmişlerdir ve bu ziyaret sırasında, ona derneğin fahri başkanlığını teklif etmişlerdir. Cemal Gürsel ise bu teklifi olumlu karşılaşmış ve "Elbette kabul ederim. Komünizmle mücadelede asıl vazifeliler bizler olmalıyız" demiştir (Darendelioğlu, 1977: 388). Lakin Cumhurbaşkanı'nın derneğin fahri başkanlığını kabul etmesi kamuoyunda geniş tepkiler doğurmuştur. Bu bağlamda muhalefet Gürsel'in bu hareketinin tarafsızlık ilkesine aykırı olduğu dile getirmiştir.

Altan Deliorman, Cemal Gürsel'in derneğin başkanlığını kabul etmesiyle, derneğe halkın katılımını kolaylaşacağını ve derneğin devletin desteğini daha rahat elde edeceğini düşünmektedir (Gönül, 2011: 165). Bu dönemde TİP'in Bursa mitinginde (16

Temmuz 1965) aralarında Komünizmle Mücadele Derneği'nin de üyelerinin bulunduğu 500 kişilik bir grup toplantının yapıldığı yeri tahrip etmiş, TİP üyelerini dövmüş ve "Alçaklar Moskova'ya" diye antikomünist sloganlar atmıştır. Bu durum karşısında Cemal Gürsel, derneğin, "bir siyasi parti aleyhine ve yine bir parti lehine çalıştığını" söylemiş ve "Zorbalıkla fikirlerin durdurulması mümkün değildir. Zorba bir derneğin fahri başkanlığını istemem." diye sözlerine devam etmiştir ve derneğin başkanlığından çekilmiştir (Meşe, 2017: 143-144). Cemal Gürsel'in başkanlıktan çekilmesinin ardından başkanlığa İlhan Darendelioğlu getirilmiştir.

Darendelioğlu'nun başkanlığı döneminde 78 şubede, "Türkiye ve Türk Basınında Komünizm Faaliyetleri" konusunda konferanslar verilerek halk uyarılmaya çalışılmıştır. Zira 1965 seçimlerinde CHP'nin ortaya attığı "Ortanın Solu" söylemine karşı bu konferanslar artarak devam etmiştir. Derneğin düzenlediği bu konferanslarda Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Kadircan Kaflı, Necip Fazıl Kısakürek, Ergun Göze, Aclan Sayılgan, Galip Erdem, İhsan Taşdelen ve Dr. Fethi Tevetoğlu gibi milliyetçi isimler yer almıştır. Bu konferanslarda "Ortanın Solu" sloganının bir siyasal aldatmaca olduğu üzerinde durulmuştur (Darendelioğlu, 1977: 389). Dernek mensuplarına göre söz konusu söylem, ülkede etkili olmaya çalışan komünistlere cesaret vermektedir. Bu bağlamda dernek, dönemin konjonktürel ortamını AP lehine etkilemeye çalışarak CHP'yi komünizm ile ilişkilendirmiştir. Bu duruma tepki gösteren İnönü TBMM'de yaptığı konuşmasında şöyle demiştir:

> "(…) Bu derneğin hedefinden ayrıldığını, politikaya yöneldiğini resmen öğrenmiş bulunuyoruz. Bu durumda bu derneğe Devlet bütçesinden para verilmesi doğru değildir. Ayrıca şimdiye kadar sarf etmiş olabileceği tahsilatın yakından incelenerek kanuni bir sonuca bağlanması gerekir. Bunun yanında, hedefini şaşan bu teşekkül hakkında kanuni bir işlem yapılması beklenir" (Meşe, 2017: 146).

Dernek hakkında İnönü'nün yaptığı bu suçlamaya karşı en sert tepkiyi Tekin Erer, İnönü'ye Lozan Konferansı'ndaki tutumunu atıf yaparak "Bozan Kahramanı" diye seslenmiş; onun geçmişte bütün "müesseseleri bozma alışkanlığını" bugün de sürdürdüğünü ima etmiş ve Komünizmle Mücadele Derneği için de aynı girişimlerde bulunduğunu dile getirmiştir (Erer, 1965: 41-44).

Derneğin 13 Mart 1966 tarihindeki 4. Kurultay'ında ise, idare heyeti, faaliyet raporunu ayetlerden verilen örneklerle okunmuş ve komünizmle mücadeleye "Mübarek Kavga" ismini vermiştir (Aydınlı, 2021: 283). Dernek ile aynı siyaseti yürüten Süleyman Demirel ise, AP'nin İslami niteliğinden ve geleneksel değerlerden yana olduğunu

vurgulayarak, sürekli bir komünizm aleyhtarı propaganda ve sol hareketi hırpalama kampanyası sürdürmüştür (Zürcher, 2016: 364-365). Fethi Tevetoğlu, dernek içinde aktif rol oynamakta ve dernek ile AP'nin yakınlaşmasındaki kilit isimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Meclis içindeki antikomünist havaya en çok kapılan ve bu düşünceye sıkı sıkıya bağlı olan Tevetoğlu, yaptığı yayınlarla ve faaliyetlerle komünizmle mücadeleyi kendine amaç edinmiştir. Bu çerçevede meclis içinde Komünizmle Mücadele Komisyonu'nun kurulmasında ve Komünizmle Mücadele Derneği'ne bütçeden yardım verilmesine kadar birçok gelişmede payı oldukça büyüktür (Güldal, 2017: 166-167). Tevetoğlu, "değerli bir ilim derneği" diye nitelendirdiği Komünizmle Mücadele Derneği'ne şahsi olarak 44.500 lira tutarından bağış yapmıştır. Hem yayınladığı eserleriyle hem de komünizmle mücadele yolundaki faaliyetleriyle Türkiye'de antikomünizmi temsil eden önemli bir politikacıdır. Tüm bunların yanında ABD'nin desteklediği uluslararası antikomünist platformlarda da kurucu üyelik ve üst düzey görevler yapan Tevetoğlu, komünizmle mücadele yolunda güçlü bir antikomünist olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydınlı, 2021: 284).

Komünizmle mücadele adına öncelikle *Mücadele* dergisini çıkartarak, komünizme karşı halkı bilinçlendirme yoluna giden dernek tarafından 1964 yılının mart ayında bu derginin ilk sayısı yayınlanmıştır. Bu ilk sayıda derneğin kısa bir tanıtımı ve tüm vatandaşların komünizme karşı dikkatli olması gerekliliği konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Bir propaganda aracı olarak çıkarılan dergi komünizmin, İslam'ı, Türkiye'yi ve özellikle Türklüğü yok etmek üzerine kurguladığı senaryolarla komünizme karşı büyük bir korku yaratmaya çalışmıştır. Aynı zamanda bu dergide, yıllar boyu muhafazakâr ve milliyetçi ideolojinin düşman olarak gördüğü Batı ve ABD'ye karşı hayranlık arttırılmaya çalışılmıştır. Derneğin resmî yayını olan *Mücadele* dergisi hem yazar kadrosu hem de komünizmle mücadele yolunda giriştiği mücadele bakımından oldukça güçlü bir görünüm sergilemektedir. Zira derginin yazar kadrosu içinde yer alan Peyami Safa, Nejdet Sançar, Nihal Atsız, Fahri Fındıkoğlu, Zeki Velidi Togan gibi antikomünist isimler derginin popülaritesini arttırmışlardır (Meşe, 2017: 188-189).

Mücadele dergisinin dışında Komünizmle Mücadele Derneği'nin Aydın Şubesi'nin çıkardığı *Komünizmle Mücadele* dergisi de dikkat çeken bir yayın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dergi, "Tanrı Türkü ve İnananları Korusun" sloganıyla, 1964 yılının mart ayından 1965 yılının ağustos ayına kadar yedi sayı olarak yayınlanmıştır. Bu dergide komünizmle mücadele amaçlı yazılar, şiirler ve dernek ile ilgili haberler

yayınlanmıştır. Derginin yazar kadrosunda ise, Peyami Safa, Erdem Ergenekon, Orhan Seyfi Orhun gibi tanınmış Türkçü yazarlar yer almıştır (Aydınlı, 2021: 287).

Komünizmle mücadele kapsamında sadece dergilerle yetinmeyen dernek, broşür ve bazı açık mektuplar da yayınlamıştır. "Komünizmin Gayesi ve Hedefleri" ve "Ey Türk Uyan" adlı broşürlerde komünizm, Türk milletinin en büyük düşmanı olarak ifade edilmiştir. Ayrıca bu broşürlerde insanların can, mal ve namuslarının tehlikede olduğunun altı çizilmiş ve bunlara karşı halk mücadeleye davet edilmiştir. Komünizmle Mücadele Derneği'nin gönderdiği "Türkiye Büyük Millet Meclisinin Vatansever Mensuplarına Açık Mektup" adlı mektupla birlikte "memleketin karşı karşıya olduğu büyük tehlike olan komünizm adlı fikri canavarlık" ile ilgili vekiller uyarılmak istenmiştir (Meşe, 2017: 201-202). Bu bağlamda komünizmle mücadele konusunda en önemli görevin politikacılara ait olduğunu bildiren dernek, komünizmle mücadele konusunda meclisi cesaretlendirmek istemiştir.

Komünizmle mücadele dernekleri arasında en önemlisi olarak bilinen İzmir'de kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği, Türkiye'deki antikomünist sürecin en önemli sivil toplum kuruluşlarından biri olarak hafızalarda yer edinmiştir.

4.2. TEVETOĞLU'NUN ESERLERİNDE ANTİKOMÜNİST DÜŞÜNCE

Fethi Tevetoğlu'nun gençlik döneminden itibaren çok sayıda dergide, şiir ve yazıları yayınlanmıştır. Tevetoğlu'nun basılı ilk eserleri ise, şiirlerinin toplandığı kitapları olmuştur. Bunlar; *Türklüğe Kurban*, *Yarın Turan Benimdir*, *Bir Bayrak Altına* ve *Fuzulinin Bahçesi* isimlerini taşıyan şiir kitaplarıdır (Özcan, 2012: 448-449).

Biyografi sahasında da çok sayıda eseri bulunan Tevetoğlu'nun ilk biyografi kitabı Hint şairi Tagor ile ilgilidir. Hind Şairi Tagor Külliyatı, Hayatı ve Eserleri adlı kitabı M. Atsıza Yoldaş imzası ile basılmıştır. Ömer Naci, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Süleyman Paşa, Mehmet Emin Yurdakul, Enis Behiç Koryürek, Müftüoğlu Ahmet Hikmet Tevetoğlu'nun kendisine ait biyografik çalışmalarıdır. Bunların yanında Fethi Tevetoğlu'nun *Mukaddes Topraklar* (1965), *Mukaddes Topraklardan Geçen Yol* (1966), *Komünist Blokta Milliyet ve Mefkure* (tercüme) (1967), *Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar* (1971-1987), *Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar* (1988) adlı kitapları ise tarihi, siyasi ve kültürel konulardaki eserleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Özcan, 2012: 449).

Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler adlı kitabı Dr. Fethi Tevetoğlu'nun komünizmle mücadele kapsamında yayınladığı en önemli eseri olmakla birlikte, 1967

yılının şubat ayında Ankara'da basılan bu eser, 720 sayfadan oluşmaktadır. Tevetoğlu, 1910-1960 yılları arasında Türkiye'deki sosyalist ve komünist faaliyetleri incelediği söz konusu kitabını, uzun yıllar yaptığı araştırmaların sonucunda yayınlamıştır.[22] "Bu kitabımı, Komünist İhtilali üzerine Şimali Kafkasya'dan kaçıp Türkiye'ye gelmiş Karaçay kızı, Eşim: Gülcan (Kırımşamhal) Hanım'a ithaf ediyorum" yazan Tevetoğlu, söz konusu kitabın yayınlanış amacını önsözünde şöyle açıklamıştır:

> "Planlı, kesif, yıpratıcı ve yıkıcı komünist propaganda faaliyetleri ile mücadelede en tesirli yol ve metod, komünist faaliyetlerin gerçek yüzünün ortaya çıkarılmasıdır. Çeşitli maskeler altındaki kızıl suratı, tanımayan ve bilmeyenlerle, daha önce aldatılmışlara ve yakın gelecekte aldatılmak isteneceklere göstermek ve tanıtmak zaruridir. Komünizmden korunmak ve komünizmle mücadele etmek için evvela düşmanı tanımak, doğru teşhis etmek lazımdır. Onun plan ve tertiplerini açıklamak, onu yenmenin ve yok etmenin ilk şartıdır. Ancak bu sayededir ki, komünist olmayan sosyalisti de ayırt etmek mümkündür. Bu, yalnız onu, komünist olmayan sosyalisti, ihtilalci sosyalizmin gayyasına yuvarlanmaktan değil, birçoklarımızı yanlış hüküm vermek vebalinden kurtarır" (Tevetoğlu, 1967: 7-8).

Önsözde de belirtildiği üzere Tevetoğlu'nun amacı, komünizmi bilmeyenlere tanıtmak ve sosyalist ile komünist arasındaki farkları ortaya koymaktır. Ayrıca aynı önsözde Tevetoğlu, Atatürk'ün kendi el yazısıyla Türk Gençliğine miras bıraktığı büyük tarihi emir diye bahsettiği "Türk aleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her göründüğü yerde ezilmeli!" sözünün altını çizerek Atatürk'ün vasiyetinin yerine getirilmesi gerekliliğinden bahsetmiştir. Atatürk'ün Eskişehir garında 1921 yılında söylediği iddia edilen bu sözü destekleyici bulgulara kitabında yer veren Tevetoğlu, bu sözün Atatürk'ün el yazısıyla yazılmış asli halini kitabının 437. sayfasında okuyucularla paylaşmıştır. Bu yazının gerçekten Atatürk'ün kendi el yazısı olup olmadığı ve bu sözü gerçekten söyleyip söylemediği konusu, dönemin sol kesimi tarafından tartışma konusu olmuştur (Tevetoğlu, 1967: 436-437).

Tevetoğlu'nun eserlerindeki antikomünist düşünce sadece *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler* adlı kitabıyla sınırlı değildir. Komünizmle mücadele adına Dr. Tevetoğlu imzasıyla Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan bir seri kitap yayınlamıştır.

[22] Dr. Fethi Tevetoğlu'nun en büyük kızı Filiz Ortaç babasının her gittiği her şehirde mutlaka kütüphanelere ve sahaflara uğramaya çalıştığını bildirerek, bu kitabın hazırlanmasında uzun yıllar boyunca biriktirilen kitap, belge, broşür vb. kullandığını söylemiştir. Dr. Tevetoğlu'nun eşi Sn. Gülcan Tevetoğlu ve kızı Sn. Filiz Ortaç'la Mert Gönül tarafından 14 Şubat 2007 tarihinde yapılan görüşme (Gönül, 2011: 163).

4.3. TEVETOĞLU'NUN KOMÜNİZMLE MÜCADELE YAYINLARI

Dr. Fethi Tevetoğlu, Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan *Faşist Yok Komünist Var* (1963)*, Dış Politika Görüşümüz* (1963)*, Milletlere Işık Tutan İki Beyanname* (1963), *Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı* (1964)*, Açıklıyorum* (1965)*, Kıbrıs ve Komünizm* (1966) *ve Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya* (1968) isimli yedi kitap yayınlamıştır. Bu eserlerdeki antikomünist düşünceyi kavrayabilmek için eserleri tek tek incelemek yerinde olacaktır.

Faşist Yok Komünist Var adlı kitabı, Tevetoğlu'nun Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan çıkan ilk kitabıdır. Bu kitabı "komünizmle mücadeleyi hızlandırıcı halk ve münevveri uyarıcı bir eser" olarak tanımlayan Fethi Tevetoğlu, üç baskı olarak yayınlanan kitabında *Komünizmle Mücadele, Din Karşısında Komünizm ve Ruh Hastalıkları, İki Ayrı Dünya ve Türkler, Batı ve Doğu Berlin, NATO'da X. Yılımız, Kültür Bolşevizmi, Cemal Paşa'ya Açık Mektup, "Müfrit" Yok "İfrit" Var!, "Faşist" Yok "Komünist" Var!* başlıklı bölümlere yer vermiştir. Söz konusu eserde ülkedeki sol basının faşist olarak damgalamak istediği Türk milliyetçilerine yönelik suçlamalar cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Faşistlik suçlaması kitabın *"Faşist" Yok "Komünist" Var!* başlıklı yazısında 1944 yılından bu yana komünistlerin Türk milliyetçilerine vurmaya çalıştıkları bir kara damga olarak bahsedilmiştir. Aynı zamanda bu kitapta komünizmin taktikleri, propaganda tarzları vb. özellikleri anlatılmıştır (Tevetoğlu, 1963a:74).

Tevetoğlu'nun *Dış Politika Görüşü*müz adlı eseri Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan çıkan ikinci eserdir. Söz konusu eserde *Dış Politika Görüşümüz, Doğu-Batı Münasebetleri ve Türkiye, Az Gelişmiş Memleketler ve NATO, Türk-Japon Dostluğu, İkinci Viyana Kongresi* başlıklı yazılar yer almaktadır. Tevetoğlu, bu kitabın içeriğiyle ilgili şöyle yazmıştır: "Cumhuriyet Senatosunda Hariciye bütçesi münasebetiyle yaptığımız konuşma, bizim dış politika görüşümüzü açıkladığı kadar, Atatürk'ün yolundaki demokrasi, milliyetçilik ve komünizm mücadelesi anlayışımızın da bir izahı ve vesikasıdır." Kitabın *Dış politika Görüşümüz* başlıklı yazısında komünizmle ilgili şöyle yazılmıştır:

> "Vatanı ve Atatürk'ü, bu maddi ve manevi milli mirasımızı, sahibi benim, sensin diye iki ayrı ucundan çekip ayırmaya, parçalamaya, koparmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Buna teşebbüs ise gaflet değil, doğrudan doğruya iç ve dış düşmanlara hizmet suretiyle vatana ihanet olur. Her asil Türk evladı bu gerçeği görmeye, gaflet içinde yolunu ve yönünü sapıtmış olanları uyarmaya ve

> bu yoldaki istismarcıları, vazifeli ajanları ve kasıtlı hainleri tefrik etmeye mecburdur" (Tevetoğlu, 1963b: 3)

Dış Politika Görüşümüz adlı kitabın *Az Gelişmiş Memleketler ve NATO* başlıklı yazısında ise komünizmin nasıl yenileceği şöyle açıklanmıştır: "Komünizmi katiyetle mağlup etme yolunun, barutlu ve atomik silahlardan önce, manevi ve ahlaki silahlanma yanında, geri kalmış ülkeleri ekonomik modernleşmeye kavuşturmak olduğu aşikardır." Birinci bölümde de bahsedildiği gibi II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da oluşan ekonomik sıkıntılarla birlikte komünizmin sınıfsız bir toplum sunması çekici bir alternatif olarak görülmeye başlamıştır. Bu nedenle ABD, Truman Doktrini ve Marshall Planı'yla Avrupa'yı ekonomik olarak kalkındırmak ve komünizmin cazibesini azaltmak istemiştir. Tevetoğlu da bu kitabında bu durumdan bahsetmekte ve yine aynı yazının devamında bu durumun yaşandığı ülkelere örnek olarak Danimarka, Federal Alman Cumhuriyeti, İngiltere, Kanada, Norveç, Fransa, Hollanda ve Belçika verilmiştir (Tevetoğlu, 1963b: 30).

Milletlere Işık Tutan İki Beyanname adlı eseri Tevetoğlu'nun Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan çıkan üçüncü kitabıdır. Daha öncede belirtildiği üzere bu kitapta Tevetoğlu, Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve Virginia İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi'ni tüm insanlığın rehberi olarak okuyuculara sunmuştur. Bu iki beyannamenin amaçlarının bir olduğunu; sosyal hayatın bütün organlarına hak ve vazifelerini hatırlattığını belirtmiştir. ABD kongresinde 17 Temmuz 1959 tarihinde ABD Başkanı'nı temmuzun üçüncü haftasını "Esir Millet Haftası" ilan eden bir beyanname yayınlanmıştır. Tevetoğlu da esir milletlerin Komünist Rusya'yı takip ettiğini ve emperyalist politikaların kurbanı olduğunu dile getirmiştir. Bu milletler arasında, Türk soyundan olan Azerbaycan, İdil-Ural, Kazakistan ve Türkistan'da yaşayan Türklerin de bulunduğunu ve bu nedenle bu haftanın Türkiye'de de kutlanmasını isteyen bir kanun teklifini meclise sunmuştur (Tevetoğlu, 1963c: 31-44). Bu konu hakkında Tevetoğlu şöyle demiştir:

> "Dünyada tek bir esir millet kalmayıncaya kadar, temmuzun üçüncü haftasını Esir milletler Haftası olarak tertiplemeye milletimizin de katılışı, İstiklal mücadelesini Mustafa Kemal'den örnek almış ve alacak bütün insanları ve kardeşlerimizi bahtiyar edecek, onların hürriyet aşkını ve manevi savaş gücünü arttıracaktır" (Tevetoğlu, 1963c: 45).

Tevetoğlu'nun *Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı* adlı kitabı ise Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan çıkan dördüncü kitabıdır. Kitabın isminde yer alan utanç duvarı, 13 Ağustos 1961 yılında Berlin'i ikiye bölmek için çekilen "Berlin

Duvarı"dır. Tevetoğlu, bu duvar ile ilgili görüşlerini şöyle açıklamıştır: "Berlin Duvarı, komünistlerin bir reaksiyon denemesi olmuştur. Küba'da gösterilen ani, aktif, yerinde davranışın Berlin'de gösterilmemiş, ihmal edilmiş bulunması, davanın müspet halini bu kadar geciktirmiştir" (Tevetoğlu, 1964: 20). Tevetoğlu bu duvar sonrasında oluşan Doğu ve Batı Berlin'in karşılaştırmasını yapmış ve bu duvara dikkat çekerek Türkiye'de de toplumu her alanda bölmeye çalışan faaliyetleri ortaya koymaya çalışmıştır.

Bunların yanında bu kitapta komünistlerle ilgili şu sözler dikkat çekmektedir:

> "İnsanların yararına ve iyiliğine çalıştırılabilecek bütün yapıcı kaynakları, yalnız hak ve hürriyetleri yok etmek yolunda hain ve vahşi emelleri kullanarak dünyayı ikiye bölmüş komünistlerin en büyük silahı "yalan"dır. Komünistler, kırk yılı aşan uzun bir zamandan beri, ihtilallerini yaparken, yaptıktan sonra, hürriyete ve istiklale sahip ülke ve milletleri Demirperde'leri ardına yuvarlarken, iç davranışlarında ve dış politikalarında daima "yalan"dan faydalanmışlardır. Komünistler, daima aldatarak, kandırarak "gül vadileri"ni, "kan vadileri"ne ve "güller mekanı"nı, "küller mekanı"na çevirmişlerdir" (Tevetoğlu, 1964: 7).

Dr. Fethi Tevetoğlu'nun *Açıklıyorum* adlı kitabını Komünizmle Mücadele Yayınları serisinde çıkan beşinci kitabıdır. 1965 yılının ocak ayından *beri Yeni İstanbul* gazetesinde "Açıklıyorum" ve sonrasında da "Açıkça" sütununda devamlı yazmaya başlayan Tevetoğlu, okuyuculardan gelen mektuplar üzerine bu yazıları bir kitapta toplama kararı almış ve *Açıklıyorum* adlı kitabını yayınlamıştır. Bu yazıların yanında o yıllarda çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış makaleleri ve Cumhuriyet Senatosu'nda gündem dışı yapılmış iki konuşmasının metinlerini de ekleyerek *Açıklıyorum* kitabını ortaya çıkarmıştır. Bu kitabında Tevetoğlu komünizmi, "tarihte eşine rastlanmayan en menfur bir hafiye ve cinayetler rejimi" olarak tanımlamakta ve komünizmi kötü, kanun dışı, bir aldanmış ve aldatılmış "serseriler ideali" olarak nitelendirmektedir (Tevetoğlu, 1965: 112-122).

Tevetoğlu'nun Komünizmle Mücadele Yayınları serisinden çıkan altıncı kitabı ise *Kıbrıs ve Komünizm*'dir. 1962 yılından itibaren Tevetoğlu, Kıbrıs ve Türkler hakkındaki çarpıcı önerilerine senatörlüğü boyunca yer vermiştir. Kıbrıs konusundaki düşüncelerini de *Kıbrıs ve Komünizm* adlı eserinde dile getirerek Kıbrıs'ta yaşanan olaylara dikkat çekmek istemiştir. Tevetoğlu, Kıbrıs'ın Türkiye açısından stratejik öneminden daha çok Kıbrıs'ta kurulması olası komünist bir rejimin, hür dünya açısından sakıncalarını vurgulamıştır. Kitabın önsözünde bu konuyu destekleyici olarak şunları yazmıştır:

> "Kıbrıs'ın komünizm açısından arzettiği büyük tehlike, başta Ada üzerindeki Türkler, komünist olmayan Rumlar, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere

bulunmak üzere bütün Ortadoğu, Arap ve İslam, Akdeniz ve Afrika memleketlerini ilgilendirmektedir. Bu dava aynı zamanda, beynelminel komünizm karşısındaki müşterek savunma teşekkülleri olan NATO ve CENTO'nun ve tekmil antikomünist memleketlerin ve Hür Dünya'nın barışı, güven ve muvazenesini tehdit eden bir meseledir" (Tevetoğlu, 1966: 128).

Tevetoğlu'nun Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan çıkan son kitabı ise *Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya* isimli eseridir. Tevetoğlu, 1967 yılında dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ile birlikte on günlük Sovyet Rusya ziyareti sırasında edindiği izlenimlerini bu eserinde okuyucularla paylaşmıştır. Bu eserin önsözünde yakın çevresinin Sovyet Birliği'ne gideceğini duyduktan sonra "tepeden tırnağa antikomünist bir adamın Rusya'da ne işi var?" gibi tepkiler verdiğini bazılarının da cesaretinde dolayı kendisini tebrik ettiğini yazmıştır. Tevetoğlu, Mümtaz Faik Fenik'in, Sovyetler Birliği'ne gidecek olan uçağa doğru yürüdükleri sırada: "Gideceğimiz yerin her tarafı komünist olduğuna göre her halde sayın Tevetoğlu, Atatürk'ün emri gereğince komünizmi gördüğünüz yerde ezmeye kalkışmazsınız" diyerek latife ettiğini yazmıştır (Tevetoğlu, 1968: 37-38). Kitabının sonlarında ise ülkeye dönünce hissettiklerini şöyle dile getirmiştir: "Kızıl alemden gelip gerçek dünya cenneti vatanımızın aziz topraklarına selametle ayak bastığım zaman, büyük Yaradan'a binlerce hamd-ü senalar ettim" (Tevetoğlu, 1968: 233).

Dr. Fethi Tevetoğlu, antikomünizmin en önemli temsilcisi olarak Türk siyasal hayatında göze çarpmaktadır. Yazdığı yazılar, yayınladığı kitaplar ve aktif olarak faaliyette bulunduğu kurumlar bu durumu doğrular niteliktedir. Osmanlı Devleti döneminde Türk toplumunun zihninde yer edinen Rus düşmanlığı, II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin doğu bölgesinden toprak talep etmesi ile yeniden alevlendirmiştir. Böylece Soğuk Savaş dönemiyle beraber Türkiye, Hür Dünya içinde yer almış ve antikomünizm politikası her alanda hissedilmiştir. Dönemin atmosferi de göz önüne alındığında Tevetoğlu komünizm tehlikesini abartarak kamuoyuyla paylaşmış ve antikomünist faaliyetlere ağırlık vermiştir.

SONUÇ

II. Dünya Savaşı'ndan ABD ve Sovyetler Birliği iki güçlü devlet olarak çıkmıştır. "Hür Dünya" ve "Komünist Dünya" diye tabir edilen bu ülkelerle birlikte dünya iki kutuplu bir görünüme kavuşmuştur. Böylece 1990-91 yılına kadar sürecek olan Soğuk Savaş süreci başlamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği komünizmi tüm dünyaya yayma amacıyla yayılmacı bir politika izlemiştir. Bu çerçevede komünizmin Batı dünyasına hâkim olma ihtimali korku yaratmıştır. ABD ise bu dönemde dünya siyasetine yön vermek istemiş ve komünizm tehlikesine karşı tüm dünyayı koruma görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda Soğuk savaş dönemi boyunca ABD, Sovyetler Birliği'nin etki alanını genişletmesini önlemek için bu ülkenin çevresinde, gerek tarihi gerekse siyasi nedenlerle bu ülkeye yakınlık duymayan ülkeler ile bir ittifaklar zinciri oluşturarak onu "çevreleme"yi amaçlamıştır.

Çevreleme Politikası diye anılan bu politika bağlamında Sovyetler Birliği'nden yayılacak komünizm tehlikesine karşı ABD, önlem almak istemiştir. Söz konusu politika kapsamında Truman Doktrini ve Marshall Planı yayınlanmış; antikomünist faaliyetler hayata geçirilmiş ve böylece ABD, ülkelerin iki kutuplu sistem içinde temsilcisi olduğu Batı Bloku'na yönelmesini sağlamıştır. Ayrıca *Çevreleme Politikası* kapsamında NATO'nun kurulması Sovyetler Birliği'ni kışkırtmış ve korkutmuştur. Böylece Soğuk Savaş sert bir hal almıştır.

Türkiye, Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu yapı içinde ABD'nin önderliğini yaptığı Batı Bloku'na dahil olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin komünizmi yayma amacıyla uyguladığı yayılma politikası kapsamında Türkiye'deki doğu bölgesinden toprak ve boğazlardan üs istemesi, Türkiye açısından kesinlikle kabul edilemez bir durumdur. II. Dünya Savaşı'ndan süper güç olarak çıkan Sovyetler Birliği ile de Türkiye'nin tek başına mücadele etmesi ise, imkânsız gözükmektedir. Bu bağlamda Türkiye, hem komünizm tehdidini alabildiğine büyütmeye dönük bir harekete girişmiş hem de stratejik önemini vurgulayarak Hür Dünya nezdinde önemini pekiştirmiştir.

ABD öncülüğünde dünyaya yayılan antikomünizm propagandası, Türk toplumunun çoğunluğunun geleneksel dünyaya bağlı ve muhafazakâr duyarlılıklarının olması nedeniyle Türkiye'de geniş yankı bulmuştur. Komünizmin İslamiyet'e ve onun değerlerine düşman bir ideoloji olduğu ve aileyi, namusu, şerefi ve tarihi yok sayan bir

düşünce olduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda komünizmin vatanseverliği bir burjuva kalıntısı olarak görmesi nedeniyle de Türk milliyetçiliğini savunan milliyetçi kesim ve İslam dinine bağlılığıyla bilinen muhafazakâr kesim, komünizmi ortak düşman ilan etmiştir. Böylece antikomünizm çatısı altında birleşmişlerdir.

Bu bağlamda II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de başlayan antikomünist propaganda ile birlikte; *Tan* gazetesi baskını (1945), Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi hocalarının tasfiyeleri (1948) ve Sabahattin Ali'nin öldürülmesi (1948) gibi çeşitli olaylar yaşanmıştır. Ayrıca Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi ve NATO'ya üyeliğiyle birlikte iç politikada antikomünist söylem şiddetlenmiştir. Bu dönemde komünizmi çağrıştıran her konudan uzak durulmuştur.

1950'li yıllarda Türk Milliyetçiler Federasyonu, Milli Türk Talebe Birliği ve Komünizmle Mücadele Derneği gibi kuruluşlar ve Büyük Doğu dergisi gibi yayınlar ile komünizm hedef alınmıştır. Soğuk Savaş'ın şiddetlenmesine paralel olarak Türk halkının zihninde yer edinen antikomünizmle beraber birçok kişi veya kurum komünist olmakla suçlanmıştır. Bu durum, çalışmanın hipotezini oluşturan Türkiye'deki antikomünist faaliyetlerin Soğuk Savaş döneminin bir yansıması olduğu görüşünü doğrular niteliktedir.

Bu bağlamda Türkiye'deki antikomünizmin en önemli temsilcilerinden bir olarak Dr. Fethi Tevetoğlu'nun antikomünist kimliği; Tevetoğlu'nun antikomünist faaliyetlerinin ve komünizmle mücadele konulu eserlerinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Dr. Fethi Tevetoğlu, Türkçü düşünce içindeki yeri ve antikomünist duruşuyla dikkatleri üzerine toplayan bir isimdir. Bu bağlamda Tevetoğlu, Türkçülük düşüncesini din ile birleştirerek komünizme karşı kullanmıştır. Dinin toplum yaşamındaki önemini onun komünizmi önlemedeki etkisiyle açıklayan ve kendisini "Bir Numaralı Antikomünist" olarak tanımlayan Tevetoğlu'nun, dini bir siyaset aracı olarak komünizme karşı kullandığı görülmektedir. Ayrıca Tevetoğlu, Irkçılık-Turancılık Davası (1944) olarak bilinen, Türkçüler tarafından ise komünistlerle milletin çatışması olduğu dile getirilen bu davada yargılanmış ve 11 ay 20 gün hapis yatmıştır. Türk milletini komünizm tehlikesinden korumak adına hapis dahi yatmış olan bu isim, kendini bu dava yoluna adamıştır.

Tevetoğlu, Türkiye'deki antikomünist faaliyetlerle paralel olarak yazdığı yazılar ve yayınladığı kitaplarla komünizme karşı düşmanlığını her fırsatta dile getirmiştir.

Özellikle Komünizmle Mücadele Yayınları'ndan çıkan kitapları incelendiğinde onun Atatürk'ün "Türk aleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her göründüğü yerde ezilmeli!" sözüyle hareket ettiği ve bu sözü her fırsatta kullandığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Tevetoğlu'nun, Atatürk'ün sözü çerçevesinde komünizmle mücadelesini meşru bir zemine oturtmaya çalıştığı görülmektedir.

Tevetoğlu, 12 senelik senatörlük hayatı boyunca komünizmle mücadele kapsamında Dünya Anti-Komünist Teşkilatı'nın kurucu üyesi olarak Türkiye ve Ortadoğu temsilciliğini 1961 yılından, Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği'nin temsilciliğini ise 1967 yılından itibaren ölümüne kadar sürdürmüştür. Uluslararası antikomünist kuruluşlarda yer alan Tevetoğlu, aynı zamanda Türkiye'de de Komünizmle Mücadele Derneği'nin kurucuları arasında yer almış ve bu derneğin fikir lideri olarak karşımıza çıkmıştır.

Soğuk Savaş'ın antikomünizm rüzgârı etkisinde kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri, Türk siyasal hayatında önemli bir yer teşkil etmekle beraber dönemin iç ve dış politikalarından etkilenerek geliştirdikleri söylemlerle hem kamuoyundaki hem de siyasetteki yerini yıllarca korumuştur.

Sonuç olarak Türkiye'nin Soğuk Savaş'la birlikte ABD etkisinde geliştirdiği antikomünizm politikası kapsamında kurulan dernekler, kuruluşlar ve yaşanan birçok olayla beraber Türkiye'nin "sağ" ve "sol" olarak kutuplaşması hızlanmıştır. Özellikle Komünizmle Mücadele Dernekleri gibi sivil toplum örgütleri, bu kutuplaşmanın şiddetinin siyaset içine yayılmasında etkili olmuştur. Bu kutuplaşmadan güçlü bir şekilde çıkan "sağ" ise; antikomünizm savunuculuğuyla birlikte meşruluk kazanarak siyasette ve kamuoyunda etkin bir görünüm kazanmıştır. Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde antikomünizm çerçevesinden ortaya koyduğu propaganda, dünyadaki antikomünist politikalarla paralellik göstermiş ve Türk toplumu üzerindeki etkisini uzun yıllar hissettirmiştir.

Dr. Fethi Tevetoğlu da Türkiye'deki antikomünizm politikası kapsamında hareket ederek antikomünizmi benimsemiştir. Tevetoğlu, 73 yıllık hayatı boyunca gerek yaptığı konuşmalar gerekse yazdığı yazılar ve yayınladığı kitaplarla beraber antikomünizmin en büyük savunucularından biri olarak Türk siyasal hayatındaki unutulmaz isimler arasında yer almıştır.

KAYNAKÇA

Acar, A. (2012). Basında 'Tan' Olayı 4 Aralık 1945, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, *2*(43), 1-22.

Acar, C. (1991). *Soğuk Savaş Dönemi Süper Güçlerin Hakimiyet Kavgası.* Ankara: Frapan Yayıncılık.

Aclan, S. (1972). *Türkiye'de Sol Hareketler.* İstanbul: Hareket Yayınları.

Adıbelli, B. (2007). *Stratejik Kuşatma.* İstanbul: IQ kültür Sanat Yayıncılık.

Ak, G. (2015). Türk Düşünce Hayatında Mediha Esenel (Berkes) ve 1948 DTCF Tasfiyeleri İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *15*(30), 274-292.

Akın, F. (2017). İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye. *İş ve Hayat Dergisi*, *3*(5), 119-135.

Akıncı, A. (2014). Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 9*(1), 55-72.

Ali, S. (1998), *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler.* İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Armanoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ataç, K. K. ve Çam, M. M. (2010). Soğuk Savaş: Amerikan Büyük Stratejisi, Johnson Doktrini ve Kıbrıs. *Güvenlik Stratejileri Dergisi, 1*(35), 595-634.

Ateş, D. (2017). *Uluslararası Örgütler.* Bursa: Dora Yayıncılık.

Atsız, N. (1940). *İçimizdeki Şeytanlar*. Ankara: Arkadaş Basımevi.

Aydemir, Ş. S. (2014). 12 Mart 1971 Askeri Muhtırasına Giden Süreçte Üniversite Olayları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, *3*(5), 43-51.

Aydın, M. K. (2017). *Dış Politika Ekseninde Türk Siyasi Hayatında İdeolojik Tartışmalar (1920-1950).* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi).

Aydınlı, E. (2021). *Türkiye'de Rus Düşmanlığının Amerika Ekseninde Antikomünizme Evrimi ve Komünizmle Mücadele Dernekleri.* Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi).

Bağcı, H. (2001). *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar.* Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Başaran, H. İ. (2010). *Reagan'ın Ortadoğu'da Çevreleme Politikası ve İslami Hareketlerin Bu Politikadaki Rolü.* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

Bayram, M (2015). Soğuk Savaş Dönemi Türk-Amerikan İlişkilerinin Sürekliliğinde Askerî Darbelerin Rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(1), 31-43.

Best, A., Hanhımaki, J. M., Maıolo, J. A., Schulze, K. E., (2012). *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi.* (T. U. Belge, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Birand, M., Dündar, C. ve B. Çaplı, (1994). *12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi*. Ankara: İmge Kitapevi.

Birinci, K. (2017). Terakkici Muhafazakar Bir Mütefekkirin Sivil Toplum Tecrübesi: Hür Fikirleri Yayma Cemiyet. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (52), 177-199.

Bora, T. (2012). Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi. *Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri.* (Ed: İ. Ö. Kerestecioğlu ve G. G. Öztan), içinde (9-28), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bozdoğan, C. T. (2017). *Soğuk Savaş Sürecinde Türkiye'de Komünizm Meselesi ve Komünizmle Mücadele.* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi).

Cantek L. (2014). Tan Gazetesi ve Sabiha Sertel. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 8,* içinde (852- 859), İstanbul: İletişim Yayınları.

Cantek, L. (2015). *Markopaşa.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Carleton, D. E. (1987). *McCarthyism Was More Than McCarty: Documenting The Red Scare At The State And Local Level.* The Mıdwestern Archivist, Vol.12, No.1

Çakır, M. (2004). Amerikan Bakış Açısından Türkiye'de 1957-1960 Dönemi Siyasal Gelişmeleri ve Türk- Amerikan İlişkileri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi. 59*(1), 59-88.
Çelik, A. (2020). Soğuk Savaş'ın Başlarında Türkiye'de Antikomünizm Etkisinde Milliyetçilik ve Din. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(1), 399-411.
Çolak, Ç. D. (2019). 1944 Irkçılık Turancılık Davası: Tutuklamalar, İşkenceler, Savunmalar. *Turan ve Turancılık*. (Ed: Y. Oktay). İçinde (173-230), İstanbul: Ofis Yayın Matbaacılık.
Darendelioğlu, İ. (1973). *Türkiye'de Komünist Hareketler 1910-1973*. İstanbul: Erenler Matbaası.
Darendelioğlu, İ. (1977). *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*. İstanbul: Toker Yayınları.
Doğan, E. (2012). Türk Solunun Kısa Tarihi: Sosyalizmi Milliyetçilikle Eklemlemek. *Doğu Batı Dergisi*, (59), 135-156.
Dower, J. W. Ve Tetsuo, H. (2007). Japan's Red Purge: Lessons from a Saga of Suppression of Free Speech and Thought The Asia Pacific Journal. Japan Focus. https://apjjf.org/-John-W.-Dower/2462/article.html (Erişim Tarihi: 09.05.2022).
Dursun, A. (2017). Ali Fuad Başgil'in Hür Fikirler Mecmuası. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, (52), 221-233.
Erdoğan, T. (2017). Demokrasi Sürecinde Türkiye: 27 Mayıs'tan 12 Mart'a. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (KOUSBAD),* (6), 91-115.
Erer, T. (1965). Vatan Hainleri Kimlerdir?. *Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını*, 4. Fasikül, Ankara: Ay Yıldız Matbaası.
Erer, T. (1966). *Kızıl Tehlike*. İstanbul: Ak Yayınları.
Erkan, A. Ü. (2010). Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Arasındaki Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Dış Politikası. *Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(1), 183-194.
Erkman, F. (1943). *En büyük Tehlike*. İstanbul: Ak-ün Matbaası.
Erkmen, A. (2020). Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(2), 1024- 1049.
Ertem, B. (2009). Türkiye- ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(21), 377-397.
Ertürk, Y. E. (1990). Dr. Cihat Fethi Tevetoğlu. *Türk Yurdu Dergisi*, (375), Ocak 1990, 54-56.
Ertürk, Y. E. (1990). Tevetoğlu ile Bir Sohbet. *Türk Yurdu Dergisi*, *10*(376), Şubat 1990, 40- 46.
Gaddıs, J. L. (2018). *Soğuk Savaş, Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek.* (3. Baskı). (D. Cenkçiler, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ganser, D. (2005). *NATO'nun Gizli Orduları*. (G. Karadağ, Çev.). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
Gencer, Ö. (2015). Elli'li Yıllarda Dış Politika. *Türkiye'nin 1950'li Yılları*. (Ed: K. M. Kaynar), içinde (97-133), İstanbul: İletişim Yayınları.
Girginov, G. ve Mshvenieradze, V. (1978). *Günümüzde Anti-Sovyetizm Anti-Komünizm*. (K. Nural, Çev.). İstanbul: 451 Bilim Yayınları.
Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika.* Ankara: Siyasal Kitapevi.
Gönül, M. (2011). *Türk Düşünce ve Siyasi Hayatında Dr. Fethi Tevetoğlu*. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi).
Güldal, M. (2017). *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'deki Komünizmle Mücadele Dernekleri*. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
Gülmez, N. Ve Tahancı, B. (2014). Soğuk Savaş Dönemi Çekişmelerinden Bir Örnek: U2 Uçak Krizi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 14*(28), 225-252.
Gültekin, M. (2017). *Türkiye- ABD ilişkilerinin Psikolojisi*. İstanbul: Pınar Yayıncılık.
Günar, A. (2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde McCarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerine Etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(1), 62-78

Güven, C. (2007). *Sebep ve Sonuçlarıyla Kore Savaşı ve Türkiye.* Pamukkale Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
Halle, L.J. (1976). *Soğuk Harp.* (F. Çelikel, Çev.). Ankara: Genelkurmay Harp Dairesi Başkanlığı Yayınları.
Higgins, H. (1975). *Soğuk Savaş.* (M. Harmancı, Çev.). Ankara: Koza Yayınları.
Hobsbawm, E. (1996). *Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı.* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
https://www.tuicakademi.org/george-frost-kennan/ (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
İzmir. B. (2017). İki Müttefik Bir Kriz: Türk- Amerikan İlişkilerinde Jüpiter Füzeleri Krizi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(10), 177-192.
Joseph McCarthy, (b.t). (Erişim Tarihi: 28.05.2021). https://tnanp.com/uploads/3/4/8/5/34850746/joseph_mccarthy.pdf
Kar, F. S. (2017). *Türk Dünyası'na Damgasını Vuran Rizeli Yazar-Siyaset Adamı Dr. Cihat Fethi Tevetoğlu*. 8 Eylül 2017, Fatih Sultan Kar - Türk Dünyası'na Damgasını Vuran Rizeli Yazar - Siyaset Adamı Dr. Cihat Fethi Tevetoğlu (gazeterize.com) (Erişim Tarihi: 09.04. 2022).
Karadoğan, U. C. *Milli Mücadele Yıllarında Türk Bahriyesinin Durumu ve Faaliyetleri*. 621-626. http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/05-umut-c.-karadogan.pdfSamsun-Tarih (Erişim Tarihi: 23.02.2022).
Karal, E. Z. (2000). *Osmanlı Tarihi*. *Cilt 8*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Kasapsaraçoğlu, M. (2020). Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'de Yapılan Askeri Darbeler ve ABD. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(3), 1342-1356.
Kaya, Y. ve Yücer, R. (2019). Türkiye'de Liberalizm Hareketlerine Öncü Bir Model Olarak Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti (1947-1950). *Tarih Okulu Dergisi*, (38), 611-663.
Kaynar, K. M. (2016). Altmışlar Türkiye'sine Ellili Yıllardan Bakmak. (Ed: M. K. Kaynar), *Türkiye'nin 1950'li Yılları.* içinde (667-688), İstanbul: İletişim Yayınları.
Kerestecioğlu, İ. Ö. (2012). Korku ve Siyaset: Türk Sağının Ezberlerini Çözümlemek. *Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri.* (Ed: İ.Ö. Kerstecioğlu ve G. G. Öztan), içinde (29-43), İstanbul: İletişim Yayınları.
Kılıç, M. (2016). *"Allah, Vatan, Soy, Milli Mukaddesat" Türk Milliyetçiler Derneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Kırt Aktay, S. (2018). *Cihad Fethi Tevetoğlu ve Cumhuriyet Senatosu*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
Kısakürek, N. F. (1973). *Tarihimizde Moskof*. İstanbul: Toker Yayıncılık.
Kısakürek, N. F. (2007). *Moskof*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Kocabaş, S. (2008). *Yakın Tarihimizin Sosyal Depremlerinden 1944 Türkçülük-Turancılık Olayı.* İstanbul: Vatan Yayınları.
Koçak, C. (2013). *Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980).* (Ed: S. Akşin), İstanbul: Cem Yayınevi.
Korkmaz, R. (1989). 61. Yazı Yılında Dr. Fethi Tevetoğlu ve Eserler. *Yeni Forum Dergisi*, *10*(236), 1–15 Temmuz.
Korkmazcan, N. S. (2005). *Truman Doktrini ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri.* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
Kuru, H. (2010). *Türkiye'de Antisemitizm ve Büyük Doğu Dergisi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
Marx, K. ve Engels, F. (2014). *Komünist Manifesto*. (N. Satılgan ve T. Ağaoğlu, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
Mcmahon, R. J. (2013). *Soğuk Savaş.* (S. Gül, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
Meşe, E. (2017). *Komünizmle Mücadele Dernekleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Müftüoğlu, M. (2005). *Milli Şef Döneminde Çankaya'da Kâbus (1944 Turancılık Davası)*. İstanbul: Başak Yayınları.
Nutter, J. J. (2005). *CIA'nın Karanlık Operasyonları.* (A. Saraçoğlu, Çev.). İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Oğuzlu, T. (2019). NATO ve Yeni Dünya Düzeni. *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.20, Erişim Adresi: https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/NATOveYeniDunyaDuzeni_TarikOguzlu_v.1.pdf
Okutan, M. Ç. (2004). *Bozkurt'tan Kur'an'a Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) 1996-1980*. (1.Basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
Oran, B. (Ed.). (2002). *Türk Dış Politikası: 1919-1980*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Oran, B. (Ed.). (2008). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olaylar, Olgular, Belgeler, Yorumlar. Cilt 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Oruç, Z. (2005). *Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği.* (1. Basım). İstanbul: Pınar Yayınları.
Örnek, C. (2015). *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı*: *Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
Önen, N. (2002). Fethi Tevetoğlu. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Milliyetçilik, Cilt 4*. 622-627, İstanbul: İletişim Yayınları.
Öz, E. (1976). *Deniz Gezmiş Anlatıyor*. İstanbul: Cem Yayınları.
Özal, İ. B. (2021). *Kısa Soğuk Savaş Tarihi.* İstanbul: Timaş Yayınları.
Özcan, A. A. (2017). *Soğuk Savaş Dönemi: Başlangıcı Gelişimi, Sonu.* Erişim adresi: https://www.academia.edu/13723063
Özcan, G. (2019). Çevreleme Politikası. *Güvenlik Yazıları Serisi,* No.41. Erişim Adresi: http://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/Cevleme_GencerOzcan_v.1.pdf (Erişim Tarihi: 14.01.2021).
Özcan, Ö. (2012). Türkçülüğün Unutulmaz İsmi: Dr. Fethi Tevetoğlu. *Türk Yurdu Dergisi*, (295), Mart 2012, 439-458.
Özdemir, H. (2013). *Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980).* (Ed: S. Akşin), İstanbul: Cem Yayınevi.
Özdemir, M., Çalışkan, S. ve Öztürk, B. (2017). Yalta Konferansı: Soğuk Savaş'a Giden Yol. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 5*(2), 62-79.
Özek, Ç. (1970). *Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi*. İstanbul: Ant Yayınları.
Özer, S. ve Kılıç, M. (2020). Antikomünizmin Büyük Bir Mücahidi: Peyami Safa. *Near East Historical Review, 10*(3), 295-309.
Özkan,G. G. (2012). "Ezeli Düşman" İle Hesaplaşmak: Türk Sağında "Moskof" İmgesi. *Türk Sağı, Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, 75-104. İstanbul: İletişim Yayınları.
Özman, A. ve Yazıcı Yakın, A. (2012). Antikomünist Fantaziler: Doğa, Toplum, Cinsellik. *Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri.* (Ed: İ. Ö. Kerestecioğlu ve G. G. Öztan), içinde (105-13), İstanbul: İletişim Yayınları.
Özsarı, M. (2016). Sabahattin Ali ve Bu Davanın İzmir Basınına Yansımaları. *Akademik Kaynak Dergisi*. *4*(7-8), Mayıs-Aralık 2016, 23-36.
Öztan, G. G. (2012). "Ezeli Düşman" ile Hesaplaşmak: Türk Sağında "Moskof" İmgesi. *Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri.* (Ed: İ. Ö. Kerestecioğlu ve G. G. Öztan), içinde (75-104), İstanbul: İletişim Yayınları.
Öztürk, E. (2016). Milli Türk Talebe Birliğinde Değişen Milliyetçilik Anlayışı ve Antikomünizm (1965-1971). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(25), 103-112.
Öztürkçi, A. (2017). Soğuk Savaş'ın 1950'li yıllarda Ortadoğu'da Yaşanan Askeri Darbelere Etkileri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *7*(34), 373-394.
Sadoğlu, H. (2013). Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 7,* 307-315. İstanbul; İletişim Yayınları.
Sançar, N. (1959). *Türk, Moskof ve Komünist*. İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları.
Sander, O. (1979). *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964).* Ankara. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
Sander, O. (2014). *Siyasi Tarih (1918-1990).* Ankara: İmge Kitabevi.
Sertel, Z. (2000). *Hatırladıklarım*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
Sever, A. (1997). *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu (1945-1958).* İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Sonsöz, H. (2012). Sosyalizmin Türkiye Düşünce Tarihindeki İzleri. *Doğu Batı Dergisi.* (59), 97-134.
Sönmezoğlu, F. (2000). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü.* İstanbul: Der Yayınları.
Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
Şimşek, A. (2018). *Türkiye'de Antikomünist Faaliyetler: Propaganda Araçları, Teşekküller ve Portreler*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. (Yayımlanmış Doktora Tezi).
Şimşek, U. (2006). II. Meşrutiyet Dönemi Eğitimde Türkçülük Akımının Türk Kimliği Oluşturmadaki Rolü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 287-300.
Tatçı, M. (1991). "Merhum Fethi Tevetoğlu. *Türk Yurdu Dergisi, 11*(51), Kasım 1991. 59-64.
Tevetoğlu, F. (1963a). *Faşist Yok Komünist Var*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.
Tevetoğlu, F. (1963b). *Dış Politika Görüşümüz*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları, Ajans-Türk Matbaası.
Tevetoğlu, F. (1963c). *Milletlere Işık Tutan İki Beyanname*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.
Tevetoğlu, F. (1964). *Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları. Ajans-Türk Matbaası.
Tevetoğlu, F. (1965). *Açıklıyorum*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.
Tevetoğlu, F. (1966). *Kıbrıs ve Komünizm*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.
Tevetoğlu, F. (1967). *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
Tevetoğlu, F. (1968). *Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya*. Ankara: Komünizmle Mücadele Yayınları.
Tevetoğlu, F. (1988). Bin Dokuz Yüz Kırk Dörtlüler. *Yeni Orkun Dergisi*, (6), Ağustos 1988, İstanbul.
Uçkan, R. (2017). Altmışlı yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi ve Ortanın Solu. *Türkiye'nin 1960'lı yılları,* (Ed: K. M. Kaynar), içinde (453- 472), İstanbul: İletişim Yayınları.
Uslu, N. (2000). *Türk-Amerikan İlişkileri*. Ankara: 21.Yüzyıl Yayınları.
Üstün, N. (2011). *Büyük Doğu Mecmuasının Siyasal Analizi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
Vural, M. K. (2015). II. Dünya Savaşı Sonrası Anti-Komünist Siyasal İklimin Köy Enstitülerinin Kapatılmasına Etkisi. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (10-11), 166-184.
Yanık, A. ve Bora, T. (2017). Altmışlı Yıllarda Türkiye'nin Siyasi Düşünce Hayatı. *Türkiye'nin 1960'lı Yılları.* (Ed: K. M. Kaynar), içinde (275-300), İstanbul: İletişim Yayınları.
Yetkin, Ç. (1995). *Türkiye'de Askerî Darbeler ve Amerika: 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül'de Amerika'nın Yer.* Ankara: Ümit Yayınları.
Yıldırmaz, S. (2012). Nefretin ve Korkunun Rengi: "Kızıl". *Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri.* (Ed: İ. Ö. Krestecioğlu ve G. G. Öztan), içinde (47-73), İstanbul İletişim Yayınları.
Yıldız, A. N. (2002). Türkiye Modernleşmesi ve Bir Muhalif Basın Organı Olarak Büyük Doğu Dergisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (13), 577-595.
Yiğit, R. (1993). Dr. Cihat Fethi Tevetoğlu ve Eserleri. *Türk Yurdu Dergisi*, (75), Kasım 1993.
Zürcher, E. J. (2016). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. (Y. Saner çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.